

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1925.

Första kammaren.

Nr 41.

Tisdagen den 2 juni f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 2 e. m.

Justerades protokollen för den 25 och den 26 nästlidne maj.

Anmäldes och bordlades bankoutskottets utlåtande nr 73, i anledning av riksdagens revisorers uttalanden i fråga om renhållningen m. m. vid riksdagshuset samt polisbevakningen m. m. vid riksbanken.

Anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 301, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om straff för förbrytelser i tjänsten av vissa värnpliktiga (civilarbetare);

nr 302, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 18 kap. 15 § strafflagen;

nr 303, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av § 41 i förordningen den 15 juni 1923 om motorfordon;

nr 304, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av ecklesiastik boställsordning m. m.;

nr 305, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige och Finland avslutad konvention rörande renar i gränsområdena m. m.;

nr 306, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag innefattande bestämmelser i anledning av konventionen den 9 maj 1925 mellan Sverige och Finland angående renar i gränsområdena; samt

nr 307, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående minskning i vissa fall av renantalet inom lappby.

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 308, i anledning av väckta motioner med förslag till lag om ändrad lydelse av 62 § i ecklesiastik boställsordning den 9 december 1910; och

nr 309, i anledning av väckta motioner angående lagstiftning om frilösning av arrendejordbruk m. m.

Företogs jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av statsuskottet i dess memorial nr 135 föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Första kammarens protokoll 1925. Nr 41.

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må

dels med tillämpning från och med den 1 juli 1925 besluta, att i 5 § mom. 1 av avlöningsreglementet den 22 juni 1921 (nr 451) för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen, skall bland befattningar, vilka tillsätts genom förordnande på viss tid, upptagas byggnadschef hos byggnadsstyrelsen med ett arvode av 15,000 kronor för år räknat, ävensom att i den vid berörda avlöningsreglemente fogade tjänsteförteckning skola under rubriken »byggnadsstyrelsen» upptagas såväl sistnämnda befattning som ock befattningen kansliskrivare;

dels bestämma antalet ordinarie befattningar i byggnadsstyrelsen på följande sätt:

Befattning	Lönegrad
1 generaldirektör, arvode enligt 5 § i reglementet	—
1 byggnadschef, arvode enligt 5 § i reglementet	—
4 byggnadsråd	B 30
1 byråchef	B 30
6 intendent	B 26
1 kamrerare	B 24
1 sekreterare	B 24
1 kansliskrivare	B 11
1 förste expeditionsvakt	B 7
1 kanslibiträde	B 7
1 expeditionsvakt	B 5
2 kontorsbiträden	B 4

dels godkänna följande stat för byggnadsstyrelsen att tillämpas från och med budgetåret 1925—1926:

S t a t:

Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsanslag</i>	kronor 184,800
Vikariatsersättningar, <i>förslagsanslag</i>	» 4,500
Avlöningar till icke-ordinarie befattningshavare m. m.	» 67,000
Summa kronor	256,300

dels i riksstaten uppföra det ordinarie förslagsanslaget till *byggnadsstyrelsen* med 256,300 kronor;

dels ock medgiva, att kostnaden för avlöningar till icke-ordinarie befattningshavare å byggnadsstyrelsens byggnadsbyrå må enligt grunder, som av Kungl. Maj:t fastställas, påföras anslagen för byggnadsföretag, som genom styrelsen utföras; röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen, i likhet med andra kammaren,

dels avslagit Kungl. Maj:ts förslag om upptagande i 5 § mom. 1 av avlöningsreglementet den 22 juni 1921 (nr 451) för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen, av en byggnadschef hos byggnadsstyrelsen, samt beslutat, att i den vid berörda avlöningsreglemente fogade tjänsteförteckning skall under rubriken »byggnadsstyrelsen» upptagas befattningen kansliskrivare;

dels bestämt antalet ordinarie befattningar i byggnadsstyrelsen på följande sätt:

Befattning	Lönegrad
1 generaldirektör, arvode enligt 5 § i reglementet	—
4 byggnadsråd	B 30
<hr/>	
2 kontorsbiträden	B 4;

dels godkänt följande stat för byggnadsstyrelsen att tillämpas från och med budgetåret 1925—1926:

Stat:

Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsanslag</i>	kronor 169,800
Vikariatsersättningar, <i>förslagsanslag</i>	» 4,500
Avlöningar till icke-ordinarie befattningshavare m. m.	» 67,000
	<hr/>
	Summa kronor 241,300;

dels i riksstaten uppfört det ordinarie förslagsanslaget till *byggnadsstyrelsen* med 241,300 kronor;

dels ock avslagit Kungl. Maj:ts förslag i fråga om avlöningar till icke-ordinarie personal å byggnadsstyrelsens byggnadsbyrå.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser och voteringspropositionen upplästs, verkställdes omröstningen medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 44;
Nej — 34.

Efter det protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollutdrag, nr 619, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 105 ja och 93 nej, samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 149 ja och 127 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionen.

Anställdes jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av jordbruksutskottet i dess memorial nr 80 föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill bifalla vad jordbruksutskottet i utlåtande nr 68 punkt 1 hemställt eller att riksdagen må till skogsvårdens befrämjande för att av Kungl. Maj:t i mån av förefallande behov fördelas mellan vederbörande skogsvårdsstyrelser anvisa för budgetåret 1925—1926 ett extra reservationsanslag av 598,000 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren till skogsvårdens befrämjande för att av Kungl. Maj:t i mån av förefallande behov fördelas mellan vederbörande skogsvårdsstyrelser för budgetåret 1925—1926 anvisat ett extra reservationsanslag av 548,000 kronor.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser och voteringspropositionen upplästs, verkställdes omröstningen medelst namnupprop.

Herr **Olsson, Oscar**, erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Jag ber att få upplysa, att jag röstade fel. Jag är skyldig avstå från votering i denna fråga.

På gjord proposition medgav kammaren, att de i omröstningslistorna gjorda anteckningarna rörande det av herr Oscar Olsson vid omröstningen avgivna svaret finge rättas i enlighet härmed.

Vid härefter verkställd sammanräkning befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 36;

Nej — 42.

Efter det protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 620, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 83 ja och 117 nej, samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 119 ja och 159 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionen.

Företogs jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av andra särskilda utskottet i dess memorial nr 6 föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill, att till revisionssekreterare Sven Lawski måtte utanordnas ersättning med ett belopp av kronor 1,800:—, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat, att till revisionssekreterare Sven Lawski må utanordnas ersättning med ett belopp av kronor 1,200:—.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser och voteringspropositionen upplästes, verkställdes omröstningen medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 48;

Nej — 26.

Efter det protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 621, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 57 ja och 136 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 105 ja och 162 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionen.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 277, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lån till främjande av bostadsproduktionen m. m.

Anmälades och godkändes första särskilda utskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 310, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner nr 50 angående försvarsväsendets ordnande och nr 51 med förslag till värnpliktslag ävensom vissa i dithörande ämnen väckta motioner; och

nr 311, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om värnpliktiga, vilka hysa samvetsbetänkligheter mot värnpliktstjänstgöring.

Herr **talmannen** yttrade: Mina herrar! Anslag har utfärdats om detta plenums fortsättande i afton kl. 8. I sammanhang med detta meddelande skall jag säga några ord och ber därvid uttryckligen få betona, att vad jag yttrar icke alls avser att på något vis inverka på det sätt kammaren vill diskutera de ärenden, som förekomma på den nu föreliggande föredragningslistan, utan endast att kammarens ledamöter måtte ha fullt klart för sig, huru vi ha det ställt.

Föredragningslistan upptar 40 tvenne gånger bordagda ärenden, däribland åtskilliga av ganska stor vikt. Jag kommer nu att fortsätta plenum som vanligt fram på eftermiddagen. Sedan börja vi åter klockan 8 och få därefter hålla på, så länge vi orka. Det skulle vara synnerligen önskvärt, att vi kunde genomgå listan i dag. Då skulle bevillningsutskottet kunna ha sitt sammanträde i morgon. För min del hyser jag emellertid icke stor förhoppning, med den erfarenhet jag har av huru lång tid ärendenas behandling tagit förut, om att detta skall lyckas. Jag har därför utsatt plenum även till i morgon klockan 11.

Om nu i dag beslut fattas, vilka föranleda gemensamma voteringar, så kunna dessa voteringar antagligen verkställas på fredag. Skulle emellertid dylika beslut fattas i morgon, så kunna icke de gemensamma voteringarna äga rum förrän på lördag. Skulle vi åter slutligen icke ens i morgon kunna gå igenom föredragningslistan, då ter sig för mig framtiden fullkomligt mörk och okänd.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till civil tjänstepensionslag jämte åtskilliga i ämnet väckta motioner.

*Förslag till
civil tjänste-
pensionslag.*

I en till riksdagen avlåten, den 13 mars 1925 dagtecknad proposition nr 153, som hänvisats till behandling av bankoutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

dels antaga ett vid propositionen fogat förslag till lag angående rätt till tjänstepension för ordinarie tjänstemän vid vissa verk, tillhörande den civila statsförvaltningen (civil tjänstepensionslag),

dels besluta,

att de pensioner, som med tillämpning av civila tjänstepensionslagen beviljades, skulle utgå till förutvarande tjänsteman vid tullverket av det i tullverkets utgiftsstaten upptagna förslagsanslaget till pensioner åt avskedade tjänstemän, vid lotsverket av det för sådant ändamål i pensionsstaten för lotsstyrelsen samt lots- och fyrstaten upptagna förslagsanslag, vid patent- och registreringsverket av reservationsanslaget till upprätthållande av sistnämnda ämbetsverks verksamhet, vid försäkringsinspektionen av reservationsanslaget till upprätthållande av sistnämnda ämbetsverks verksamhet, och vid annat verk av särskilt anvisat anslag till pensionering av civila tjänst innehavare; samt

att det anslag eller de medel, från vilka pensionerna sålunda utbetalts, skulle

Förslag till
civil tjänste-
pensionslag.
(Forts.)

beredas gottgörelse från den civila pensionsfonden med belopp, svarande mot pensionsfondens efter fastställd fördelningsgrund uträknade andel i pensionsutgifterna;

dels besluta, att Kungl. Maj:t skulle äga meddela bestämmelser i fråga om pension att tillsvidare gälla för sådan kvinnlig befattningshavare, som efter ikraftträdandet av lagen den 22 juni 1923 (nr 249) innefattande bestämmelser angående kvinnas behörighet att innehava statstjänst och annat allmänt uppdrag tillträdde statstjänst, vilken förut kunnat innehavas endast av man och å vilken lagen den 4 juni 1920 (nr 254) angående rätt till tjänstepension för ordinarie tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk eller civila tjänstepensionslagen icke ägde tillämpning; skolande sådan befattningshavare var skyldig att underkasta sig de bestämmelser i fråga om pension, som i samband med en blivande lönereglering för det verk eller den stat, befattningshavaren tillhörde, kunde varda för tjänsten stadgade;

dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med de av chefen för finansdepartementet i yttrande till statsrådsprotokollet den 31 december 1924 samt av t. f. chefen för samma departement i yttrande till statsrådsprotokollet ovanberörda den 13 mars 1925 angivna grunder utfärda bestämmelser i fråga om pensionering av efterlevande barn till kvinnliga befattningshavare i statens tjänst.

Till utskottets behandling hade vidare hänvisats följande i anledning av nämnda proposition väckta motioner, nämligen:

inom *första kammaren*:

nr 263, av herr *Johansson, Johan Bernhard*;

nr 286, av herr *Fehr*;

nr 287, av herr *Petrén, Alfred*; samt

nr 288, av herr *Ekman, Karl Johan*;

inom *andra kammaren*:

nr 376, av herr *Johansson* i Edsbyn;

nr 382, av herrar *Fjellman* och *Holmgren*;

nr 445, av herr *Laurén*;

nr 446, av herrar *Lindskog* och *Lovén*;

nr 447, av herr *Lithander*; samt

nr 448, av herr *Granath*, med instämmande i motionens syfte av ytterligare en ledamot av kammaren.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet avfattat sin hemställan i fem med A I—A IV samt B betecknade punkter, av vilka den första innehöll ett lagförslag.

Rörande sättet för utlåtandets föredragning yttrade

Herr **Vindhahl**: I avseende å föredragningen av bankoutskottets utlåtande nr 50 anhåller jag, herr talman, att få hemställa,

att detsamma må företagas till avgörande punktvis och punkten A I på det sätt, att först föredrages det av utskottet tillstyrkta lagförslaget, där så erfordras, paragrafvis, med promulgationsstadgande, övergångsbestämmelser, ingress och rubrik sist, varefter utskottets hemställan föredrages;

att vid behandlingen av den paragraf, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta utlåtandet i dess helhet;

att lagtext ej må behöva uppläsa i vidare mån än sådant av någon kammarens ledamot begäres;

att för den händelse lagförslaget kommer att i en eller annan del återremitteras, utskottet lämnas öppen rätt att vid ärendets förnyade behandling i avseende å de delar, som blivit med eller utan ändring godkända, föreslå sådana jämkningar, som kunna föränledas av ifrågasatta ändringar i återförvisade delar; samt

att utskottet lämnas bemyndigande att i avseende å nummerbeteckning av paragrafer och moment vidtaga sådana ändringar, som påkallas av kamrarnas beslut.

Denna hemställan bifölls.

Punkten A I.

I denna punkt hade utskottet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med förklarande, att Kungl. Maj:ts i propositionen nr 153 framlagda förslag till lag angående rätt till tjänstepension för ordinarie tjänstemän vid vissa verk, tillhörande den civila statsförvaltningen (civil tjänstepensionslag) icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick antagas, för sin del antaga ett under punkten infört, såsom utskottets förslag betecknat förslag till lag angående rätt till tjänstepension för ordinarie tjänstemän vid vissa verk, tillhörande den civila statsförvaltningen (civil tjänstepensionslag).

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herrar *Vindahl, Bäcklund, Lovén, Berge* och *Höglund* ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, reservationen visade, och avslutas med en hemställan, att riksdagen, med avslag å såväl Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition som ock motionerna I: 263, 286, 287 och 288 samt II: 376, 445, 446, 447 och 448 ävensom motionen II: 382, i vad den avsåg nu förevarande proposition, måtte

dels, med tillämpning från och med den 1 juli 1925, godkänna i reservationen infört förslag till ändrad lydelse i vissa delar av 1, 2 och 3 §§ i kungörelsen den 29 juni 1921 (nr 456) med bestämmelser för vissa tjänstemän vid statsdepartement och andra till den civila statsförvaltningen hörande verk i fråga om rätt till pension;

dels, likaledes med tillämpning från och med den 1 juli 1925, godkänna i reservationen infört förslag till ändrad lydelse i vissa delar av kungörelsen den 15 juni 1922 (nr 380) med bestämmelser för ordinarie tjänstemän vid lots- och fyrstaten i fråga om rätt till pension;

dels ock i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta i överensstämmelse med vad i reservationen angivits utarbета samt för riksdagen snarast möjligt framlägga nytt förslag till civil tjänstepensionslag.

Utskottets lagförslag.

1 §.

Denna paragraf var så lydande:

För envar ordinarie tjänsteman, å vilken avlöningsreglementet den 22 juni 1921 (nr 451) för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen, eller avlöningsreglementet den 9 juni 1922 (nr 379) för befattningshavare vid lots- och fyrstaten äger tillämpning och vilken tillsättes genom förordnande på viss tid eller genom fullmakt eller konstitutorial, ävensom för landshövding skola i fråga om rätt till tjänstepension och skyldighet att avgå från tjänsten gälla de i denna lag givna bestämmelser.

Förslag till
civil tjänste-
pensionslag.
(Forts.)

Herr **Vindahl**: Herr talman! Det är mycket beklagligt, att ett ärende som detta skall komma så sent på kamrarnas bord, men jag ber att få lämna den upplysningen, att det icke är beroende på någon försumlighet från utskottets sida, utan är föranlett av helt andra förhållanden, som utskottet icke har rätt över.

Av den vid föreliggande betänkande fogade reservationen framgår det tydligt, att meningarna ha gått isär på ett par väsentliga punkter, den ena avseende de avvikelser förslaget innehåller från de för kommunikationsverken gällande pensionsprinciperna och den andra kvinnornas pensionsålder. Då jag tillhör dem, som icke kunnat dela majoritetens mening, måste jag anhålla att få taga kammarens tid i anspråk för några ögonblick, men jag försäkrar, att jag inte skall bli långdräglig.

Den korta tid, som stått utskottet till buds, har icke på något sätt kunnat medgiva den omarbetning av förslaget, som enligt reservanternas mening skulle hava varit behöflig, och det har då endast återstått oss tvenne vägar att gå, den ena att i huvudsakligen oförändrat skick antaga det föreliggande lagförslaget och den andra, som reservanterna för sin del förordat, att gå på helt avslag med begäran om att till ett annat år återfå förslaget i något förändrat skick. Genom antagandet vid 1920 års riksdag av lagen om rätt till tjänstepension för kommunikationsverken lades, såvitt jag har förstått, en principiell grund för pensionsväsendets ordnande, avsett att i största möjliga utsträckning komma att tillämpas även för andra grupper av statsanställda vid deras pensionering. Enligt denna lag uppdelades tjänstepensionen i två delar, en tredjedel, som kallades avgiftspension, och två tredjedelar, som benämndes statspension. Vidare bestämdes därvid, att de bidrag, som lämnades av pensionshavare skulle betalas under loppet av 30 år. Från denna regel har föreliggande förslag tagit avstånd därutinnan, att avgifterna skola betalas under hela tjänstetiden, det vill med andra ord säga, att en person, som är jämförelsevis ung, då han får ordinarie anställning, och innehar en befattning, varifrån han först vid 67 levnadsår får avgå med pension, skall bli skyldig att mer än fyrtio år betala pensionsavgifter, medan däremot en annan, som kanske tillträder sin befattning vid en jämförelsevis sen tid, kan slippa undan med betydligt färre avgifter och t. o. m., som jag tror, under en så kort tid som tio år. Det kan givetvis icke vara lyckligt att ordna pensionsförhållandena på det sättet, synnerligast som man tidigare gått in för att man borde fastställa en bestämd tid, varunder avgifterna för tjänstepensionen skulle betalas. Det synes, som om det väl ändå vore det riktiga, att man försökte bibehålla den en gång antagna grunden och följde den samt därmed omslöte en så stor del av befattningshavarna inom statsförvaltningen som möjligt. Kommunikationsverken omsluta ju en väsentlig del av statens befattningshavare, men varför skulle man då icke kunna tillämpa samma principer som för dem på civilförvaltningen i övrigt? Reservanterna hava som sagt ansett, att enahanda grunder som för kommunikationsverken böra tillämpas även här. Som skäl för den gjorda avvikelserna från de för kommunikationsverken gällande principerna har man åberopat de olikheter, som förefinnas mellan de olika tjänstemannagrupperna i befodringshänseende, men jag undrar, om detta verkligen kan vara av så avgörande betydelse, att man därför behöver frångå den en gång intagna ståndpunkten.

Den andra punkten gäller kvinnornas pensionsålder. De flesta myndigheter, som hava hörts i saken, och framför allt de, vilka i större omfattning hava kvinnliga befattningshavare, hava uttalat sig för en lägre pensionsålder för kvinnor än för män, och ingen av dem har föreslagit högre pensionsålder än 64 år. Det är därvid att märka, att de verk, vilka, om jag icke tager fel, sysselsätta mellan 90 och 95 procent av alla i statstjänst anställda kvinnor,

samtliga hava uttalat sig för den lägre pensionsåldern. Det är generalpoststyrelsen, telegrafstyrelsen, järnvägsstyrelsen och skolöverstyrelsen. De hava samliga uttalat sig för en pensionsålder för kvinnorna av 64 år. Medicinalstyrelsen åter har gått ned ända till 60 år. Jag tror, att det finns goda grunder för att icke gå längre och att icke åtminstone nu taga steget ut till en gemensam gräns för män och kvinnor. Jag är rädd för att detta möjligen skulle kunna leda till ledsamheter, som man finge anledning att beklaga. Jag vill vidare erinra om vad riksdagen tidigare i år har uttalat angående kvinnornas pensionsålder. I statsutskottets utlåtande nr 17 återfinnes på sidan 33 följande uttalande, vilket också vunnit riksdagens bifall: »I fråga om den normala pensionsåldern för kvinnliga befattningshavare har departementschefen, som ovan nämnts, ansett densamma böra höjas från nuvarande 60 till 67 år eller samma ålder som för män. Då emellertid, såsom departementschefen erinrat, så gott som ingen erfarenhet föreligger om kvinnliga tjänstemäns arbetsförmåga i de åldrar, varom här är fråga, synes enligt utskottets mening försiktigheten bjuda att, intill dess sådan erfarenhet vunnits, stanna vid den av 1921 års lönekommitté föreslagna pensionsåldern eller 64 år. Skulle erfarenheten framdeles visa, att en ytterligare höjning av pensionsåldern kan utan olägenhet ske, är en dylik höjning lätt att genomföra, varemot, i händelse erfarenheten skulle visa ett motsatt förhållande, en sänkning av en för hög pensionsålder måste medföra större svårigheter.»

Det synes mig sålunda, som om man på goda grunder borde kunna gå den väg, som reservanterna hava anvisat, och avslå det nu föreliggande förslaget med begäran om att Kungl. Maj:t till ett kommande år måtte låta utarbeta och för riksdagen framlägga ett nytt förslag, som då skulle kunna gå ungefär i den riktning, som jag här angivit. Jag ber följaktligen, herr talman, att vid punkt A) mom. I) och II) få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till reservationen. Jag ber också att, medan jag nu har ordet, få säga, att jag har kvittat och därför, i händelse ärendet skulle bli förämål för omröstning, icke kan deltaga i denna. Jag vill tillkännagiva detta nu, för att jag icke sedan må utsättas för förebråelse därför. Mitt yrkande är alltså avslag på det kungl. förslaget.

Herr Dalberg: Herr talman! Då detta ärende behandlades i utskottet, gjordes samma yrkande, som nu framställts av reservanten, men dels var det omöjligt att få tid till en ingående prövning av detta förslag, och dels ansåg majoriteten i utskottet det icke vara lämpligt att här tillämpa samma bestämmelser, som gälla för kommunikationsverken. I dessa bruka nämligen befattningshavarna erhålla ordinarie tjänst vid ganska unga år, men beträffande de befattningshavare, som föreliggande lagförslag berör, är det ett annat förhållande, i det dessa en längre tid få gå som extra tjänstemän och även hava en längre utbildningstid.

Reservanten sade, att det skulle innebära en stor orättvisa, att en del befattningshavare få betala pensionsavgifter under fyrtio år och en del endast under tio år. Men om man skulle tillämpa den ordning, som reservanterna uttalat sig för, skulle det leda till att vissa tjänstemän för att kunna erhålla full pension måste betala så betydande tilläggsavgifter, att majoriteten på grund därav kommit till den uppfattningen, att de för kommunikationsverken gällande bestämmelserna här icke kunde komma i fråga.

Vad beträffar den andra anmärkning, som gjordes av reservanten, eller att det borde fastställas en lägre pensionsålder för kvinnliga befattningshavare, har utskottet även tagit hänsyn därtill, såsom framgår av sidan 8 i betänkandet. Enligt lagförslaget kan nämligen en tjänsteman, som befinnes urståndsatt att på tillfredsställande sätt fullgöra sina tjänsteåligganden, i vissa fall, därest

Förslag till
civil tjänste-
pensionslag.
(Forts.)

han uppnått en levnadsålder, som med högst sju år understiger den för hans tjänst bestämda pensionsåldern, av Konungen på därom av vederbörande myndighet gjord framställning förklarar skyldig att avgå från tjänsten. Utskottsmajoriteten ansåg, att om det skulle uppstå sådana förhållanden, som antytts av reservanten, skulle denna bestämmelse mycket väl kunna tillämpas, varför man kunde komma till samma resultat i alla fall.

Jag vill icke uppehålla tiden längre, utan rätta mig efter vad herr talmannen sagt, och därför nöjer jag mig nu med att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Hederstierna: Jag kommer att sluta med att yrka bifall till den av herr Vindahl m. fl. avgivna reservationen, men när jag det gör, beror det på helt andra skäl än de av honom anförda. Enligt min åsikt strider nämligen Kungl. Maj:ts föreliggande förslag emot § 36 regeringsformen. Enligt denna kunna de som bekläda domareämbeten, så högre som lägre, samt alla andra ämbets- och tjänstemän, än de i föregående § nämnda — d. v. s. förtroendeämbetsmännen — icke, utan medelst rannsaking och dom, ifrån sina innehavande sysslor av Konungen avsättas, ej heller, utan efter egna ansökningar, till andra tjänster befordras eller flyttas. Den bestämmelse, som 19 § i den här föreslagna pensionslagen innehåller, har man tydligen hämtat från kommunikationsverken. Där har den länge varit tillämpad, men i fråga om kommunikationsverken gäller det ju, att tjänstemännen tillsättas medelst konstitutiorial. Såvitt jag vet, hade i allmänhet icke fullmakt, och man har ju alltid ansett — jag tror, att det numera är fastslaget — att en tjänsteman med konstitutiorial utan domstols anlåtande på rent administrativ väg kan förklarar skyldig att lämna sin tjänst. Här är det meningen att införa samma förhållande i fråga om alla tjänstemän, således även dem som sitta med fullmakt. Jag kan erkänna, att det väl icke får anses strida mot grundlagen, om man fastslår ett visst faktum, som för en tjänsteman medför skyldighet att avgå, men vad som är bestämt stridande mot grundlagen är, att man överlåter åt en myndighet eller åt Kungl. Maj:t ett omdöme, som får utgöra en grund för ett avskedande från tjänsten. När man fastslår en viss pensionsålder eller när man håller sig till ett annat faktum, som icke kan fränkommas, t. ex. att en person varit sjuk i fem år eller något sådant, strider det naturligtvis icke mot regeringsformens stadgande, att man förklarar, att ifrågavarande tjänsteman skall vara skyldig att avgå. Men när man överlåter åt Kungl. Maj:ts omdöme, huruvida han har skött sin tjänst så, att han skall vara skyldig att avgå eller icke, då bryter man just mot den kardinala bestämmelsen i vår regeringsform i detta avseende, som har fastslagit, att våra tjänstemän, när de icke äro förtroendeämbetsmän, äro oavsättliga. Det är således våra tjänstemäns oberoende och självständighet, som i detta avseende är en kardinalpunkt i vår grundlag, som man genom ett sådant här förslag förgriper sig på. Det står nämligen i 19 §, att om en tjänsteman — det är till en början fråga om domare — träffats av olycksfall i tjänsten och olycksfallet finnes för framtiden medföra oförmåga för honom att behörigen sköta sin tjänst, är han skyldig att avgå från denna. Ännu värre är stadgandet i nästa moment, enligt vilket han måste lämna sin befattning, då han befinnes vara till följd av sjukdom, vanförhet eller lyte ur stånd att för framtiden behörigen sköta sin tjänst. På samma sätt stadgas en liknande skyldighet för annan tjänsteman, då han träffats av olycksfall i tjänsten och olycksfallet finns för framtiden medföra oförmåga för honom att behörigen sköta sin tjänst samt då han befinnes vara till följd av sjukdom, vanförhet eller lyte eller till följd av nedsatt arbetsförmåga ur stånd att för framtiden behörigen sköta sin tjänst. Man förutsätter således, att Kungl. Maj:t här skall fälla ett omdöme, och när Kungl. Maj:t fått den uppfattningen, att vederbörande till följd av nedsatt arbetsförmåga är oförmögen att behörigen sköta sin tjänst, skall han kunna avskedas. Det är en-

ligt min mening fullkomligt omöjligt att grundlagsenligt fastslå något sådant.

Nu vill jag medgiva, att jag, när jag i höstas som överståthållare skrev ett utlåtande i föreliggande fråga, icke så noga tänkte på detta förhållande, ty min uppmärksamhet var egentligen fästad vid vad som då var det huvudsakliga, nämligen de kvinnliga befattningshavarnas pensionsrätt och pensionsålder, men jag fastslog då, att det skulle vara några faktiska omständigheter, som kunde medföra skyldighet för en tjänsteman att avgå, och det är ju ingen faktisk omständighet, att Kungl. Maj:t finner en tjänsteman icke kunna behörigen sköta sin tjänst. Enligt min uppfattning är detta stadgande så orimligt, att om riksdagen bifölle förslaget och Kungl. Maj:t med stöd av denna bestämmelse avskedade en tjänsteman, skulle jag, i händelse denne både mig om råd, föreslå honom att stämma Kungl. Maj:t med yrkande att utfå sina löneförmåner eller eventuellt bliva insatt i sin tjänst. Enligt min mening måste nämligen domstolen förklara, att vad Kungl. Maj:t och riksdagen än beslutat, är detta lagstadvärdande stridande mot grundlagen. Grundlagen går över alla andra lagar och får icke kränkas. Herrarna säga kanske, à la bonne heure, vi kunna taga den risken. Men det är sådant, som statsmakterna icke få göra.

På dessa grunder ber jag, herr talman, att få ansluta mig till herr Vindhals reservation.

Herr statsrådet **Wigforss**: Jag kan mycket väl förstå, att den kritik som från herr Vindhals sida riktas mot denna lag, skall leda till ett yrkande om avslag på hela lagen, men hur den ståndpunkt, som intages av herr Hederstierna, kan leda till samma resultat, är inte lika klart. Hela hans kritik riktar sig nämligen mot 19 § och kanske huvudsakligen mot första momentet i denna paragraf. Det skulle alltså vara tillräckligt att kräva, att detta moment ändras till överensstämmelse med vad som nu gäller. För att tillmötesgå den kritik, som riktas mot kvinnornas pensionsålder, är det likaså tillräckligt att ändra en paragraf i lagen, nämligen 17 §. Jag tycker, att det skulle vara riktigast, om man i denna kammare ville försöka göra en skillnad emellan den kritik, som går ut på att yrka avslag på hela lagen, därför att den icke i allt överensstämmer med de principer, som äro nedlagda i kommunikationsverkens pensionsreglemente, och den kritik, som riktas emot vissa enstaka punkter.

Vad då först beträffar den kritik, som avser kvinnornas pensionsålder, är det ju uppenbart, att man därvidlag kan ha delade meningar. Det är alldeles riktigt, som man har framhållit, att man ännu icke vet, hur det ställer sig med kvinnornas arbetsförmåga i åldern mellan 60 och 67 år. Det enda man vet är, att den allmänna sjuklighetsstatistiken för kvinnorna i denna ålder visar, att deras sjuklighet är mindre då än tidigare, och vi veta även, att kvinnorna ha en längre genomsnittlig livslängd. Det finnes alltså ingen anledning att antaga, att deras fysiska krafter skulle vara relativt mindre än mennans under dessa år. Däremot är det klart, att man icke så noga kan veta, hur det ställer sig med deras andliga spänstighet och arbetsförmåga, men det är väl dock icke sannolikt, att skillnaden blir så stor, om man bestämmer gränsen till 67 år eller till 64 år, vilket senare ju är den siffra, som föreslås av herr Vindahl och även av andra. Jag vill erinra om att det icke förhåller sig så, som herr Vindahl säger, att de flesta ämbetsverk, som ha yttrat sig, ha avstyrkt en höjning av pensionsåldern till 67 år, utan de flesta ämbetsverken ha antingen tillstyrkt eller lämnat utan erinran förslaget om denna höjning. När man i propositionen har föreslagit 67 år, är det just för att erfarenheten skall lära oss, hur det kan ställa sig med kvinnornas arbete under den tiden. Om vi icke göra ett försök därmed, komma vi

*Förslag till
civil tjänste-
pensionslag.*
(Forts.)

Förslag till
civil tjänste-
pensionslag.

(Forts.)

aldrig att få någon erfarenhet om saken, och de risker, som skulle kunna inträda genom att man gör detta försök, har man i propositionen ansett sig kunna komma ifrån därigenom, att man infört bestämmelsen, att en tjänsteman, alltså även en kvinnlig tjänsteman, högst sju år före pensionsålderns inträdande kan tvångspensioneras, om han eller hon på grund av nedsatt arbetsförmåga, sjuklighet eller dylikt visar sig icke kunna behörigen sköta sin tjänst.

Därmed äro vi inne på den ömma punkt, som herr Hederstierna dragit fram. Jag förmodar, att det här finnes en möjlighet att fälla lagen, om nämligen de som nödvändigt vilja ha kommunikationsverkens pensionsbestämmelser lagda till grund, även då det gäller civila tjänst innehavare, slå sig samman med dem, som äro mycket rädda för varje rubbning i ämbetsmännens ställning. Emellertid tyckes frågan om domarnas och de övriga ämbetsmännens ställning icke förut ha väckt en sådan uppmärksamhet, som blivit fallet under de sista dagarna. Jag vill erinra om att det i hela den rad av ämbetsverk, som ha yttrat sig härom, endast är några stycken, som gjort anmärkning på den punkten. Bland länsstyrelserna har för att endast taga ett exempel, länsstyrelsen i Uppsala län, som har en mycket framstående representant i denna kammare, icke funnit anledning att göra någon erinran mot 19 §, fastän länsstyrelsen gör invändningar emot vissa andra punkter.

När överståthållarämbetet i Stockholm avgav sitt utlåtande, hade det ju varit mycket tacknämligt för Kungl. Maj:t att få del av den kritik av lagen, som herr Hederstierna nu levererat på den punkten, men herr Hederstierna har såsom överståthållare ingalunda kritiserat förslaget på den punkten, utan inriktat sin kritik på en helt annan linje. Nu har herr Hederstierna vänt sig mot det godtycke, som ligger i uttrycket »behörigen sköta sin tjänst». Det fann icke herr Hederstierna som överståthållare den 17 november 1924 anmärkningsvärt, utan vad herr Hederstierna då var intresserad av var att finna medel att täppa till de kryphål, som ämbetsmännen möjligen skulle kunna hitta på, om en bestämmelse av åsyftat slag skulle användas mot dem. Herr Hederstierna tryckte på uttrycket »för framtiden» och sade, att i och med detsamma som man använde uttrycket »ur stånd att för framtiden sköta sin tjänst» kunde stadgandet bliva helt illusoriskt, därför att det vore mycket svårt, även för en läkare, att konstatera, att en tjänsteman för framtiden skulle vara oförmögen att sköta sin tjänst. Av denna anledning — därför att det är så svårt att konstatera, hur det ställer sig för framtiden — ville han hava objektiva bestämmelser, t. ex. om en viss tids sjuklighet. Att hans uppfattning då var en helt annan än den, som tagit sig uttryck i hans nyss hållna anförande, framgår kanske bäst, om jag läser upp ett par satser ur hans utlåtande. Han yttrade: »Kommittén har själv dylika stadganden, då den föreslår att avskeda en domare, som, efter att hava uppnått pensionsåldern, oavbrutet under sex månader på grund av sjukdom, vanförhet eller lyte eller till följd av nedsatt arbetsförmåga varit och fortfarande befinnes vara till tjänstgöring oförmögen, eller då annan tjänsteman är urståndsatt att på tillfredsställande sätt fullgöra sina tjänsteåligganden samt han uppnått en levnadsålder, som med högst fem år understiger den för hans tjänst bestämda pensionsåldern. Det är på den sålunda inslagna vägen man synes böra fortsätta. I fråga om domare lärer man visserligen icke kunna gå längre än som genom förslaget redan skett» — och lägg märke till att pensionskommitténs förslag var strängare än propositionen, som vidtagit vissa jämkningar — »då principen om dessas oavsättlighet icke får därutöver rubbas, men väl lärer man kunna stadga flera faktiska anledningar för att kunna meddela andra ämbetsmän avsked. Så synes man i fråga om dessa kunna föreskriva såsom avskedsanledning, att de under de nämnda sista fem eller

måhända sju åren varit under en tid av t. ex. ett år av sjukdom, vanförhet, lyte eller nedsatt arbetsförmåga urståndsatta att på ett tillfredsställande sätt sköta sin tjänst. I dylika fall synes dock böra gälla, att tjänstepensionen icke må utgå med lägre belopp än sjuttiofem procent av hel pension.»

Jag vet icke, om det just är i överståthållarämbetets yttrande, som Kungl. Maj:t — det var nämligen, innan jag kom till min nuvarande post i finansdepartementet — fått sitt uppslag att förlänga den tid av fem år, som mittén föreslagit, till sju år, som föreslås i propositionen. I alla händelser är det uppenbart, att det här icke finnes ett ord nämnt om grundlagen, och det med all rätt. Ty det är, såsom jag tror att debatten i andra kammaren i lördags har visat, omöjligt att åberopa sig på grundlagen emot detta förslag, om man icke samtidigt också vill ändra de bestämmelser, som redan finnas. Det godtycke, som skulle ligga i att Konungen finge avgöra, huruvida en befattningshavare kan behörigen eller på tillfredsställande sätt sköta sin tjänst, finnes ju redan nu. Det förekommer ju faktiskt en bestämmelse, att om tjänstnehavare befinnes vara av sjukdom eller minskad arbetsförmåga urståndsatt att på ett tillfredsställande sätt fullgöra sina tjänståligganden, kan han tvångspensioneras två år före pensionsålderns inträde. Det är alltså redan nu lagt i Kungl. Maj:ts hand att på detta sätt godtyckligt avgöra, huruvida en tjänsteman kan få fortsätta i sitt arbete eller icke. Den, som sålunda här vill av principiella skäl med hänvisning till § 36 regeringsformen avslå det nu föreliggande lagförslaget, kan konsekvent icke göra detta, utan att även begära, att de nu i lagen befintliga bestämmelserna upphävas.

Vill man däremot släppa hela denna utgångspunkt med dess hänvisning till grundlagen och gå över till en realdiskussion om saken och säga: Vi tycka, att det är för långt med sju år, och att det lagts för mycket makt i ämbetsverkens och Kungl. Maj:ts hand — då kan man taga upp diskussionen om hur önskvärdt det kan vara att ordna saken på det sättet. Men en hänvisning till grundlagen kan icke ha annan effekt än att då måste man också taga bort den bestämmelse, som redan nu finnes och som gör det möjligt att komma till rätta med en ämbetsman, som av sjukdom eller dylikt verkligen är oförmögen att arbeta. Jag kan ej se, att det här kan vara tal om något slags angrepp mot ämbetsmännens oavsättlighet. Vi få komma ihåg, att när denna § 36 i regeringsformen kom till, var det med tanke på att skydda ämbetsmännen mot just vad man kallat avsättning, men det skulle säkerligen icke fallit dessa grundlagstiftare in att sätta in denna paragraf i lagen på det viset, om man som ett alternativ även hade haft en tvångspensionering, där det ju är alldeles tydligt, att om tvångspensionering inträder högt uppe i åren, full pension också inträder, och där, hur tidigt pensioneringen än inträder, tjänstemannen får behålla tre fjärdedelar av fulla pensionen. Så tjänsteman jag är, kan jag ej komma ifrån att talet om, att detta skulle vara en obillighet eller ett angrepp mot tjänstemännens oavsättlighet och självständighet, måste vara mycket överdrivet. Var och en vet, hur svårt det är att tillämpa de bestämmelser, som redan finnas. Här i kammaren sitter ju så mycket ämbetsmän, många i mycket högt uppsatt ställning, som just ha den förtroendemannaställning, som gör, att de ej äro skyddade på denna punkt enligt § 36 regeringsformen, utan mycket väl enligt en föregående paragraf skulle kunna skiljas från sin befattning när som helst. Är det någon som tror, att dessa högt uppsatta ämbetsmän verkligen i praktiken skiljas från sina ämbeten, även om det är uppenbart, att de ej kunna sköta dem? Det är en synnerligen gammal erfarenhet, att om en högt uppsatt ämbetsman icke duger till att sköta sin tjänst, är det nästan omöjligt att få bort honom från hans tjänst — annat än genom befordran. Så ligger det i verkligheten, och att man då ändå vill bestrida denna verklighet genom att

*Förslag till
civil tjänste-
pensionslag.*
(Forts.)

Förslag till
civil tjänste-
pensionslag.
(Forts.)

andraga dessa formella bestämmelser, förefaller mig endast vara ett försök att få hela lagen överhuvud avslagen. Jag tror i alla händelser, att de som icke ha någon önskan att på vad sätt som helst fälla lagen, men likväl känna sig berörda av de argument, som här anfördes av herr Hederstierna, ha den vägen att gå att, när man kommer till § 19, yrka på att t. ex. de bestämmelser rörande domare, som nu gälla, skola införas och icke de här föreslagna. Men att på grund därav yrka avslag på hela lagen förefaller mig icke vara riktigt.

Herr Widell: Herr greve och talman! För min del har jag anslutit mig till dem, som icke gilla förslaget, men jag vill säga, att jag gör det endast i ringa grad på grund av det första skäl, som anförts mot detsamma, nämligen att det icke bygger på kommunikationsverkens principer. Jag ställer mig rätt tveksam inför frågan, huruvida dessa äro lämpliga att tillämpa på de centrala verken också. Det kan anföras skäl både för och emot något sådant, men i varje fall förefaller det mig, att den saken vore värd en närmare utredning än den, som hittills kommit den till del, och särskilt förefaller det mig, att riksdagen bör ha tillfälle att mera grundligt överväga och taga ståndpunkt till frågan än som är möjligt nu, då i riksdagens yttersta timmar ett förslag föreligger till antagande.

Om jag sålunda för min enskilda del icke anser saknaden av anslutning till kommunikationsverkens principer som tillräckligt skäl för att ensamt på denna grund gå på avslag, tillkommer det andra omständigheter, som göra, att jag förenar mig med herr Vindahl. Det föreliggande förslaget förefaller mig lida av brister i åtskilliga andra avseenden. Jag skall ej gå närmare in på dem. Jag skall endast nämna en enda, nämligen det sätt, varpå frågan om pensionsavgifterna är ordnad. Jag tror, att den kan ordnas på ett betydligt mer praktiskt och enkelt sätt än som skett. Jag behöver dock ej gå närmare in på detta, ty mitt huvudsakliga skäl varför jag ställer mig emot föreliggande förslag är det sätt, varpå frågan om kvinnornas pensionsålder är ordnad. För min del måste jag anse det som i hög grad äventyrligt att stadga en så hög pensionsålder för kvinnorna som 67 år. Det föreligger, som man förut nämnt, ingen som helst erfarenhet om kvinnornas arbetsförmåga i sådana befattningar som de här ifrågavarande vid en högre ålder.

Nu sägs det ju: Just därför skola vi införa denna bestämmelse för att få erfarenhet på området. Ja, men det är väl ändå något djärvt att höja pensionsåldern med 7 hela år, då man ej har någon som helst erfarenhet om hur det kommer att verka. Jag tror, att om man skall höja pensionsåldern, och det är ju önskvärt från alla synpunkter, bör man gå fram med försiktighet, och det förslag, som framlades i statsutskottet i samband med dess utlåtande om regleringen av de kvinnliga befattningshavarnas löner, nämligen en pensionsålder av 64 år, tror jag är det längsta, som man kan gå. Jag vill liksom herr Vindahl erinra om, att detta förslag redan godkänts av första kammaren, som anslöt sig till statsutskottets utlåtande, och jag förmodar, att kammaren nu kommer att vidhålla den ståndpunkten.

Nu har det förklarats av statsrådet och chefen för finansdepartementet, att man naturligtvis kan känna sig tveksam om detta, men att det ej är så farligt, ty bestämmelsen om tvångspensionering utgör ett korrektiv mot att pensionsringsåldern eventuellt sättes för högt. Nu tror jag, att denna bestämmelse om tvångspensionering kommer att spela en ganska liten roll, därför att de ämbetsmyndigheter, som skola tillämpa den, säkerligen komma att bli ytterligt försiktiga och se genom fingrarna i det allra längsta för att undvika en, ur många synpunkter sett, så betänklig åtgärd som att tvångspensionera befattningshavare. Jag vill erinra, att den nuvarande bestämmelsen om tvångspensionering tillämpas knappast alls. Jag tror, att de nya bestämmelserna om

tvångspensionering icke bli ett tillräckligt korrektiv, därest man beslutar en för hög ålder för kvinnorna.

Nu tillkommer den av herr Hederstierna berörda omständigheten med dessa bestämmelsers formulering. Jag vill icke ingå på frågan om bestämmelserna äro grundlagsenliga eller ej, men om tvekan råder om den saken, då bör naturligtvis riksdagen vara ytterst försiktig, innan den tager ett sådant steg. Ty riksdagen bör, innan man fattar ett sådant beslut, vara fullt säker, att beslutet är grundlagsenligt. Att en ändring av nuvarande bestämmelser om tvångspensionering är påkallad, därom är jag fullt övertygad, men givetvis måste ändringen ske på sådant sätt, att man ej kommer i strid med grundlagen.

Av vad jag anfört, herr greve och talman, framgår, att det huvudsakliga skälet för mig att förena mig med herr Vindahl är betänkligheten beträffande de kvinnliga befattningshavarnas pensionsålder. Det gör också, att därest icke herr Vindahls yrkande rörande 1 § skulle vinna kammarens bifall, jag kommer att vid 17 § yrka bifall till den särskilda reservation, som är avgiven beträffande denna paragraf.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Jag kan fullt instämma med den förste ärade talaren, när han beklagar, att ett ärende av denna art och räckvidd skall behandlas under sådana förhållanden, som nu sker. Men jag tror, att därtill äro åtskilliga medskyldiga. Jag för min del vill i någon mån framställa anmärkningar mot samtliga, som jag anser bära ansvaret därför. Jag anser, att en viss skuld i detta avseende påvilas Kungl. Maj:t. Jag anser också, att utskottet icke saknar meddelaktighet däri, och jag tycker slutligen, att det resultat, som framgick av andra kammarens behandling av ärendet, ej heller kan lämnas utan erinran.

Vad Kungl. Maj:t beträffar, gäller min anmärkning i första hand, att Kungl. Maj:t icke tagit hänsyn vid propositionens avgivande till det faktiska förhållandet, att i en viss grundläggande del av den nu föreliggande propositionen uppenbarligen ett flertal inom riksdagen kunde beräknas hysa annan mening än den, som tagit sig uttryck i propositionen. Det framgick uppenbarligen vid behandlingen av frågan om kvinnornas löneställning, varvid tillika frågan om kvinnornas pensionsålder var föremål för behandling, att ett flertal inom riksdagen ställde sig på den ståndpunkten, att maximiåldern i detta avseende borde vara 64 år. Den proposition, som nu föreligger, har ju tillkommit senare och således avgivits med kännedom om vad riksdagen önskad, fastän meddelandet därom formellt bortföll på grund av det sätt, på vilket beslutet rörande löneställningen fattades. Det kunde alltså förutses att propositionens hemställan stod i strid mot den ståndpunkt riksdagen, om också indirekt, redan givit uttryck åt. Det är väl klart, att en proposition, som ställt sig på den ståndpunkten, måste få svårighet vid den fortsatta behandlingen. Därtill kommer ju, vad man, såvitt jag förstår, i sådant avseende måste fästa största vikt vid, nämligen att de verk, som hittills i största omfattning haft kvinnor hos sig anställda, avstyrkt en så hög pensionsålder som den i propositionen ifrågasatta.

Det är riktigt, när finansministern säger, att det är ett stort antal myndigheter, som antingen tillstyrkt Kungl. Maj:ts åldersgräns eller lämnat förslaget därom utan erinran. Men det gäller i regel myndigheter, som i ytterst ringa omfattning haft kvinnliga arbetskrafter hos sig anställda och i varje fall icke dylika arbetskrafter, komma till högre ålder. När det däremot gäller statsmyndigheter, hos vilka kvinnor i större omfattning och med högre löneställning varit anställda, föreligger från dessa, så vitt jag känner, avstyrkande över hela linjen. Jag behöver blott nämna, att medicinalstyrelsen, som visserligen icke har så stort antal kvinnor hos sig anställda, men som måste förut-

*Förslag till
civil tjänste-
pensionslag.
(Forts.)*

Förslag till
civil tjänste-
pensionslag.
(Forts.)

sättas ur annan synpunkt böra tillerkännas sakkunskap i detta fall, bestämt avstyrkt en så hög pensionsålder. Generalpoststyrelsen, telegrafstyrelsen, järnvägsstyrelsen, statistiska centralbyrån och skolöverstyrelsen, vilka väl samtliga representera, jag vet ej om man kan säga 85 procent eller något liknande tal, av alla hittills statsanställda kvinnor, ha avstyrkt det förslag som föreligger i den kongl. propositionen. Jag måste säga, att när en proposition framkommer, trots att riksdagens flertal i viss mån uttalat sig på punkten i fråga och uttalat sig i annan riktning, och trots att de myndigheter, som måste sägas ha den största, på erfarenhet grundade insikt i ärendet, tillika avstyrkt densamma, då är det naturligen med en viss förvåning man möter ett dylikt förslag. När därtill det framlägges av utskottet i riksdagens sista timme på det sätt, att riksdagen får behandla det i en så pressad situation, som den vi nu befinna oss i, då finnes dubbel anledning att reagera. Detta vad propositionen vidkommer.

Dessutom har jag en annan mening än herr finansministern i ett annat avseende, som jag senare skall återkomma till. Men där föreligger ju ej samma grund till erinran mot propositionen som i det nu berörda avseendet.

Beträffande hänvisningen till, att tjänstemän, som ej kunna behörigen sköta sin tjänst, enligt förslaget kunna tvångspensioneras, så vill jag med kändedom om den erfarenhet, man hittills haft, om i vilken mån ett liknande förfarande tillgripits, säga, att detta korrektiv mot en för hög pensionsålder icke äger någon större betydelse. Det är endast formellt, som man kan hänvisa till befintligheten av en dylik bestämmelse. Sakligt kommer den ytterst litet att få någon verkan. Ätminstone är det min uppfattning om denna bestämmelses betydelse.

Vad sedan vidkommer frågan, huruvida kommunikationsverkens pensionsprinciper, särskilt i fråga om avgiftsbetalningarna, d. v. s. om pensionsavgifternas erläggande, skäligen böra vara tillämpliga jämväl på nu föreliggande område, så har jag den bestämda uppfattningen, att så bör vara fallet. Även med tillbörligt hänsynstagande till de skäl, som här anförts däremot, nämligen att man kan tala om olikartade åldrar för tillträde till befattningarna vid kommunikationsverken och inom den civila förvaltningen, anser jag samma avgiftsgrunder böra gälla. När förslaget till pensionsbestämmelser för kommunikationsverken utarbetades, kom man mycket snart underfund med att tjänstemännens huvudönskemål, när det gällde avgiftspensionerna, var att alla pensionsavgifter skulle bortfalla, att icke några sådana skulle komma att upptagas, och man hänvisade därvid till det besvär, som ostridigt var förenat med dessa pensionsavgifters upptagande och redovisning. Emellertid vill jag i det avseendet erinra om den strid, som tidigare rått inom riksdagen rörande den saken, och i vilken strid riksdagen ställt sig på den ståndpunkten, att pensionsavgifter böra upptagas. Riksdagen har tydligen resonerat så, att även statens tjänstemän böra ha känslan av att de genom egna tillskott bidra till sin egen försörjning jämväl på ålderdomen, alltså till skapandet av sin egen pension. Och det har förmenats vara en så viktig synpunkt, att den känslan icke får suddas ut, att den synpunkten icke får tappas bort, att riksdagen tidigare avvisat försöken att ta bort denna avgiftsplikt.

Som ett huvudskäl mot att bibehålla dessa avgifter påpekades under frågans utredning att det bleve under så olika långa tider, denna betalning skedde, i det att somliga tjänstemän ha kortare och andra längre betalningstid, och att de därmed finge lämna helt olika tillskott för att skapa en likartad pensionsrätt. Det var bland annat under hänvisning därtill man påyrkade, att pensionsavgifterna från tjänstemännen skulle bortfalla. Slutsatsen blev då den: Låt oss verkställa en uppdelning av pensionen till dels avgiftspension och dels tjänstepension! Sätt en normal tid för betalningen av pensionsavgif-

terna och låt dess längd vara avgörande för frågan huruvida avgiftspensionen skall åtnjutas till fulla beloppet. I de fall, där tillräckliga avgifter icke hinna erläggas, låt då denna del uppgå till ett mindre belopp! Tjänstepensionen utgår med hänsyn till anställning och arbete i statens tjänst, och avgiftspensionen skapas genom tjänstemännens bidrag. Pensionens totala summa bildas så av dessa båda faktorer. Det var från den utgångspunkten som kommunikationsverkens pensionslag kom till stånd och godtogs, vill jag minnas, utan någon som helst erinran av riksdagen.

Nu är frågan den: Skall man, när man nu kommit fram till den återstående delen av befattningshavare — kommunikationsverken omfatta ju det ojämförligt större antalet hos staten anställda befattningshavare med pensionsrätt — skall man då anse, att det finns tillräckliga skäl att för den återstående delen skapa en på annat sätt utformad pensionsrätt? För min del tror jag att det icke är lämpligt och riktigt, att så sker. Utan jag håller före, att även med hänsyn tagen till senare tillträde till viss tjänst för befattningshavare inom civilförvaltningen samma principer även där böra göra sig gällande som inom trafikverken. Ty jag kan omöjligt draga samma slutsats av vissa fakta, som finansministern har gjort i propositionen. Han säger på sid. 32 i denna: »Av en från statskontoret under hand införskaffad utredning angående under åren 1921—1924 pensionerade befattningshavare har jag inhämtat, att av 393 befattningshavare, för vilka tjänstaldern är fixerad till 35, 33 eller 30 tjänstår, ordinarie anställning innehafts och följaktligen avgifter erlagts av 59 under en tid av mindre än 20 år, 51 under 20—24 år, 79 under 25—29 år, 90 under 30—34 år, 77 under 35—39 år samt 37 under 40 år och däröver.» Därav drager statsrådet den slutsatsen, att alltså, då olikheten är så stor mellan befattningshavarna, bör samma pensionsrätt tillmätas samtliga dessa olika åldersgrupper. Jag drager en motsatt slutsats och säger, att när skillnaden är så stor, bör, vad den del av pensionen vidkommer, som skall skapas av tjänstemännens pensionsavgifter, denna utgå i proportion till de faktiskt erlagda avgifterna. Endast om man ställer sig på den ståndpunkten, tror jag, man har möjlighet att bibehålla en på avgifter grundad pensionsrätt. Är det så, att statsrådet innerst inne har den åsikten, att man skall medverka till att pensionsavgifterna för tjänstemännen borttagas, förstår jag hans resonemang. Men då borde den synpunkten har framställts som ett skäl i propositionen och icke som nu skett, utelämnats. Säkerligen har emellertid ett dylikt betraktelsesätt varit främmande för flertalet av dem, som i riksdagen haft att fatta beslut i frågan.

Jag skall nu ej fortsätta längre med hänsyn särskilt till herr talmannens uppmaning om inläggens begränsning. Jag vill blott säga, att ur de synpunkter, varifrån jag nu sökt belysa frågan, föreligger, så vitt jag förstår, tillräckliga skäl för att en ny omprövning sker, dock med antagande samtidigt av ett förslag, som tillåter behörighetslagen att träda i kraft, önskar jag ett uppskov med frågans behandling till ett följande år. Det förefaller mig givas skäl därtill ur olika synpunkter. Att åtskilliga som kommit till samma resultat, kanske icke ledas av samma motiv, utan fästa större avseende vid andra synpunkter, kan icke vara tillräcklig anledning att icke rösta gemensamt. Att säga som statsrådet, att därför att utgångspunkterna äro olika, bör man icke komma till en och samma slutsats eller enas om att skjuta på ärendet förstår jag icke. Jag säger även där, att jag kommer till en rakt motsatt slutsats. Då erinringar kunna göras mot ett omedelbart beslut ur flera olika synpunkter, synes det mig vara ytterligare skäl att nu icke gå till definitivt beslut.

Jag ber på grund av vad jag anfört få yrka bifall till den av herr Vindahl avgivna reservationen.

Förslag till
civil tjänste-
pensionslag.
(Forts.)

Herr Hederstierna: Jag var just säker på, att finansministern skulle komma med överståthållarämbetets yttrande, och jag var också säker på att han skulle framföra det med den självbelättna min, han alltid anlägger, vid sitt uppträdande i första kammaren. Men jag trodde, att jag i någon mån hade brutit udden av hans vapen, då jag talade om, att vad överståthållaren här hade anfört berodde på att jag i överståthållarämbetet, särskilt då utlåtandet skrevs, hade min uppmärksamhet fäst på kvinnorna. Och jag sade också till statsrådet, att jag hade särskilt poängterat i mitt utlåtande, i den del statsrådet läste upp, att det är det faktiska förhållandet, som sker, som man skall fästa sig vid. Men herr statsrådet kunde sin läxa och mitt utlåtande och han skulle nödvändigt komma fram med det, oaktat jag talade om vad jag nyss nämnde.

Nu säger statsrådet, att tvångspensioneringen redan finnes; den är så gammal, och i det fallet har man redan frångått grundlagen. Innan jag går vidare, skall jag säga statsrådet det, att om jag ej sett upp, men fått ögonen öppnade för en viss sak, skall jag icke sitta och blunda fortfarande, utan skall ärligt erkänna detta, att jag ej sett upp för en fara, som man skall undvika. Statsrådet har däremot fått ögonen öppnade för detta. I Svea hovrätts och kammarrättens utlåtanden står det talat om, att häri ligger en fara för 36 §. Den stora skillnaden således mellan statsrådet och mig är, att jag gör ett ofrivilligt förbiseende, men statsrådet gör det, oaktat han fått ögonen öppna för det.

Statsrådet säger, att om man anser bestämmelsen strida mot grundlagen, kan man taga den ändå och sedan ändra grundlagen i den delen. Det tycker jag, är en farlig princip, ty är det något, som skall ändras, så skall man ändra grundlagen först och gå vidare sedan, men icke gå en motsatt väg. Slutligen vill jag säga, att när statsrådet säger, att denna tvångspensionering aldrig har använts, utan att man brukar befordra personer i stället, när de ej kunna sköta sin tjänst, så är det ett slags befodringsprinciper, som äro högst betänkliga. Jag hoppas, att statsrådets kolleger hålla statsrådet i rocken, om statsrådet vill tillämpa dessa principer.

Om herr statsrådet nödvändigt skall ha ett skäl till, varför jag vill ha avslag på allt, så vill jag säga, att jag läst detta betänkande med förvåning över att jag ej fick tag i något utlåtande från statskontoret. Jag tittade förgäves, och då fann jag en punkt, där statsrådet, såsom ett skäl till att intet yttrande fanns från statskontoret, hade angivit, att statskontorets chef och en byråchef suttit i kommittén, och därför hade man icke ansett, att man behövde höra statskontoret. Det är väl ändå litet farligt. Då skulle man ju i framtiden kunna nöja sig med att höra en ämbetsman eller några tjänstemän i ett ämbetsverk och sedan icke bry sig om ämbetsverket. De som sitta i ämbetsverken representera just ämbetsverket och skola svara å ämbetets vägnar, och icke de som sitta som kommittéledamöter. Statskontoret är just den centrala myndigheten, när det gäller pensionsfrågor. Det är ett tillräckligt skäl att yrka avslag. Jag vidhåller därför mitt avslagsyrkande.

Herr Reuterskiöld: Herr greve och talman, mina herrar! Jag skall icke gå in på frågan, huruvida 19 § strider emot grundlagen i formellt avseende eller icke, men jag tillåter mig med anknytning till herr Hederstiernas första anförande säga ett par ord angående själva den avsättningsmöjlighet, som här finnes. Jag tillåter mig då först och främst påpeka, att vad som skiljer svensk förvaltning från all annan, från utländsk förvaltning, är framför allt vår ämbetsmannakårs självständighet i förhållande till regeringen. Det är ryggraden i det hela, och det är det som utgör garantien för att *rätten bevaras även på förvaltningens område*. Det är icke för ämbetsmännens skull som oavsättheten är stadgad, utan för rättslivets okränkta gång även på förvaltningens område. Därför synes det mig ligga synnerligen stor vikt på, att man ej tager

något nytt steg, som innebär en begränsning av denna självständighet, den må sedan vara grundad i grundlagen eller på annat sätt.

När nu herr statsrådet påstår, att det här föreliggande förslaget icke väsentligen avviker från 1907 års lag i motsvarande punkter, så nödgas jag ändå för min del säga, att det är ett betydligt större steg, som man med detta lagförslag tagit, mot vad 1907 års lag innebar. Om man kan säga, att 1907 års lag står på gränsen och svävar — man vet ej riktigt åt vilket håll den väger över — så har man dock här i förslaget klart frånträtt de av den förste talaren påpekade objektivitetssynpunkterna på ett sätt, som är alldeles obestridligt. Ty genom såväl 3 mom. i 19 §, som är synnerligen expressivt, som också genom införandet av ordet »behörigen» på fyra ställen — »behörigen sköta sin tjänst» — detta är ju något helt annat än att som nu gäller kunna sköta sin tjänst över huvud — ävensom slutligen genom tillägget »samt han av vederbörande myndighet prövas icke lämpligen kunna tjänstgöra i annan befattning vid verket», vilket uttryck förekommer på två ställen — genom alla dessa formuleringar har det införts ett godtycklighetsmoment i förhållande till regeringen, vars diskretionära makt härigenom väsentligt ökas. Om nu överhuvud taget vårt politiska liv utvecklar sig mer och mer i parlamentarismens tecken, och om under parlamentarismen en regering, som har parlamentariskt underlag, är så god som allsmäktig, öppnar man här dörren på vid gavel för godtycke i förvaltningen. Jag måste därför för min del säga, att detta avsteg från 1907 års lag kan jag icke vara med om. Man kunde ju dock, såsom herr statsrådet anförde, taga förslaget men begära ändringar i 19 § icke blott vad domare angår utan även beträffande därmed enligt grundlagen jämställda ämbetsmän, men jag undrar, om man då egentligen i frågans nuvarande läge vinner vad man vill. Även om kammaren här skulle bifalla ett sådant yrkande, vet man icke, vad det skulle bli för sammanjämningsresultat. Om härtill kommer, att invändningar kunna göras även mot 17 §, skulle det kunna hända, att första kammaren, som ändrade både 19 och 17 §§ — jag förutsätter något sådant som möjligt — i en sammanjämkning finge släppa ändringen i fråga om 19 §, men andra kammaren inbjudas att godtaga 17 §:s ändring. Vad har man då i själva verket vunnit? Ja, ingenting alls! För min del måste jag vidare mycket skarpt stryka under vad herr Widell anförde, nämligen att kommunikationsverkens principer ingalunda utan vidare böra föras över på förvaltningsområdet i övrigt, icke ens på pensionsväsendets område. Hela grundvalen för detta lagförslag är därför av sådant art, att man måste önska en grundlig bearbetning eller revision av det samma.

Jag vill i detta sammanhang till sist endast stryka under, att hela den tendens, som i senare tid kommit mer och mer till synes, nämligen att först börja med kommunikationsverken både i avseende å löner och pensioner och sedan söka forma villkoren för den övriga förvaltningens befattningshavare i överensstämmelse därmed, är alldeles felaktig. Det är en väsentlig skillnad mellan kommunikationsverkens — affärsverkens personal och förvaltningens personal i övrigt. De förra ha att sköta angelägenheterna affärsmässigt. De andra äro organ för utövningen av statsmakt. Det är ur den synpunkten jag bestämt hävdar, att man på deras ställning måste anlägga helt andra synpunkter än på kommunikationsverkens affärsanställda personal. Nu vet jag väl, att man gjort dessa affärssynpunkter och erfarenheten från affärslivet till en huvudsak och ansett, att vår förvaltning borde få samma smidighet som affärslivet i att välja och avskeda sina organ. Det kan låta sig sägas, och det kan ordnas på kommunikationsverkens område, men det låter sig alldeles icke genomföras anorrtädes om rättssäkerheten skall bli bevarad på det egentliga förvaltningsområdet. Och därför, herr greve och talman, ber jag att principiellt få förena mig med dem, som yrka avslag.

*Förslag till
civil tjänste-
pensionslag.
(Forts.)*

Förslag till
civil tjänste-
pensionslag.
(Forts.)

Fröken **Hesselgren**: Herr greve och talman! Jag skall endast yttra några ord om den del av pensionslagen, som rör kvinnorna. Det är alldeles givet, att det är en svår fråga, och jag förstår mycket väl den tveksamhet, som tagit sig uttryck i herr Vindahls reservation, men jag vill också erinra om, att pensionsåldern från början varit lika för män och kvinnor, och när det infördes en lägre pensionsålder för kvinnor, så gjordes det utan någon föregående utredning och endast på grund av känslöskäl. Man hade vissa erfarenheter från ett område, där det såg ut, som om kvinnorna ej orkade med sitt arbete nämligen småskoleläraryrket på 1880-talet. Pensionskommittén påpekar, att de utomordentligt låga löneförhållandena utgöra en förklaring på att de så snart blevo utslitna. Människor, som hade 300 kr. om året och fri bostad i lön, orka icke att arbeta så länge, men det ställer sig väsentligen annorlunda, när de få bättre arbetsförhållanden och bättre löner. Man har i alla händelser i närvarande stund ingen erfarenhet om kvinnornas arbetsförmåga efter fyllda 60 år. Det visar också en allmän osäkerhet på detta område i det sätt, varpå saken behandlas. Så föreslår sakkunnigkommittén av 1920, att vi skola höja pensionsåldern för kvinnorna till 62 år, löneredningskommittén av 1921 föreslår den till 64 år, och nu kommer Kungl. Maj:t 1925 med sitt förslag, att vi skola höja kvinnornas pensionsålder till 67 år. Vad man föreslår är tydligen icke fotat på någon verklig kännedom om förhållandena, utan man tar det på känn och vill treva sig fram.

Jag vill tillägga, att 1921 års lönekommitté själv säger, att det inte finns någon utredning till grund för de bestämmelser, som den i sitt betänkande framför. Att herr Ekman nu vidhåller de 64 åren har ju ett mycket nära sammanhang med att han också föreslagit en olika löneställning för kvinnorna. Avdraget av det sista lönetillägget får ju ett starkare skäl för sig, ifall man också sätter en lägre pensionsålder.

Män kan naturligtvis, när man är tveksam, gå olika vägar. Man kan gå den väg, som föreslagits i reservationen: pröva sig fram och börja med 64 år och sedan eventuellt höja pensionsåldern, men man kan också gå Kungl. Maj:ts väg. Och såvitt jag förstår, kan man få säkrare erfarenheter på den vägen, där man prövar saken fullt ut, och ej stannar på halva vägen. Jag vill också erinra om, att Kungl. Maj:t i sitt förslag, som upptagits av utskottet, går in för olika pensionsålder för olika yrken. Det tror jag är en synnerligen viktig princip, ty det är alldeles givet, att det finnes yrken, i vilka kvinnor omöjligt kunna hålla ut till 67 år. Så är exempelvis fallet med rikstelefonister och sjuksköterskor. Men detta strider inte mot själva principen. Det är bara att differentiera på den punkt, där det verkligen behöves en differentiering, det gäller olika yrken oberoende av vem som utöva dem.

Jag vill också erinra om, att det från kvinnornas håll alltid begärts, att man skall räkna med samma pensionsålder för män och kvinnor och att man i andra länder slagit in på den vägen. I ett så nära grannland som Danmark har man tagit samma pensionsålder för män och kvinnor, fastän man satt pensionsåldern till 70 år. Jag tror, att vilken väg man än går, blir det en viss svårighet i allt fall med övergångstiden. Det gäller de kvinnor, som nu närma sig den pensionsålder, som hittills varit bestämd, nämligen 60 år. Det är klart, att för dem, som nu äro 55, 56 eller 57 år och som tänkt sig att bli pensionsmässiga om något eller några år och ha ställt in sitt liv därefter, för dem kommer det att kännas svårt att plötsligt få sin tjänstgöringstid utökad med flera år. Därför hade det varit önskvärt, att man utöver den möjlighet, som ligger i den tvångspensionering, som Kungl. Maj:t föreslagit, också kunnat genom övergångsbestämmelser giva dessa kvinnor rättighet att gå tidigare. Skulle man kunna tänka sig, att man kunde få sådana över-

gångsbestämmelser att de kvinnor, som nu t. ex. äro 55 år, skulle äga rättighet att gå tidigare, så tror jag, att de svårigheter, som en höjd pensionsålder eventuellt kan medföra, skulle i hög grad minskas. De, som äro yngre och som ha tiden framför sig, hinna rikta in sig på att stå längre kvar i tjänsten och därför att bättre tåla det.

Jag vet mycket väl, att man icke kan yrka på att nu få införd en övergångsbestämmelse, men jag kan icke tänka mig, att det skall vara omöjligt att till nästa år få en sådan övergångsbestämmelse, som skulle lätta under för dem, som nu närma sig pensionsåldern. Jag tror, att principen med samma pensionsålder för man och kvinna är riktig, och att staten kan gardera sig för de svårigheter, som naturligtvis kunna inträffa, genom att använda möjligheterna till förtidspensionering och genom lämpliga övergångsbestämmelser.

I hopp att så skall ske, kommer jag för min del att rösta för utskottets förslag.

Herr Björnsson: Herr talman! Jag skall icke yttra mig om den fråga, som tagits upp av herr Hederstierna, varvid han ifrågasatte möjligheten av ett efterspel på annat håll, och ej heller skall jag gå in på § 17, som rör en detalj, där de, som ha en deciderad mening beträffande kvinnornas rätta pensionsålder, ha tillfälle att göra speciella yrkanden i samband med den paragrafen. Jag skall endast be att med några ord få beröra den fråga, som särskilt av herr Ekman behandlades rätt utförligt, nämligen frågan om begränsad tid för pensionsavgifternas betalning, som i viss mån är av principiell betydelse för detta förslag. Det förhåller sig så, att läroverkslärarna ännu icke äro underkastade det nya avlöningsreglementet, men man syftar att få även dem in under det, och därför är det fullt berättigat att våga antaga, att om denna lag skulle komma att godkännas, skulle den komma att tillämpas även på läroverkslärarna. Jag skall då be att få taga ett exempel från den kår, som jag känner bäst till, för att visa, att vad som gäller för kommunikationsverken icke passar för alla tjänstemannakårer. Det förhåller sig så, att vid våra läroverk går det en mängd människor som extralärare under en mycket lång följd av år. Det finnes f. n. en stor mängd extralärare, som icke kunna vinna ordinarie anställning, därför att man går och väntar på att läroverksorganisationen skall bli reformerad, och vidare förhåller det sig så, att befordringsturen inom olika ämnesgrupper ofta växlar, så att under en period de, som ägna sig åt naturvetenskapliga ämnen, bli ordinarie efter en mycket kort extralärartid, under det att det för humanisterna drager om längre tid, eller tvärtom. Den tid en lärare går som extra, beror således på förhållanden, varöver han icke kan råda och som ej heller stå i samband med den allmänna ekonomiska konjunkturutvecklingen. Då förefaller det mig rätt orimligt, att bara för att få en uniformitet mellan kommunikationsverken och de civila ämbetsverken hålla på, att även detta pensionsreglemente skall vara byggt på vad som funnits vara lämpligt för kommunikationsverken.

Jag kan ej heller förstå, att det resonemang, som herr Ekman förde, kan vara riktigt från en annan synpunkt, när han talade om att en person inte får full pension, när han icke betalt in avgifterna under ett tillräckligt antal år. Det hela är ju en fråga om en riskutjämning, och under sådana förhållanden kan jag icke förstå, att det skulle vara rätt, att en lärare, som på grund av ogynnsamma omständigheter gått som extralärare länge, skall bli bestraffad med en avkortad pension. Jag vill säga, att mot herr Ekmans princip strider det förhållandet, att om en person blir befördrad efter 50 år och då skall betala pensionsavgifterna, så är det en mycket kort tid han be-

Förslag till
civil tjänste-
pensionslag.
(Forts.)

talas dem i förhållande till den höga pension han får. Jag tror således icke, att den kritik, som från detta håll riktats mot det föreliggande förslaget, är berättigad.

Herr Dalberg: Endast ett par ord! Det är så, att jag vill visst icke giva mig till grundlagstolkare i detta fall, utan vill blott påpeka några omständigheter. Då frågan förekom i utskottet, var det ju så, att vi hade en sakkunnig till hjälp, en statskommissarie, och det var även tal om, huru detta förslag ställde sig till grundlagen. Då upplystes det, att tjänstemännen ansågo visst icke någon fara föreligga av att få ett sådant här lagförslag antaget, och beträffande herr Reuterskiölds påstående, att det skulle bli en fara för tjänstemännen, kan man nog hänvisa till, att tjänstemännen äro en sådan makt i samhället, att det icke behöver befaras, att det skulle övas förtryck mot dem till följd av denna lag, utan är det fullt befogat, som herr Ekman säger, att i det fall kunna tillämpa en s. k. förtidspensionering. Herr Ekman säger, att *formellt* skulle det kunna förekomma enligt lagen, men i sak skulle denna förtidspensionering ingenting ha att betyda beträffande kvinnliga befattningshavare. Men i det fallet får man väl tänka sig, att det skulle kunna bli en sådan tvångspensionering för många kvinnliga befattningshavare. Orsaken till att utskottet kommit till det resultatet är, som jag framhållit förut, och nu ytterligare skulle vilja understryka, att, som utskottet säger på slutet, Kungl. Maj:ts förslag synes bäst överensstämma med den ståndpunkt riksdagen intagit i lönefrågan. När riksdagen förut intagit en sådan ståndpunkt i lönefrågan, är det väl bäst, att även pensionslagen kommer i överensstämmelse med vad riksdagen förut fastställt. Det är på dessa grunder, som jag fortfarande yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet Wigforss: Herr Ekman riktade in sin kritik mot förslaget på flera olika punkter, och han riktade sin kritik även mot den behandling, som ärendet erhållit hos Kungl. Maj:t. Herr Ekman menade, att det var oriktigt att i propositionen föreslå en ålder för kvinnors pensionering av 67 år. Av två olika skäl var det oriktigt, dels därför att de ämbetsverk, som ha mest kvinnor anställda, i regel gått mot denna ålder, dels därför att riksdagen reellt kunde anses redan ha tagit ståndpunkt mot denna högre pensionsålder. Det må sägas, att när det gäller kvinnorna och deras arbete, veta vi av gammalt, hur svårt det är att komma fram till några objektiva omdömen. Hela striden om kvinnas likaberättigande med mannen gör, att man icke anse ämbetsverken på samma sätt objektiva, när det gäller utlåtanden i fråga om kvinnor, som när det gäller en del andra ting. Det är min personliga uppfattning, att redan detta är tillräckligt skäl för att icke anse sig förhindrad att lägga fram ett förslag, som går emot de ämbetsverk, som ha mest kvinnor anställda. Det andra av herr Ekmans argument är, att riksdagen skulle realiter redan ha uttalat sig i frågan. Det är möjligt, att man så skulle kunna uppfatta beslutet om kvinnolönerna, men man får väl komma ihåg, att Kungl. Maj:t i den propositionen intagit samma ställning som här, nämligen att man skulle sätta lika pensionsålder för män som kvinnor, och då kunde det väl knappast anses lämpligt av Kungl. Maj:t att, innan riksdagen verkligen uttalat sin uppfattning, gå från den mening, som kommit till uttryck i propositionen om lönerna. Jag tror, att det varit egendomligt, om Kungl. Maj:t på dessa relativt lösa grunder skulle ha övergivit sin egen ståndpunkt för att sluta sig till den, som *möjligen* kunde bli riksdagens; och skulle man på det sättet formellt hålla sig till ett riksdagens beslut, kan jag erinra om, att andra kammaren i lördags fattade ett beslut, som innebar en fullständig anslutning till Kungl. Maj:ts förslag om 67 års ålder för pensionering. Detta anför jag icke som ett avgörande argument,

men nog skulle man kunna argumentera på det sättet, om man ville rent formellt hålla sig till vad som skett.

Jag vill återigen påpeka, att de, som finna en pensionsålder av 67 år för kvinnor för hög, ha ingen anledning att rösta för avslag å utskottets betänkande, utan för dem finnes möjlighet att rösta för den reservation, som gäller just den paragrafen. På samma sätt är det givetvis med dem, som ha betänkligheter i fråga om 19 §. Det är nämligen, såvitt jag förstår, möjligt, att sammanjämka kamrarnas beslut i fråga om dessa ting, därför att kamrarna här fatta positiva beslut, men däremot föreligger mycket stor svårighet att sammanjämka ett bifall av andra kammaren med ett eventuellt avslag av första kammaren. Då finnes ingen annan möjlighet, såvitt jag kan se, än att uppmana den ena kammaren att biträda den andras beslut, ty ett beslut är nödvändigt, om behörighetslagen skall kunna träda i kraft, och jag förmodar, att alla efter den långvariga striden om kvinnans ställning önska, att behörighetslagen skall träda i kraft den 1 juli.

Så är man över på den andra tvistefrågan om de olika principerna för pensionering i kommunikationsverken och i civilstaten. Redan herr Vindahl anförde som ett skäl, att propositionen innebar en avvikelse från annars gällande principer, och herr Ekman talade om, att vi år 1920 hade genomfört de nya principerna vid kommunikationsverken, och alltså kunde det knappast vara riktigt att icke draga konsekvenserna därav i avseende på den civila staten. Det är ju så, att uniformitet alltid är önskvärd, om den ger en förenkling och om den icke stöter några reala olikheter, men nu är det så, att förhållandena i civilstaten äro ganska olika förhållandena inom kommunikationsverken. Det har sagts många gånger, men det tycks behöva upprepas. Varför skall en tjänsteman i ett ämbetsverk eller i en skola, om han råkar in under så dåliga konjunkturen, att han blir mycket gammal, innan han blir ordinarie, varför skall han ytterligare straffas genom att få en avkortad pension? Här förefaller mig en utjämning vara befogad. Det är ju de gamla redan existerande bestämmelserna för civilstaten, som propositionen upptager, och den har ansett, att olikheterna äro så stora, att intet skäl förefinnes att få in kommunikationsverkens bestämmelser i här föreliggande fall.

Herr Ekman rycker då fram med ett nytt argument, som jag villigt vill erkänna har en viss tyngd. Men frågan är, åt vilket håll detta nya argument kommer vågskålen att luta. Det beror på vilken ställning man intager till hela frågan om pensionsavgifternas avskaffande. Herr Ekman säger, att det förslaget varit före tidigare och avvisats av riksdagen.

Ja, jag vill erinra om att vid 1921 års riksdag kom bankoutskottet med förslag om utredning om pensionsavgifternas avskaffande. Kamrarna stannade då i olika beslut. Jag tror inte, att man därför kan slå fast, att riksdagen tagit ställning till frågan om pensionsavgifternas avskaffande och införande av nettolöner. Jag tror, att det finns starka skäl, som tala för att komma fram till en sådan förenkling. Riksdagen vill säkerligen behålla avgörandet för sig och se vilka skäl, som kunna anföras från båda sidor. Att nu följa herr Ekman med den motiveringen, att vi avvisa förslaget därför, att vi inte vilja veta av den möjligheten att skapa sådana nettolöner, tror jag inte kan vara förenligt med försiktig politik.

Så är jag över igen på frågan om tjänstemännens ställning. Jag hör till dem, som mycket hålla på att det är av värde för tjänstemännen och för deras arbete, om de känna sig ha en säker ställning, men det är här som på andra håll, att man får inte lov att överdriva en god princip, och riksdagen har inte visat sig vara så känslig på den punkten i andra fall. Jag får erinra om, att det höjdes inte en enda röst i denna kammare, om jag minns rätt, då vi, när det gällde kvinnolönerna för några månader sedan, beslöto, att gift kvinna, som

*Förslag till
civil tjänste-
pensionslag.*

(Forts.)

Förslag till
civil tjänste-
pensionslag.
(Forts.)

har vårdnad om barn, skall kunna tvingas av sin chef eller eventuellt av Kungl. Maj:t att taga tjänstledighet huru länge som helst från sin tjänst och mista hela sin lön. Där är oavsätligheten, om jag så får säga, fullständigt upphävd, genom att man säger: en gift kvinna är faktiskt oavsättlig enligt grundlagen, men trots detta mister hon, så länge hon har denna vårdnad, hela lönen. När riksdagen har kunnat gå in för en sådan ståndpunkt, förefaller det mig vara ganska svårt för riksdagen att, stödjande sig på denna omtanke om tjänstemans oavsätlighet, vilja avslå det nu föreliggande förslaget.

Vad till sist herr Hederstierna beträffar, är jag kanske inte så överraskad över det sätt, varpå han reagerade. Det är kanske begripligt, när man får sina båda ståndpunkter så konfronterade mot varandra. Jag är inte rätte domaren över mitt utträdande här i kammaren lika litet som över herr Hederstiernas. Jag förmodar det får förklaras som ett utslag av samma oaktksamhet i fråga om uttrycken, som vi nyss hade ett exempel på i överståthållarämbetets yttrande till Kungl. Maj:t.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Jag måste först uttala en viss förvåning över att herr statsrådet betraktar det beslut, som avser, att kvinna med barn under 15 år i sin vårdnad skall i tjänstgöringsavseende ställa sig till efterrättelse vederbörande verks bestämmelser, på det sättet, att det skulle innebära ett första steg till rubbning av tjänstemans oavsätlighet. Det är, såvitt jag förstår, endast en tjänstgöringsföreskrift, som det här gäller. Under vissa speciella förhållanden skall ju tjänstgöringen kunna ordnas på annat sätt än under vanliga förhållanden, och jag kan inte alls se, att detta är en bestämmelse av den art, att man skulle kunna beteckna den som ett avsteg ifrån vederbörande kvinnliga tjänstemans hittillsvarande befogenhet att bibehålla sin tjänsteställning.

Jag vill också säga, att jag tror, att det skulle ha varit försiktigt av herr statsrådet att inte återropa andrakammarbeslutet i lördags. Jag har redan tidigare beklagat, att denna sak skulle komma fram på detta sätt i riksdagens sista ögonblick och under så pressande förhållanden som nu. Jag ber endast att få fråga herr statsrådet, huruvida i andrakammardebatten den frågan, huruvida man önskade eller icke önskade en utveckling i den riktningen, att tjänstemännens pensionsavgifter skulle bortfalla, ens var uppe i diskussionen? Jag åhörde icke den debatten. Jag har emellertid av referaten ej kunnat se, att någon prövning av den saken var före. På sätt jag förut uttalat blir dock ett bifall till propositionen enligt min mening ett första steg på den vägen. Om det oaktat hela den saken kanske endast antydningssvis eller ej alls berördes, då bör ett andrakammarbeslut, tillkommet främst i tanke, att enda möjligheten att snabbt komma ifrån ärendet var att följa Kungl. Maj:ts och utskottets förslag — ett sådant andrakammarbeslut bör, säger jag, icke i sakligt hänseende återopas som ett bevis på, att de i propositionen upptagna principerna blivit av kammaren prövade och befunnits fullgoda. Ett dylikt kammarbeslut utgör ej heller en lämplig grund för fortsättningen.

Jag vill även påpeka, när herr statsrådet frågar: »Skola tjänstemännen straffas med att få avkortad pension?», att det förhåller sig ju så, att för *alla* tjänstemän skulle efter den princip, som gäller vid kommunikationsverken, *tjänstetiden* vara avgörande för tjänstepensionen, medan avgiftspensionen står i direkt proportion till de avgifter, vederbörande själva erlagt. Den avkortade pensionen på avgiftspensionsidan är en direkt följd av att vederbörande erlagt mindre pensionsavgifter än andra. Det kallar jag icke för bestraffning utan det är en naturlig följd av att vederbörandes *prestationer* på det området äro mindre än andra befattningshavares. Däremot måste det ställa sig på ett helt annat sätt, om man skall vidhålla den uppfattningen, att avgifterna skola

bestrida $\frac{1}{3}$ -del av pensionen men samma pensionsbelopp skall utgå, oavsett huruvida avgifterna bestå av större eller mindre tillskott, i ena fallet kanske bara $\frac{1}{3}$ -del eller $\frac{1}{4}$ -del av vad som erlagts av andra befattningshavare med samma pensionsrätt. Att beteckna krav på en mera likartad avgiftsskyldighet som ett »straff» är icke riktigt och skäligt, och jag tror inte heller, att det på andra områden, när det gäller att förvärva en rätt medelst penningavgifter, skulle godkännas.

Jag tror således alltjämt, att det finns fullgoda skäl att pröva hela denna sak ytterligare, och möjlighet till en sådan ytterligare prövning kan erhållas genom bifall till det av herr Vindahl framställda yrkandet, till vilket jag alltjämt ansluter mig.

Herr Lindley: Herr talman! Jag hade inte tänkt yttra mig i denna fråga, därför att jag inte deltagit i handläggningen av densamma, men en del uttalanden under debatten nödga mig att framföra några små invändningar och framförallt ett yttrande, av herr Reuterskiöld. Han förmenade, att en sådan bestämmelse som den föreslagna om förtidspensioneringen, d. v. s. pensionstidens framflyttning från 67 till eventuellt 60 år skulle betyda, att man öppnade dörren på vid gavel för godtyckligheten. Jag måste, det vill jag säga, reagera mot ett sådant yttrande. Har man inte tänkt på vilket godtycke, som vissa tjänstemän, däribland även domare kunna utöva gentemot allmänheten, när de inte behörigen kunna sköta sin anställning? Det, tycker jag, är det mest brutala av alltsammans. Man är rädd för att tumma på grundlagen, genom att i förtid pensionera en del tjänstemän — märk väl, att det inte är fråga om avsättning utan endast att i förtid pensionera personer, som inte behörigen kunna sköta sin tjänst. Detta anser man vara ett våldförande på grundlagen. Jag skall säga herrarna, att jag har aldrig beundrat någon motionär högre än vad jag på sin tid beundrade professor Kjellén, då han väckte en motion i riksdagen om avsättlighet för alla tjänstemän. Arbetsgivarorganisationerna ha t. ex. såsom ett fundament i sina stadgar infört den mycket omtalade § 23, d. v. s. rättigheten att avskeda och antaga arbetare enligt godtycke. Men här skall man inte ha rättighet att vidtaga en åtgärd, som endast innebär, att man kanske några år tidigare än vad annars skulle vara fallet kunde entlediga en tjänsteman, respektive en domare genom förtidspensionering, när han inte behörigen kan sköta sin tjänst. Jag måste tillstå, att jag finner detta motstånd våldförande på det sunda omdöme, som allmänheten ändå torde ha i sådana här frågor.

Beträffande återigen själva förslaget som sådant vill jag säga, att det förefaller mig, som om uppfattningarna i denna fråga äro delade på flera olika linjer, där man inte kan samverka till ett samstämmigt beslut. Av mina partivänners ståndpunkt i andra kammaren finner jag att de uteslutande se saken som järnvägstjänstemän, som vilja fram på den linjen, att införa kommunikationsverkens pensionssystem såsom varande det mest förmånliga, eftersom all betalning av pensionsavgifter där upphör, sedan man erlagt den i 30 års tid. Detta system anse de vara det mest förmånliga, men är det absolut nödvändigt att kopiera detsamma? Det är inte alla, som kunna hjälpa upp sina pensionskassor med perrongbiljettavgifter och mera sådant, utan somliga måste basera sina pensionsavgifter och därmed även sitt pensionssystem på helt andra grunder. Jag tror, att det här föreliggande förslaget inte är oacceptabelt. Jag vågar inte precis yttra mig bestämt, därför att jag inte haft tid att så grundligt genomgå det, men det förefaller mig, åtminstone efter vad jag sett, som om förslaget skulle vara acceptabelt. Det finns faktiskt intet fullt rättvist system; om vi börja nagelfara alla pensionssystem, skola vi finna orättvisor i allesammans.

*Förslag till
civil tjänste-
pensionslag.
(Forts.)*

Förslag till
civil tjänste-
pensionslag.
(Forts.)

Jag kan på grund av vad här uttalats och på grund av det omdöme, jag själv kunnat bilda mig i frågan, inte annat än, herr talman, yrka bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet **Wigforss**: Endast ett enda ord till herr Ekman.

Jag tror, att herr Ekman missförstod mig. Jag åberopade inte något andra-kammarbeslut i fråga om pensionsavgifternas avskaffande. Jag hänvisade till ett beslut 1921, då kamrarna stannade i olika beslut, för att antyda, att riksdagen ännu inte var beredd att taga ståndpunkt till frågan. Jag åberopade andra-kammarbeslutet i lördags endast såsom en motvikt gentemot den hänvisning till kamrarnas tidigare ställning i fråga om kvinnolönerna, som herr Ekman ansåg sig kunna göra.

Jag kanske använde ett starkt uttryck, när jag talade om »bestraffning», men jag menade, att om man för närvarande har ett pensionssystem för de civila verken, där man faktiskt får full pension, hur sent man än blir ordinarie, och om man sedan vill införa ett system, där det krävs 30 år för att få full pension, blir detta enligt min uppfattning en försämring av de civila tjänstemännens ställning, som jag anser, att man inte bör skrida till.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på godkännande av den nu föredragna paragrafen samt vidare därpå att kammaren skulle med avslag å nämnda paragraf antaga det förslag, som innefattades i den av herr Vindahl m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på paragrafens godkännande, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herrarna *Hederstierna* och *Vindahl* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner 1 § av bankoutskottets i utlåtande nr 50 framställda lagförslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås nämnda paragraf och antages det förslag, som innefattas i den av herr Vindahl m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

Med anledning av omröstningens utgång föredrogos nu i ett sammanhang

Övriga delar av utskottets lagförslag.

På yrkande av herr *Vindahl* avskogs ifrågavarande delar av lagförslaget.

Utskottets hemställan i punkten A I.

Förklarades besvarad genom kammarens föregående beslut.

Punkten A II.

I förevarande punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag, besluta,

att de pensioner, som med tillämpning av civila tjänstepensionslagen beviljades, skulle utgå till förutvarande tjänsteman vid tullverket av det i tullverkets utgiftsstater upptagna förslagsanslaget till pensioner åt avskedade tjänstemän, vid lotsverket av det för sådant ändamål i pensionsstaten för lotsstyrelsen samt lots- och fyrstaten upptagna förslagsanslag, vid patent- och registreringsverket av reservationsanslaget till upprätthållande av sistnämnda ämbetsverks verksamhet, vid försäkringsinspektionen av reservationsanslaget till upprätthållande av sistnämnda ämbetsverks verksamhet, och vid annat verk av särskilt anvisat anslag till pensionering av civila tjänsteinnehavare; samt

att det anslag eller de medel, från vilka pensionerna sålunda utbetalts, skulle beredas gottgörelse från den civila pensionsfonden med belopp, svarande mot pensionsfondens efter fastställd fördelningsgrund uträknade andel i pensionsutgifterna.

Herr **Vindahl**: Jag ber att få yrka bifall till min reservation — alltså avslag på utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att i avseende å den nu föredragna punkten annat yrkande ej förekommit, än att vad utskottet hemställt skulle avslås.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å utskottets hemställan; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten A III.

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag, besluta att Kungl. Maj:t skulle äga meddela bestämmelser i fråga om pension att tillsvidare gälla för sådan kvinnlig befattningshavare, som efter ikraftträdandet av lagen den 22 juni 1923 (nr 249) innefattande bestämmelser angående kvinnas behörighet att innehava statstjänst och annat allmänt uppdrag tillträdde statstjänst, vilken förut kunnat innehavas endast av man och å vilken lagen den 4 juni 1920 (nr 254) angående rätt till tjänstepension för ordinarie tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk eller civila tjänstepensionslagen icke ägde tillämpning; skolande sådan befattningshavare vara skyldig att underkasta sig de bestämmelser i fråga om pension, som i samband med en blivande löne-reglering för det verk eller den stat, befattningshavaren tillhör, kunde varda för tjänsten stadgade.

Herr **Vindahl**: Jag ber att få hemställa, att i punkten orden »eller civila tjänstepensionslagen» måtte utgå, men att punkten i övrigt godkännes.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare, enligt herr *Vindahls* yrkande, därpå att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring att orden »eller civila tjänstepensionslagen» utelämnades; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

*Förslag till
civil tjänste-
pensionslag.
(Forts.)*

Förslag till
civil tjänste-
pensionslag.
(Forts.)

Punkten A IV.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten B.

Kammaren beslöt, att motionerna I: 263, 286, 287 och 288 samt II: 376, 445, 446, 447 och 448 ävensom motionen II: 382 i vad den avsåge nu förevarande proposition, i den mån motionerna icke kunde anses besvarade genom kammarens föregående beslut, icke skulle till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid förnyad föredragning av sammansatta stats- och första lagutskottets memorial nr 7, angående ersättning åt utskottets sekreterare m. fl., bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av sammansatta stats- och första lagutskottets utlåtande nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående tid för ikraftträdande av lagen den 22 juni 1923 innefattande bestämmelser angående kvinnas behörighet att innehava statstjänst och annat allmänt uppdrag samt lagen den 22 juni 1923 innefattande tillägg till vissa stadganden i rättegångsbalken, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om ändring
i lagen ang.
civila tjänst-
innehavares
rätt till
pension.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2, 5, 6, 7, 13 och 16 §§ i lagen den 11 oktober 1907 (nr 85) angående civila tjänstinnehavares rätt till pension.

I detta utlåtande hade utskottet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 154, måtte för sin del antaga i utlåtandet infört förslag till lag angående ändrad lydelse av 2, 5, 6, 7, 13, 16 och 17 §§ i lagen den 11 oktober 1907 (nr 85) angående civila tjänstinnehavares rätt till pension.

Reservation hade avgivits av herrar *Vindahl, Bäcklund, Lovén, Berge* och *Höglund*, vilka anfört följande:

»Då de av Kungl. Maj:t föreslagna ändringarna i 1907 års pensionslag huvudsakligen äro betingade av det i proposition nr 153 framlagda förslaget till civil tjänstepensionslag, torde under förutsättning, att riksdagen i enlighet med vår till bankoutskottets utlåtande nr 50 fogade reservation avslår sistnämnda lagförslag, de här ifrågavarande paragraferna i 1907 års pensionslag böra lämnas i stort sett oförändrade. Endast i 5 § erfordras vissa ändringar, föranledda dels av Kungl. Maj:ts förslag beträffande antalet tjänstår för rektorer och lektorer vid tekniska elementarskolor, dels av riksdagens beslut i anledning av Kungl. Maj:ts i propositionen omförmälda framställning beträffande viss ändring i staten för vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte. Härjämte erfordras viss ändring på grund av riksdagens beslut om ny gemensam löneplan för manliga och kvinnliga befattningshavare och därav föranledd ändrad nummerbeteckning å lönegraderna.»

På grund av vad sålunda anförts hade reservanterna hemställt, att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition, måtte för sin del antaga i reservationen infört förslag till lag angående ändrad lydelse av 5 § i lagen den 11 oktober 1907 (nr 85) angående civila tjänstinnehavares rätt till pension.

Herr **Vindahl**: Beträffande denna fråga ber jag att få yrka bifall till min reservation såsom en given följd av det beslut, som fattades i fråga om bankoutskottets utlåtande nr 50.

Om ändring i lagen ang. civila tjänst-innehavares rätt till pension.
(Forts.)

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr andre vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, att i avseende å det nu förevarande utlåtandet endast yrkats, av herr **Vindahl**, att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan antaga det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare enligt berörda yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om vissa ändringar i lagen den 4 juni 1920 angående rätt till tjänstepension för ordinarie tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk jämte i ämnet väckta motioner.

Ang. pensionsförhållandena vid kommunikationsverken.

I en till bankoutskottet hänvisad, den 13 mars 1925 dagtecknad proposition, nr 155, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga ett vid propositionen fogat förslag till lag om vissa ändringar i lagen den 4 juni 1920 angående rätt till tjänstepension för ordinarie tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk.

I samband med förevarande proposition hade utskottet till behandling förehåft två inom andra kammaren i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen nr 449 av herr **Eriksson** i Stockholm och nr 450 av herrar **Lindskog** och **Lovén**.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

A) att riksdagen måtte

I) med förklarande, att Kungl. Maj:ts i förevarande proposition nr 155 framlagda förslag till lag om vissa ändringar i lagen den 4 juni 1920 angående rätt till tjänstepension för ordinarie tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick antagas, för sin del antaga ett under punkten infört, såsom utskottets förslag betecknat förslag till lag i ämnet;

II), i anledning av förenämnda motion II: 449, hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte dels låta verkställa utredning i fråga om rätt för den, som konstituerats eller konstitueras till rikstelefonist efter uppnådda 25 års ålder, att för erhållande av hel avgiftspension vid uppnådd pensionsålder till telegrafverkets pensionsfond erlagga för sådant ändamål erforderliga tilläggsavgifter, dels och för riksdagen framlägga det förslag, vartill sådan utredning kunde föranleda; samt

B) att förenämnda motioner II: 449 och 450, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet förut anfört och hemställt, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Ang.
pensionsför-
hållandena vid
kommunikations-
verken.

(Forts.)

Vid punkten A I av utskottets hemställan hade reservation anförts av herrar *Vindahl* och *Johansson* i Edsbyn, vilka under hänvisning till reservationsvis framställt yrkande i motsvarande hänseende vid utskottets utlåtande nr 50 hemställt, att riksdagen måtte för sin del besluta, att till åldersförteckningen vid ifrågavarande lag skulle fogas en anmärkning av följande lydelse:

»För kvinnlig innehavare av sådan befattning, för vilken i denna förteckning angivits högre pensionsålder än 64 år, inträder pensionsåldern vid 64 levnadsår.»

På framställning av herr andre vice talmannen beslöts att utlåtandet skulle företagas till avgörande punktvis.

Punkten A I.

Herr **Vindahl**: Jag ber att i detta ärende få yrka bifall till den av mig vid utlåtandet fogade reservationen. Det sker också under hänvisning till det tidigare fattade beslutet beträffande bankoutskottets utlåtande nr 50.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr andre vice talmannen, att i avseende å den nu föredragna punkten annat yrkande ej förekommit, än att vad utskottet hemställt skulle bifallas med det tillägg till åldersförteckningen, som förordats i den av herrar *Vindahl* och *Johansson* i Edsbyn vid utlåtandet avgivna reservationen.

Därefter gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan oförändrad samt vidare enligt berörda yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten A II.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten B.

Kammaren beslöt, att motionerna II: 449 och 550, i den mån de icke kunde anses besvarade genom kammarens föregående beslut, icke skulle till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i gällande bestämmelser om pensionering av icke ordinarie personal vid statens järnvägar, telegrafverket och statens vattenfallsverk.

Utskottets hemställan bifölls.

Ang.
grunderna för
pensionering
av arméns och
flottans befäl
m. m.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring i gällande grunder för pensionering av arméns och flottans befäl och underbefäl med vederlikar jämte en i ämnet väckt motion.

I en till bankoutskottets förberedande behandling hänvisad, den 13 mars 1925 dagtecknad proposition, nr 157, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att, under förutsättning av riksdagens bifall till Kungl. Maj:ts i proposition nr 153 framlagda förslag till civil tjänstepensionslag, fatta beslut på sätt i propositionen närmare angivits.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herrar *Fjellman* och *Holmgren* väckt motion, nr 382.

Utskottet hade i det nu förevarande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen, med avslag å berörda motion, i vad den avsåge nu förevarande proposition, måtte bifalla Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

*Ang.
grunderna för
pensionering
av arméns och
flottans befäl
m. m.
(Forts.)*

Vid utlåtandet fanns fogat ett särskilt yttrande av herrar *Vindahl*, *Bäcklund*, *Lovén*, *Berge* och *Höglund*, vilka anförde:

»Då Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition avlåtits endast under förutsättning av riksdagens bifall till Kungl. Maj:ts i proposition nr 153 framlagda förslag till civil tjänstepensionslag, få vi, som i reservation till bankoutskottets utlåtande nr 50 yrkat avslag å sistnämnda förslag, framhålla att, därest detta yrkande bifalles av riksdagen, ifrågavarande proposition torde få anses förfallen.»

Herr **Vindahl**: Herr talman! Jag ber att få yrka avslag å utskottets hemställan och bifall till min reservation.

Efter härmed slutad överläggning gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle med godkännande av det vid utlåtandet fogade särskilda yttrandet avslå utskottets hemställan; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 59, i anledning av väckt motion angående årligt understöd åt köksförestånderskan av 1:a klass vid Stockholms hospital Alma Paulina Lindgren.

Utskottets hemställan bifölls.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets memorial nr 39, angående arvode åt den, som inom första lagutskottet biträtt vid behandling av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av ecklesiastik boställsordning m. m., bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 34, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om undersökning angående monopolistiska företag och sammanslutningar dels ock i ämnet väckta motioner.

*Lagförslag om
undersökning
ang. monopolistiska före-
tag m. m.*

Genom en den 6 mars 1925 dagtecknad proposition, nr 110, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om undersökning angående monopolistiska företag och sammanslutningar.

I sammanhang med berörda proposition hade utskottet till behandling förehaft följande inom riksdagens andra kammare väckta motioner, nämligen nr 385, av herr *Järte* m. fl., samt nr 386, av herr *Nylander* m. fl.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt,

A) att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts förslag icke i oförändrat skick av riksdagen antagits, måtte för sin del antaga i utlåtandet infört för-

Lagförslag om
undersökning
ang. monopoli-
stiska före-
tag m. m.
(Forts.)

slag till lag om undersökning angående monopolistiska företag och samman-
slutningar;

B) att motionerna II: 385 och 386 måtte anses besvarade genom vad utskot-
tet under A) hemställt.

Reservation hade avgivits av, utom andra, herr *von Sydow* och greve *Spens*,
vilka på anförda skäl ansett, att utskottet bort avstyrka bifall till propositionen.

Angående sättet för utlåtandets föredragning yttrade

Herr **Petrén, Bror**: I avseende å föredragningen av andra lagutskottets ut-
låtande nr 34 hemställas,

att detsamma må företagas till avgörande på det sätt, att först föredrages det
av utskottet förordade lagförslaget paragrafvis med promulgationsstadgande,
ingress och rubrik sist;

att sedan lagförslaget blivit genomgånet, utskottets hemställen i punkterna
A och B föredragas i ett sammanhang;

att vid behandlingen av den paragraf, varom först uppstår överläggning,
denna må omfatta utlåtandet i dess helhet; samt

att lagtext ej må behöva uppläsas i vidare mån, än sådant av någon kamma-
rens ledamot begäres.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Det av utskottet tillstyrkta lagförslaget.

1 §.

Denna paragraf hade följande avfattning:

I fråga om företag eller sammanslutning, som avser produktion eller bearbet-
ning av varor eller andra förnödenheter, handel, bankrörelse, försäkringsrörel-
se eller transportverksamhet och som kan antagas vara av monopolistisk natur,
äger Konungen, när skäl därtill äro, förordna, att undersökning, på sätt i den-
na lag sägs, skall äga rum till utredning rörande företagets eller sammanslut-
ningens inverkan på pris- eller omsättningsförhållanden här i riket.

Herr **von Sydow**: Herr talman! Då jag har reserverat mig mot utskottets
ifrågavarande förslag, kanske det, herr talman, tillåtes mig att säga några ord.

Det är ju så, att blotta orden »monopol» och »trust» verka på vissa männi-
skor så irriterande, att de hava svårt att se denna sak fullkomligt objektivt och
lugnt. Många tro, att ett monopol och en trust alltid eller så gott som alltid
äro förenliga med utplundring av vissa personer, som inte kunna iakttaga sin
rätt gentemot detta monopol eller denna trust. Nu är det emellertid så, som
de veta, vilka studerat nationalekonomi, att nationalekonomerna bedöma denna
sak helt annorlunda och framhålla, att det i själva verket följer med den ohej-
dade konkurrensen, att i regel eller i många fall monopol och truster framkal-
las. Det är så, att detta system med fri konkurrens, huru överlägset det än
kan vara andra system, likväl har vissa nackdelar med sig. Konkurrensen går
i själva verket ofta så långt, att en närings utövande inte kan fortsättas annat
än med förlust, och då framkallar konkurrensen i verkligheten en överenskom-
melse om priserna — alltså en trust eller kartell. Nu är det givet, att en sådan
trustbildning kan leda till nationalekonomiskt och även privatekonomiskt be-
klagliga följder, och då är det naturligt, att man kommer att tänka på en lag-
stiftning gentemot missbruk av dylika sammanslutningar. Man har också för-
sökt därmed i många länder, men i det stora hela taget, kan man säga, med

mycket ringa resultat. I ett land, ett av de största näringsidkande länderna, har man övergivit tanken och oförbehållsamt medgivit, att försöken till en lagstiftning i detta avseende ha varit ett misslyckat experiment.

Här i landet har också uppkommit frågan om en lagstiftning gentemot monopol och truster. Jag finner det vara naturligt, att den frågan uppkommit. Den uppkom ungefär vid kristidens blomstring, och det kan inte nekas till att det då fanns vissa företeelser på området, som voro av den beklagliga beskaffenheten, att en lagstiftning var naturlig. Men förhållandena ha sedermera i stort sett ändrats, och numera torde man inte ha många anledningar till klagomål i detta avseende.

Emellertid har saken varit före i riksdagen flera gånger, senast vid förra årets riksdag. Då avlät riksdagen en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning angående en lagstiftning om truster och monopol. I den skrivelsen angavs också vissa direktiv för denna utredning, vad utredningen skulle omfatta, och vad en eventuellt blivande lagstiftning på detta område skulle omfatta. Det sades då, att utredningen skulle avse »bestämningen och avgränsningen av de monopolistiska sammanslutningar, som avsåges att träffas av den kontrollerande verksamheten, arten av samma verksamhet, de medel, som vid dess utövande kunde komma till användning för stävjande av förekommande missbruk av innehavd monopolställning, formerna för dylika medels tillitande, beredandet av nödig sekretess». Det var dessa 5 punkter, som skulle utredas.

Ser man nu på den utredning, som åstadkommits, finner man, att den är ytterligt knapphändig. Vad utlandet angår, är den rentav så ofullständig, att den kan betraktas som felaktig. Man finner dessutom, att de krav, som framställt av riksdagen förra året, inte ha tillgodosetts i mer än ett avseende, nämligen beträffande sekretessen. Den nu förelagda lagen innehåller inte något om bestämning och avgränsning av de monopolistiska sammanslutningarna. Det säges endast, att om det finns något företag inom en viss bransch, som kan i viss mån anses vara av monopolistisk natur, äger Kungl. Maj:t förordna om lagens användning. Likaledes finns det inte någon bestämmelse om den kontrollerande myndighetens beskaffenhet. Det kan vara ett ämbetsverk, vilket som helst, det kan vara en person eller flera personer, och dessa personer kunna använda ombud. Det är fullkomligt obestämt, hur denna verksamhet skall utövas och av vem den skall utövas. Inte heller är någonting bestämt om de medel, som skulle användas, i händelse att ett missbruk av monopolställningen konstateras, liksom ej heller om formerna för dylika medels tillgripande. På det hela taget synes det mig, att den ifrågasatta lagstiftningen inte innehåller någonting annat än att Kungl. Maj:t har fria händer, ifall Kungl. Maj:t finner, att någon sammanslutning skulle ha monopolistisk natur. Kungl. Maj:t äger då att förfara efter gottfinnande naturligtvis inom gränserna för lagstiftningen i övrigt. Detta kan, det vill jag säga, vara förenligt med en viss stor risk. Redan den omständigheten, att ett företag eller en sammanslutning av företag kunna bli betecknade som trust eller monopol och göras till föremål för en utredning och undersökning, sådan som här är föreslagen, kan i själva verket medföra ett mycket stort avbräck för dessa företags verksamhet och leda till deras ruin.

Då jag sålunda finner, att de direktiv, som riksdagen förra året förutsatte för sin del såsom grund för en lagstiftning i ärendet, inte blivit iakttagna av Kungl. Maj:t, och då den föreslagna lagstiftningen kan medföra stora vådor, ber jag för min del att få yrka avslag på utskottets förslag och den kungl. propositionen.

Herr talman! Jag har ännu några ord att tillägga. I anledning av denna proposition har vid denna riksdag framburits en motion, som väckt mycken uppmärksamhet. Den motionen avser att sträcka den ifrågasatta lagstiftningen ut

Lagförslag om
undersökning
ang. monopo-
listiska före-
tag m. m.

på andra områden än dem, som varit avsedda av Kungl. Maj:t. Då nu emellertid denna motion är fallen genom ett avslagsbeslut i andra kammaren, skall jag för min del vid denna riksdagens sena timme inte söka uppriva någon diskussion på den punkten, ehuru jag tycker, att mycket vore att säga därom.

(Forts.)

Herr Petré, Bror: Herr talman! Med anledning av herr von Sydows anförande ber jag att få yttra några ord.

Det förhåller sig ju så, att utskottet både i fjol och i år uttalat sig om monopolistiska sammanslutningar såsom varande maktfaktorer av stor samhällelig betydelse. I fråga om det lagförslag, som det nu gäller att bedöma, har det uttryckligen sagts, att detsamma enbart riktar sig mot påtagliga missbruk av dylika sammanslutningar.

Utskottets vice ordförande gjorde gällande, att riksdagen i fjol skulle hava påkallat en helt annan lagstiftning i ämnet än den, som nu föreligger till prövning. Jag vill då för kammarens ledamöter hänvisa till sidan 8 i utskottets utlåtande, där utskottets yttrande för i fjol finnes delvis intaget. Utskottet anförde då, att alldenstund denna fråga vore av den samhällelige vikt och betydelse, att den ej utan olägenhet kunde undanskjutas, funne utskottet sig böra med anledning av då föreliggande motioner tillstyrka avlåtande av en ny skrivelse till Kungl. Maj:t i ämnet. Och så fortsatte utskottet: »Vid den ifrågasatta utredningen borde givetvis vederbörligt beaktande lämnas åt de erinringar och uttalanden, som i yttrandena över trustlagstiftningskommitténs betänkande gjorts beträffande bl. a. bestämningen och avgränsningen av de monopolistiska sammanslutningar, som avsåges att träffas av den kontrollerande verksamheten, arten av samma verksamhet, de medel, som vid dess utövande kunde komma till användning för stävjande av förekommande missbruk av innehavd monopolställning, formerna för dylika medels tillitande, beredandet av nödig sekretess rörande de av respektive företagare till den kontrollerande myndigheten lämnade uppgifter samt den lämpligaste organisationen av samma myndighet etc.» Utskottets skrivelseförslag bifölls av båda kamrarna. Vad riksdagen sålunda i denna del sagt är, att riksdagen ansåg, att man före lagförslagets framläggande i ämnet borde taga del av och pröva de erinringar och uttalanden, som i dessa ovan angivna avseenden gjorts i yttranden över trustlagstiftningskommitténs betänkande.

Dessa överväganden hava givetvis ägt rum hos Kungl. Maj:t och hava de resulterat däri, att Kungl. Maj:t funnit anledning att nu framlägga förslag till allenast en begränsad lagstiftning i ämnet, närmast syftande till att vid förekommande fall av påtagliga missbruk av monopolställning möjliggöra en ingående undersökning om den ifrågavarande sammanslutningen för de åtgöranden, som därav kunde föranledas. utan några särskilda lagstiftningsåtgärder, såsom hänvändelser till vederbörande om rättelses vidtagande, publicerande för allmänheten av vad vid undersökningen utrönts och framläggande av förslag till ändringar i gällande tullsats inom den ifrågavarande branschen.

Utskottet har nu vid prövningen av lagförslaget funnit, att den begränsning av lagstiftningen i frågan, som sålunda för närvarande skett, är att tillråda. Vid Sveriges industriförbunds årsmöte innevarande år, då frågan var föremål för en ingående behandling, hade man icke så mycket emot denna sålunda utformade lagstiftning, som ansågs vara gjord med varsamhet, men tvekan rådde, huruvida det vore skäl att nu antaga en lagstiftning enligt förslagets innehåll eller om man möjligtvis hellre borde avvakta de närmaste årens erfarenheter från utlandet på detta område. Då man inom utskottet kommit till den uppfattningen, att skäl talade för att nu godtaga det före-

liggande förslaget till lagstiftning, kan jag icke se, att detta står i strid med det av utskottets vice ordförande avsedda uttalandet av riksdagen i frågan, som jag nyss citerat från sidan 8 i utskottsutlåtandet.

Jag tror för min del, att enbart tillvaron av denna lag kan komma att verka till åtskilligt gagn såsom en återhållande faktor vid då och då framträdande tendenser till missbruk av monopolställning inom sammanslutningar av nu ifrågavarande slag. Jag vill ur egen erfarenhet säga, att det varit särskilt vid ett par tillfällen under de senare åren, som jag haft känslan av att det skulle varit till verkligt gagn, om man hos Kungl. Maj:t haft de undersökningsmöjligheter, vilka en lag som denna giver. Jag har ingen anledning att närmare beröra de av mig åsyftade fallen, men jag vill såsom min mening hava framhållit, att därest samma varsamhet, som präglar lagförslaget, ock kommer att utmärka Kungl. Maj:ts handhavande av lagen i framtiden, ingen olägenhet är att förvänta av vad som i lagen föreslås. Jag tror, att den även i sitt föreslagna skick fyller ett berättigat ändamål och att vad frågan om dess eventuella vidare utbyggnad angår man må hava anledning se på förhållandenas utveckling å detta område de närmaste åren i utlandet, så att vi därav kunna få någon erfarenhet för framtiden att bygga på!

Eftersom den föregående talaren icke gav sig närmare in på herr Järtes motion, skall jag icke heller göra detta av hänsyn till, att tiden är så långt framskriden och att många ärenden återstå på föredragningslistan. Jag vill således, herr talman, inskränka mig till att med dessa ord yrka bifall till utskottets hemställan, som redan är av andra kammaren antagen.

Greve Lagerbjelke: Herr talman! Det må vara, som den förste talaren anmärkte, att den Järteska motionen fallit i andra kammaren. Jag anser emellertid, att det här bör uttalas, att det väl ändå är bra ensidigt att vända sig mot monopolistiska missbruk allenast inom affärsföretagen och icke inom fackföreningsrörelsen. Det lär dock vara ostridigt, att just på detta senare område f. n. förekomma de största monopolmissbruken.

Jag kan i detta sammanhang icke underlåta att erinra om en debatt i denna kammare den 14 mars innevarande år i fråga om den s. k. åkarpslagen. Herr Carl Gustaf Ekman yttrade då bland annat: »Denna lagstiftning bör alldeles uppenbart rikta sig mot klandervärda ansträngningar även på arbetsgivaresidan.» Han yttrade vidare: »Det förhåller sig ju också så, att skadegörelse av denna art är en sak, som icke träffar enbart parterna. Det träffar naturligtvis til syvende og sidst hela samhället, den försvagar det ekonomiska livet i allmänhet.» Han slutade med att förorda ett förslag i syfte att undanröja de nuvarande bestämmelsernas ensidiga karaktär. Det förefaller mig, herr talman, som om allt vad herr Ekman i detta avseende yttrade äger sin fulla tillämpning även på nu förevarande fråga.

Jag vill sluta med att säga, att jag för egen del icke är någon principiell motståndare till en utredning i fråga om truster. Det är så länge sedan som år 1910, som jag i egenskap av ordförande i ett tillfälligt utskott hemställde — jag kan väl säga till kammarens stora förvåning — om utredning i fråga om truster. Denna min ställning har sedan dess icke förändrats. För min del kan jag ej heller finna, att det nu förevarande utskottsförslaget innebär så svåra betänkligheter, som från en del håll befarats. Enligt min uppfattning har Kungl. Maj:t i sin proposition vidtagit väsentliga förbättringar av trustlagstiftningskommitténs förslag. I likhet med den förste talaren anser jag dock, att några egentliga missbruk f. n. icke kunna anses föreligga av den art, att någon lagstiftning f. n. är av behovet påkallad. Finner nu emellertid riksdagen, att en lagstiftning sådan som den av utskot-

Lagförslag om undersökning ang. monopolistiska företags m. m.

(Forts.)

Lagförslag om
undersökning
ang. monopo-
listiska före-
tag m. m.
(Forts.)

tet föreslagna bör komma till stånd, anser jag, herr talman — jag upprepar det ännu en gång — att rättvisa och billighet fordra, att denna lagstiftning icke blir ensidig.

I detta frågans läge tillåter jag mig att yrka bifall till herr von Sydows och greve Spens' yrkande om avslag på utskottets hemställan.

Herr Westman: Herr talman, mina herrar! I likhet med lagutskottets ärade ordförande utgår jag från att lagutskottets nu föredragna förslag kommer att av denna kammare bifallas, såsom redan skett i andra kammaren.

När jag för min del biträder lagutskottets hemställan, vill jag emellertid understryka, att jag liksom utskottet i dess betänkande och dess ordförande i det yttrande, vi nyss hörde, vill betona, att den lösning, som nu vinnes, är att betrakta såsom en försökslagstiftning och att man redan nu bör räkna med, att när större erfarenhet vunnits, denna fråga om trustkontrollen kommer att upptagas till förnyat övervägande. När jag sluter mig till utskottets förslag, är jag nämligen icke blind för vissa svagheter, som vidlåda detsamma.

En av de svagheter, som man påträffar i utskottsförslaget, är den, att enligt detsamma arbetet icke kommer att sammanhållas av något enhetligt organ, utan att dess verkställighet av Kungl. Maj:t kommer att anförtros åt olika myndigheter och åt enskilda personer, som, en eller flera, förordnas att lösa vissa dem förelagda arbetsuppgifter. Detta betyder naturligtvis, att arbetet kommer att i allt för hög grad splittras på olika händer. Min tro är den, att erfarenheten kommer att visa, att man icke lätt kan undvara en central myndighet, byggd på representativ grund, vilken kan sammanhålla arbetet och efter eget beprövande utvälja de arbetsuppgifter, som böra upptagas till behandling. Enligt utskottets förslag förhåller det sig i stället så, att det är Kungl. Maj:t som skall förordna, att det ena eller andra området skall upptagas till utredning, och att det ena eller det andra företaget skall göras till föremål för undersökning. Jag kan icke sluta ögonen för att härigenom införes i denna kontrollverksamhet över näringslivet ett politiskt moment, och jag förbiser icke, att härigenom öppnas en möjlighet även för att riksdagen skall komma att indragas i frågor om detta arbetes ordnande. Det måste nämligen icke anses vara uteslutet, att en eller annan ledamot inom riksdagen kommer att motionsvis yrka, att Kungl. Maj:t måtte förordna, att just den ena eller andra monopolistiska sammanslutningen närmast skall göras till föremål för undersökning.

Jag tror sålunda, att det finns vissa svagheter i denna organisation och att man så småningom skall komma till insikt om de fördelar, som det förslag erbjöd, vilket framlades av trustlagstiftningskommittén, som ju föreslog, att en opolitisk och opartisk myndighet skulle handhava verkställigheten av det arbete, varom här är fråga. Emellertid är den svaghet, som jag nu har pekat på, en sådan, som man kan tåla på ett försöksstadium av denna lagstiftning, och den utgör för mig icke något hinder för att rösta på sätt jag förut angivit.

Slutligen vill jag med anledning av det yttrande, som vi nyss hörde från den siste ärade talaren, säga, att om jag nu röstar för utskottets förslag, får detta icke anses innebära någon principiell förklaring, att jag skulle stå på den ståndpunkten, att staten icke borde intressera sig för monopolistiska strävanden även på arbetsmarknadens område. Jag är tvärtom övertygad om att, ifall de monopolistiska strävanden, som där framträda, komma att lika markerat göra sig gällande även under framtiden, till olägenhet för det allmänna, kommer en lagstiftning även i detta avseende att framtinga sig. I ärendets nuvarande läge anser jag, att frågan om utvidgning av kontrollen över de monopolistiska strävandena icke bör få stå hindrande i vägen för möjligheten att uppnå resultat vid denna riksdag.

Det är på dessa grunder, herr greve och talman, som jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Lagförslag om undersökning ang. monopolistiska företag m. m.
(Forts.)

Herr statsrådet **Nothin**: Herr talman! Då jag i anledning av ett par föregående talares yttranden begärt ordet, vill jag börja med att förklara, att från min sida är ingen erinran att göra mot den jämkning, andra lagutskottet föreslagit i 7 §.

Herr von Sydow framhöll, att orden »truster» och »karteller» verka så irriterande. Ja, det må så vara, men det tycks finnas ett ord, som verkar nästan ännu mera irriterande, och det är »trustlagstiftning». På annat sätt kan jag knappast förstå den reservation, som av herr von Sydow och greve Spens är bifogad utskottets förevarande utlåtande.

Såvitt jag fattade den förste ärade talaren rätt, grundade sig hans erinran dels därpå, att i lagtexten icke var införd någon definition av begreppet »truster» och »karteller». Jag vill då erinra om, att man i åtskilliga lagar gått till väga på liknande sätt; om innebörden av en benämning kunde anses vara för det allmänna medvetandet tämligen tydlig, lämnade man i lag icke någon definition, utan överlät åt rättstillämpningen att göra avgränsningen.

Herr von Sydow vände sig vidare — jag ber om ursäkt, om jag missuppfattat honom, men jag fattade hans uttalanden så — emot att i det kungl. förslaget icke lämnats några närmare föreskrifter angående de myndigheter, som skola verkställa undersökning, och angående de åtgärder, som skola vidtagas i anledning av verkställd undersökning. Ja, anledningen är ju den, att man i denna lagstiftning, vilken med rätta kan betecknas såsom ett slags försökslagstiftning, velat gå fram med varsamhet och icke vidtaga större åtgärder än förhållandena påkalla; och man har då ansett sig icke ha anledning att här taga ståndpunkt till dessa frågor.

Greve Lagerbjelke erinrade om herr Järtes motion. I anledning av den vädjan, som utskottets ärade vice ordförande gjorde, skall jag här icke gå in på själva stridsfrågan. Jag vill endast tillkännage min ståndpunkt, att jag anser dylika fackliga sammanslutningar icke vara att jämställa med truster och karteller. Såvitt jag förstår är emellertid denna sak icke aktuell i nu föreliggande fall. Vad man med denna lagstiftning åsyftar, är icke att bereda Kungl. Maj:ts rättighet att göra en undersökning — sådan rättighet finns ju utan någon lagstiftning — utan man har velat skapa ett underlag för dylika undersökningar; man har velat få fram det behövliga materialet för ernående av ett tillförlitligt undersökningsresultat. Gäller det att undersöka en affärssammanslutnings försäljningspris eller övriga arbetsmetoder, behöves ju tillgång till handelsböcker och andra handlingar, vilka icke utan denna lag kunna bli för undersökningsmyndigheten tillgängliga. Helt annorlunda ställer det sig i de av greve Lagerbjelke åsyftade fallen. Där finnas inga okända faktorer, som man behöver någon lag för att få kännedom om. Levnadskostnader och arbetspris känna vi. Allt detta ligger efter mitt sätt att se vid sidan av det föreliggande lagförslaget; och mig synes därför, att denna fråga icke behöver förlänga den nu pågående debatten.

Herr **Winberg**: Herr talman! Vid denna sena timme skall jag icke ingå närmare på denna fråga, men jag kan omöjligt undgå att uttala min förvåning över greve Lagerbjelkes uttalande här. Han började ju med att meddela, att han redan år 1910 framhållit nödvändigheten av en undersökning om någon slags trustlagstiftning, och han sade vidare, att han icke ansåg det föreliggande förslaget innebära något, som kunde vara till skada eller egentlig fara, men därefter slutade han med att yrka bifall till herr von Sydows reservation, som

Lagförslag om
undersökning
ang. monopoli-
stiska före-
tag m. m.

(Forts.)

egentligen innebär, att utskottet borde avstyrkt det föreliggande förslaget. Jag må säga, att det är åtminstone för mig svårt att fatta logiken i detta uttalande. Det egentliga skälet till att greve Lagerbjelke enligt min mening gjorde sig skyldig till en sådan brist på logik var väl närmast den i andra kammaren väckta motionen, som han talade om, att lagstiftningen skulle omfatta även förhållandena på arbetsmarknaden. Jag skall givetvis icke ingå på det området nu, ty jag tar greve Lagerbjelkes uttalande till intäkt för att han själv redan år 1910 ansåg en lagstiftning av nu föreliggande art nödvändig, men jag föreställer mig, att han icke redan så tidigt ansåg det nödvändigt att ingripa jämväl beträffande förhållandena på arbetsmarknaden. För övrigt, om man skall gå in på detta område, är det nog icke fackföreningsrörelsen, som närmast bör vara föremål för lagstiftning, utan då är det nog närmast vissa åtgärder från arbetsgivarnas sida, som man bör tänka på. Som sagt, det är ju icke nödvändigt att uppehålla sig vid den saken, men när man redan så långt tillbaka ansåg en sådan här lagstiftning nödvändig och icke har någonting att invända mot det föreliggande förslaget, vore väl det naturliga, att man yrkade bifall till detta förslag, vilket jag, herr talman, för min del ber att få göra.

Greve Lagerbjelke: Herr greve och talman! Jag skall icke bemöta herr Winberg. Jag vill inskränka mig till att, med anledning av herr statsrådets yttrande nyss, säga några ord. Herr statsrådet anförde, att förhållandena i detta fall icke kunde vara tillämpliga på fackföreningsrörelsen, då det här gällde att inhämta material från företagaresidan, medan något dylikt material icke behövdes från den andra sidan. Enligt min mening är detta icke riktigt. Nog torde bl. a. frågan om registren inom fackföreningsrörelsen behöva bli föremål för materialinsamling och utredning, och jag tror icke, att dessa register ställas till undersökningsmyndighetens förfogande, utan att detta föreskrives genom särskild lagstiftning.

Greve Spens: Då jag har biträtt herr von Sydows reservation, skall jag be att få yttra några ord.

Anledningen till att jag reserverat mig är, att jag under utskottets behandling av detta ärende och vid ett sammanträde med industriförbundet, till vilket utskottets ledamöter inbjudits för att åhöra en diskussion i den föreliggande frågan, fått ett starkt intryck av att den föreslagna lagen skulle kunna komma att verka irriterande och nedtryckande på vårt lands industri, vilket ju under rådande depression bör undvikas och vilket jämväl skulle inverka menligt på vår statsekonomi. Jag har därför kommit till den uppfattningen, att det skulle vara lyckligast, om denna lagstiftning finge något anstå. Detta tycktes också vara den allmänna meningen på industriförbundets nämnda sammanträde.

Det synes mig icke heller vara någon fara i dröjsmål i detta avseende. I vårt land finnas icke de förutsättningar, som i vissa andra länder göra, att truster, vilka ju även utskottet medgivit vara nödvändiga och nyttiga för en del industriens existens, medföra fara för missbruk. Därtill är vårt land alltför kapitalfattigt, och en del av de största truster, vi haft, ha ju också redan förstatligats. De ekonomiska lagarna utgöra för övrigt alltid en god kontroll, och staten har ju i vårt tullsystem verksamma medel mot missbruk av trusterna.

Jag anser, herr talman, att det vore lyckligast, om denna lagstiftning uppsköttes något, och jag ansluter mig därför till herr von Sydows hemställan.

Herr von Koch: Jag skall vid denna timme givetvis icke upptaga kammarens tid många minuter, men jag kände mig uppkallad av den siste ärade talaren, som ansåg å ena sidan, att det icke var någon fara i dröjsmål med den-

na lagstiftning, och å andra sidan, att det icke fanns några missförhållanden, som borde rättas. Jag för min del har den uppfattningen, att det i alla fall vid vissa tillfällen förefunnits ett behov av en lagstiftning av detta slag, och jag vill erinra om att riksdagen ett par gånger har skrivit och fäst Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på saken.

Lagförslag om undersökning ang. monopolistiska företag m. m.
(Forts.)

Hade förslaget lagts på den bog, som den gamla trustkommissionen föreslog, hade jag för min del varit ganska tveksam, och jag vill i detta sammanhang mot herr Westman säga, att jag knappast kan tro, att det varit riktigt av Kungl. Maj:t att framlägga förslag om inrättande av en särskild institution, som haft att följa denna verksamhet, utan jag tror, att den form, Kungl. Maj:t valt, är den rätta. Det är en försiktig lagstiftningsform, som möjliggör, att man till en början försöksvis trevar sig fram på området, och skulle det sedermera befinnas behövt med ytterligare åtgärder, så må de komma sedan.

Jag har ingen anledning att ingå på denna fråga, som den förste ärade talaren i förbigående antydde, den s. k. Järteska motionen. Jag vill endast till de skäl, som herr statsrådet anförde mot att dessa sammanslutningar av arbetsgivare och arbetare skulle föras under lagstiftningen, foga ännu ett par skäl. Det finns, som herrarna torde se av den redogörelse över den utländska lagstiftningen, som åtföljer utskottsbetänkandet, icke något enda av de land, som genomfört någon form av trustlagstiftning, som låtit dessa sammanslutningar av arbetsgivare och arbetare föras med under lagstiftningen. Vidare tror jag att det ligger en mycket stor sanning i vad kommerskollegium yttrar i denna sak, nämligen, att det skulle förrycka, kanske alldeles omöjliggöra, hela denna lagstiftning, om man toge med de ömtåliga socialpolitiska stridsfrågorna.

Av dessa skäl tror jag, att det varit klokt att begränsa förslaget på sätt som skett i propositionen, och jag ber att med dessa korta antydningar få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt de där- under framkomna yrkandena propositioner, först på godkännande av den nu föredragna paragrafen samt vidare därpå att paragrafen skulle förkastas; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Övriga delar av förevarande lagförslag.

Godkändes.

Utskottets hemställanden i punkterna A och B.

Förklarades besvarade genom kammarens föregående beslut.

Då tiden nu var långt framskriden, beslöts på framställning av herr talman- nen att behandlingen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde. varefter kammaren åtskildes kl. 5,31 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Tisdagen den 2 juni e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 8 e. m.; och dess förhandlingar leddes till en början av herr andre vice talmannen.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets memorial, nr 1, med uppgift å vilande förslag till ändringar i grundlagarna, punkten 4. Det vilande förslaget till ändrad lydelse av § 2 4:o tryckfrihetsförordningen antogs.

*Om ändring
i pensions-
försäkrings-
lagen.*

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 5 § i lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring.

Genom en den 20 mars 1925 dagtecknad proposition, nr 158, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag angående ändrad lydelse av 5 § i lagen den 30 juni 1913 (nr 120) om allmän pensionsförsäkring.

Utskottet hade i nu ifrågavarande utlåtande på anförda skäl hemställt, att ifrågavarande proposition nr 158 måtte av riksdagen bifallas.

Herr Petré, Bror: Herr talman! Det är så, att den ändring, som innefattas i förevarande lagförslag, består däri, att det i 5 § av pensionsförsäkringslagen är i förslaget inryckt en hänvisning till civila tjänstepensionslagen jämsides med 1907 års lag om civila tjänst innehavares rätt till pension och 1920 års lag om rätt till tjänstepension för ordinarie tjänstemän vid postverket m. fl. verk. Eftersom man nu på grund av kamrarnas skiljaktiga beslut måste utgå ifrån att någon civil tjänstepensionslag icke vid denna riksdag kommer till stånd, får jag såsom konsekvens härav, herr talman, nu yrka, att förevarande proposition måtte lämnas utan bifall.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr andre vice talmannen, att därunder annat yrkande ej förekommit, än att ifrågavarande proposition nr 158 måtte av riksdagen lämnas utan bifall.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till berörda yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

*Om ersättning
för förluster
på grund av
mul- och klöv-
sjukan.*

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd av statsmedel i vissa fall på grund av förluster, förorsakade av mul- och klövssjukeepizootien inom landet jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen den 8 maj 1925 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 231, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av

statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riks-

dels godkänna av departementschefen i statsrådsprotokollet föreslagna grunder för understöd av statsmedel i vissa fall på grund av förluster, förorsakade av mul- och klövsjukeepizootien inom landet,

Om ersättning
för förluster
på grund av
mul- och klöv-
sjukan.
(Forts.)

dels ock medgiva, att kostnaderna för ifrågavarande understödsverksamhet finge bestridas av nionde huvudtitelns ordinarie förslagsanslag till förekommande och hämmande av smittsamma sjukdomar bland husdjuren.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft följande inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade motioner, nämligen:

1) två före propositionens avlämnande väckta likalydande, nr 135 i första kammaren av herr *Nilsson, Nils Anton*, m. fl. och nr 56 i andra kammaren av herr *Månsson* i Erlandsro m. fl.;

2) nr 237 i andra kammaren, av herr *Olsson* i Kullenbergstorp, likaledes väckt före propositionens avlämnande;

3) två likalydande, nr 300 i första kammaren av herr *Jönsson* m. fl. och nr 455 i andra kammaren av herr *Månsson* i Erlandsro m. fl.; samt

4) nr 456 i andra kammaren av herr *Sjöblom*.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på återopade grunder hemställt,

1) att riksdagen, med avslag å förevarande proposition, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville dels i anslutning till i utlåtandet angivna synpunkter låta verkställa ytterligare utredning huru ersättning av allmänna medel skulle kunna utgå för skada och förlust till följd av utav staten vidtagna isoleringsåtgärder för bekämpande av mul- och klövsjuka, dels ock låta utreda om och på vad sätt statens medverkan kunde lämnas för försäkringsverksamhet mot sådan sjukdom;

2) att de i ämnet väckta motionerna I: 135 och 300 samt II: 56, 237, 455 och 456 i den mån de ej kunde anses besvarade genom vad utskottet förut i utlåtandet anfört och hemställt ej måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

A) av herrar *Nilsson* i Tånga, *Månsson* i Erlandsro, *Sjöblom*, *Andersson* i Grimbo och *Elisson*, vilka av angivna orsaker hemställt,

1) att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts proposition nr 231 med i reservationen angivna ändringar;

2) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville i fortsättningen låta utreda, om och på vad sätt statens medverkan kunde lämnas för försäkringsverksamhet mot sådan sjukdom;

B) av herrar *Nils Persson*, *Nilsson* i Kabbarp och *Carlström*, vilka dock ej antytt sin mening.

På framställning av herr andre vice talmannen beslöts, att utlåtandet skulle företagas till avgörande punktvis.

Punkten 1.

Herr statsrådet **Linders**: Herr talman! Det förevarande utskottsutlåtandet behandlar ju en kungl. proposition, som avser att bereda ersättning i vissa fall för förluster, uppkomna under mul- och klövsjukepidemien i de södra delarna av landet. Den kungl. propositionen föreslår ersättning dels för mjölkförlust

*Om ersättning
för förluster
på grund av
mul- och klöv-
sjukan.*

(Forts.)

enligt vissa grunder och dels i vissa andra fall efter särskild prövning. Utskottet har däremot yrkat avslag på denna Kungl. Maj:ts framställning. Som vi nyss hörde uppläsa här, föreligger det i stället ett förslag om skrivelse i det syfte som utskottets motivering närmare anvisar. Dessutom har det väckts några motioner i frågan, vilka avse att gå något längre i fråga om ersättning än vad Kungl. Maj:t föreslagit. Det föreligger också till detta utlåtande en reservation, avgiven av utskottets ordförande jämte några ledamöter, vari påyrkas bifall till Kungl. Maj:ts förslag något utökat med vissa av de yrkanden, som framstälts i motionerna.

Om jag går till utskottsutlåtandet, finner jag, att utskottet principiellt icke har något att invända emot att understöd medgives dem, som på grund av isoleringsbestämmelserna lidit förluster under epizootien. Utskottet anser sig emellertid icke kunna följa de principer, som Kungl. Maj:t angivit, utan anser dels att statens åtgärder i detta avseende böra inriktas på att genom stöd åt vederbörande försäkringsanstalt bereda jordägarna skydd mot förluster av ifrågavarande slag och dels att statens ingripande bör grundas på behovet av hjälp i de särskilda fallen. Dessa båda förutsättningar synas mig dock strida emot varandra, ty dels lär man icke kunna använda försäkringsanstalterna såsom förmedlare i det fallet att endast den försäkringstagare, beträffande vilken ömmande omständigheter äro för handen, skall medgivas statsunderstöd, och dels kan helt naturligt på den vägen i själva verket ingen billighetsprövning ske, när alla de, som icke hava försäkrat, skulle uteslutas ifrån understöd.

Oavsett detta vill utskottet grunda ett tilltänkt stöd åt dem, som drabbas av berörda förluster, helt och hållet på försäkringsrörelsen. Den frågan uppstår då, hur en sådan försäkringsverksamhet skall ordnas. På grund av många skäl förefaller det, som det vore alldeles uteslutet, att staten själv skulle skapa en försäkringsanstalt för detta ändamål. Man har därför endast att bygga på den privata försäkringsverksamheten, och statens medverkan finge väl då ske i samband med ordnandet av återförsäkring för riskernas utjämnande anstalterna emellan. I det avseendet vill jag erinra om, att ett förslag i sådant syfte på sin tid hade utarbetats av Skandinaviska kreatursförsäkringsbolaget. Detta förslag ihjälkritisierades emellertid av myndigheterna. Sedermera har också chefen för försäkringsinspektionen försökt sig på att utarbeta ett förslag, som han även framlagt. Det fann emellertid varken nåd hos myndigheterna, till vilka det var utremitterat, eller ens något stöd hos försäkringsanstalterna själva. Härav synes mig framgå, att det icke är så lätt att lösa frågan om ett ordnande av denna sak på försäkringsvägen. Även om en utredning i detta syfte skulle komma till stånd, vilket jag anser bör ske, oavsett om riksdagen skriver eller ej, ifall en sådan utredning sådan som den utskottet ifrågasätter, säger jag, skulle komma till stånd, så kan det ej med visshet utlovas, att ett så besvärligt problem skall vara så fullständigt utrett, att förslag kan föreläggas nästkommande riksdag.

Vad inträffar, om riksdagen nu skulle följa utskottet? Jo, anstalterna få givetvis själva i fortsättningen bära bördan, liksom under den gångna vintern försöka fortsätta den ojämna kampen under nästkommande vinter. Resultatet kan då icke bli annat än ett, nämligen det att åtskilliga anstalter knäckas och att enskilda djurägare på grund av de onormala uttaxeringarna totalt förlora tron på försäkringen. Redan på grund av den gångna vinterns förluster har Skånska lantmännens ömsesidiga försäkringsförening — vilket även tydligen framgår av de sakkunnigas utredning, som finnes intagen i propositionen — förbrukat sina samtliga tillgångar, varjämte den, om man utgår ifrån att halva antalet djur skulle bli nedsmittade inom det s. k. isoleringsområdet, något som för övrigt är ganska sannolikt, måste tillgripa en så stor uttaxering, att den djurägare, som fått ersättning av anstalten, får betala tillbaka ungefär

hälften av detta ersättningsbelopp och att övriga försäkringstagare givetvis få en uttaxering efter liknande grunder.

Jämför man då, med dessa konsekvenser för ögonen, utskottets förslag med Kungl. Maj:ts förslag, så må det tillåtas mig att säga, att jag tror, att Kungl. Maj:ts förslag i själva verket har anvisat en hjälp till självhjälp, och jag tror, att detta under nuvarande omständigheter är den enda säkra utväg, som kan anvisas. Detta förslag avser att sätta försäkringsanstalterna i stånd dels att fullgöra sina förbindelse, utan att djurägarna alltför hårt drabbas med uttaxering, och dels att möjliggöra för dem att bibehålla nödig ryggrad för att möta en eventuell epizooti nästa vinter. Genom ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag vinnas sålunda just vad utskottet säger sig ha åsyftat, nämligen att genom försäkringsverksamhet underlätta för djurägarna att uthärda de svårigheter en mul- och klövsjukeepizooti medför. Om en verklig lättnad och hjälp skall åvägbringas dem, som svårast varit utsatta för förlusterna, äro de föga hulpan genom utskottets vaga ord och löften. I ett nödfallsläge sådant som det förevarande lära väl icke dylika svaga halmstrån hjälpa. Vill man verkligen hjälpa, så måste man ingripa snabbt och effektivt.

Jag anser mig även böra yttra något om den av utskottet uttryckta meningen, att understöd endast bör utgå efter prövning i varje särskilt fall. Då det här gäller ett mycket stort antal fall, är det givet, att prövningen antingen måste ske av ett stort antal myndigheter, då en individuell prövning blir möjlig, varav dels följer att mycket olika principer komma att tillämpas och följaktligen det hela blir ohållbart och för övrigt kommer att leda över till oöverskådliga konsekvenser, och dels även därav följer, att kostnaderna skulle bli orimligt stora för en organisation, som skulle bära upp en tillämpning av dylika individuella grunder, eller blir, trots allt, prövningen schablonmässig, enär ett fåtal myndigheter bliva de avgörande och alltså beroende av de uppgifter, som stå till buds.

Kungl. Maj:ts förslag däremot innebär, att den individuella prövningen endast skall förekomma i ett fåtal alldeles särskilt ömmande fall. Det största antalet fall, nämligen de som gälla mjölkförlusterna, skulle däremot följa bestämt angivna grunder och således klara principer. Genom att tiden för understödets utgående är starkt begränsad enligt Kungl. Maj:ts förslag, avser detta att inrikta uppmärksamheten på behovet av försäkring för framtiden. Utskottet förmenar, att ett uttalande av utskottet skulle medföra samma verkan. En sådan tanke, en sådan förhoppning torde väl emellertid i själva verket vara en fullständig illusion, ity att såväl understödsfrågans nuvarande läge som försäkringsanstalternas svaghet äro moment, som motverka inträdandet av ordnade förhållanden, om nu den hjälp, som åsyftas, skulle utebli.

Om alltså utskottsförslaget skulle bifallas, så skulle man icke uppnå den hjälp, som åsyftats, utan man skulle få skjuta över det hela till en oviss framtid.

Jag kan således icke finna annat, än att utskottsförslaget icke ger vad det annonserar om, nämligen stöd och hjälp, och att det framför allt icke ger denna hjälp i rättan tid. De direktiv, som utskottet uppdragit för en fortsatt utredning, äro dels i vissa avseenden oklara och dels i sin helhet, efter mitt förmenande och efter vad jag nu sökt påvisa, ohållbara. Andra kammaren har också, så gott som enstämmigt, anslutit sig till den reservation, som finnes vidfogad utlåtandet och här är det givetvis tillfälle även för första kammaren att i riksdagens elfte timme bidra till en god lösning i en behjärtansvärd sak.

Det må nu vara sant, att mul- och klövsjukeepizootien slutligen icke blivit så svår som från början befarats; dess verkningar ha icke blivit så fruktansvärda, som det förutspåddes i januari månad, då nedslaktningsmetoden måste övergivas för Malmöhus län och vissa delar av Kristianstads län. Man måste det oaktat säga, att, just under övergångstiden och den närmaste tiden därefter,

*Om ersättning
för förluster
på grund av
mul- och klövsjukan.
(Forts.)*

Om ersättning
för förluster
på grund av
mul- och klövsjukkan.
(Forts.)

förlusterna för djurägarna varit oproportionellt stora. Orsakerna härtill äro av tvåfaldig art. Till att börja med var statens ingripande i åtskilliga avseenden onödigt kärvt och hårt. Sålunda upprätthöll man till en tid 20 dagars sträng avspärrning, efter det slutdesinfektionen ägt rum. Denna tid minskades sedermera till 10 dagar och numera är den praktiskt taget borta. Således har i början på året, omedelbart efter det att nedslaktningen upphörde i dessa områden, gårdarna stått avspärrade längre än som sedermera ansetts vara nödvändigt och längre än de nu göra. Enbart denna omständighet är ett påtagligt bevis för att staten icke kan rättfärdiga sig och sitt ingripande, utan att ge skälig ersättning åt djurägarna. Det andra skälet för att förlusterna blivit så stora under övergångstiden, vid början av isoleringsmetodens tillämpande, är det, att varken djurägare eller veterinärer från början voro vuxna sjukdomens bekämpande på annat sätt än genom nedslaktning och desinfektion av gårdarna. Så småningom har man emellertid lärt sig att redan ifrån början kraftigt gripa in för sanitära anordningar och sådant, vilket gör, att sjukdomen blir fortare hävd och att sjukdomens följder icke bli så svåra numera.

Den ersättning, som det nu är fråga om, rör sig ju om ett relativt litet belopp, ungefär 1 1/2 miljon kronor. Jag säger relativt litet, ty det är litet i förhållande till statens kostnader på nedslaktningsmetoden. Den kostnaden uppgår nämligen redan till inemot det tiodubbla, och vad det skulle ha kostat staten, därest man vidhållit nedslaktningsmetoden i större utsträckning, det vågar man knappast tänka på nu.

Jag kan, mina herrar, icke värja mig från den tanken, då jag läser utskottsutlåtandet, att man slagit sig alltför mycket till ro efter den ängslan, som grep särskilt jordbrukarbefolkningen i början av detta år inför den hotande farsoten. Nu breder sig visserligen grönska över de skånska slätterna, lovande en god skörd för året, och detta dämpar i någon mån det vemodiga intryck man får vid en resa igenom dessa bygder. Men ännu ligga där som minnen från den tid, som har gått, väldiga gravhögar från storslaktens dagar och där vittna gödselkomposter i mängd, stängsel och spärrningar såväl som desinfektionens kalkstänk över hus och vägar om sjukdomens våldsamma framfart i bygderna. Och ekonomiskt sett har man ofta bittert fått erfara sjukdomen och dess följder.

Jag kan för min del icke se annat, än att propositionens vädjan till riksdagen att lätta bördorna för de hårdast drabbade är berättigad både på grund av rättvisa och billighet. Jag är därför förvissad om, att jag icke förgäves ber, att första kammaren, då den nu har frågan till avgörande, biträder andra kammarens beslut genom att bifalla den reservation till utskottsutlåtandet, som är avgiven av utskottets ordförande m. fl.

Herr Jönsson: Herr talman, mina herrar! På grund av tids- och andra förhållanden i kammaren och med förhoppning om att denna kammare skall biträda andra kammarens beslut i frågan, vill jag nu inskränka mig till att, i anslutning till herr jordbruksministerns anförande ävensom till de motioner, som i ärendet blivit väckta, få yrka bifall till den reservation, som är bifogad utskottets betänkande och som är avgiven av herr Nilsson i Tånga m. fl.

Herr Hellström: Herr talman! Den proposition, som vi nu behandla, blev avlämnad till riksdagen efter den ordinarie propositionstidens utgång. Det har därför för jordbruksutskottet varit ganska svårt att kunna ägna denna viktiga fråga den ingående behandling, som den helt säkert är värd. Vi ha på grund härav icke heller kunnat komma med några mera genomgripande förslag till modifikation i det förslag, som Kungl. Maj:t framlagt, utan vi ha måst inskränka oss till att göra ett mera principiellt uttalande och föreslå riksdagen att i skri-

velse till Kungl. Maj:t anhålla om förnyad utredning i den föreliggande frågan. Det är huvudsakligen eller uteslutande, kan jag säga, på grund av rent principiella skäl, som jordbruksutskottet icke har ansett sig kunna, i den form förslaget nu föreligger, tillstyrka detsamma.

För att inte upptaga tiden för länge skall jag be att endast få citera början av det yttrande, som medicinalstyrelsen avgivit i denna fråga, då den på ett ganska koncentrerat sätt återger dessa principiella betänkligheter. Medicinalstyrelsen säger: »Hittills gällande näringspolitiska principer vid behandlingen av likartade frågor hava varit, att, då den enskilde näringsidkaren icke genom försäkring kunnat eller velat skydda sig för oförutsett uppkomna förluster, så har han själv fått, med den risk, som är ofrånkomlig vid utövandet av vilket yrke eller vilken näring det vara må, vidkännas dessa förluster utan att övriga skattedragare i riket tvungits att för hans skull göra offer. Detta har också ägt sin tillämpning vid allt bekämpande av smittsamma sjukdomar hos människor eller djur, där icke blott icke ersättning lämnats för minskad affärsomsättning, arbetsoduglighet och dylikt, som uppstått genom sjukdomen i och för sig, utan hava vederbörande tvätom haft att utan vederlag underkasta sig den inskränkning i rörelsefrihet m. m., som staten pålagt dem i syfte att hindra farsotens spridning till andra», och sedan komma en del exempel, som belysa denna genomgående grundsats. På grund därav har jordbruksutskottet ansett sig icke kunna tillstyrka den del av Kungl. Maj:ts förslag, som innebär en ersättning för de förluster, som sjukdomen *i och för sig* har åstadkommit, utan utskottet har ansett, att Kungl. Maj:t skulle ha närmare kunnat ansluta sig till de hittills gällande grundsatserna genom att endast föreslå ersättning för de förluster, som uppstått direkt genom de av staten vidtagna åtgärderna för smittans bekämpande. Utskottet har också ansett sig kunna gå något längre, nämligen till att man i vissa fall borde kunna lämna ett understöd i särskilt ömmande fall, d. v. s. att man skulle även i Skåne, på samma sätt som skett i Norrbotten och i åtskilliga andra delar av landet, lämna nödhjälp till dem, som verkligen äro i behov av sådan. Men att däremot, som Kungl. Maj:ts förslag innebär, lämna en direkt ersättning för utav sjukdomen förorsakade skador utan någon närmare prövning, endast med tillämpande av vissa i den kungl. propositionen angivna allmänna grundsatser, ha vi i utskottet icke ansett oss kunna vara med om.

Herr statsrådet och chefen för kungl. jordbruksdepartementet har här framhållit, att det skulle, i fall man här skulle göra en individuell prövning i varje särskilt fall, komma att draga mycket stora kostnader, och att det skulle bli en stor tidsutdräkt o. s. v. Det är alldeles riktigt, att det kommer att bli så. Men en sådan prövning har alltid förut tillämpats, i de fall då riksdagen lämnat anslag för åstadkommande av nödhjälp. Staten kan ju träda emellan i sådana fall, där nöd verkligen har uppstått på grund av svårigheter, som föranletts av denna sjukdom, och då får man ju underkasta sig att göra denna individuella prövning, men att man här, oberoende av vederbörandes ekonomiska ställning, efter vissa allmänna grunder helt schablonmässigt skulle lämna ersättning för mjölkförlust — det är egentligen mjölkförlusten det gäller — det har utskotts-majoriteten icke kunnat vara med om.

Då jag en natt i slutet av förra veckan här åhörde den långa debatt, som fördes beträffande ett betänkande, som då förelåg, nämligen betänkandet nr 4 ifrån det sammansatta stats- och andra lagutskottet angående livräntetillägg av statsmedel för dem, som äga rätt till livränta enligt lagen den 5 juli 1901 angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete, så erinrade jag mig den debatt, som vi fört i jordbruksutskottet beträffande den ersättning, som skulle utgå till de skånska jordbrukarna. När jag då hörde flera framstående talare här i kammaren så övertygande tala för att vi icke skulle införa

*Om ersättning
för förluster
på grund av
mul- och klöv-
sjukan.*

(Forts.)

Om ersättning
för förluster
på grund av
mul- och klövs-
sjukan.

(Forts.)

en ny grundsats i fråga om understödsverksamhet ifrån statens sida, sade jag mig: detta gäller dock dessa stackars invalider, medan det i förslaget i fråga om mul- och klövsjukeepizootiens verkningar gäller de skånska jordbrukarna, av vilka åtminstone många befinna sig i en god ekonomisk ställning! Då kunde jag icke underlåta att tänka, att det väl icke är sannolikt, då frågan om anslag till lindrande av följderna av mul- och klövsjukan kommer före, att första kammaren skall gå med på införandet av denna nya princip. Beträffande de nämnda livränteunderstöden fattade emellertid andra kammaren ett beslut, motsatt första kammarens beslut. Andra kammaren beviljade nämligen 900,000 kronor för detta ändamål, men i första kammaren avslogs detta yrkande, och kammaren beslöt i stället gå med på en skrivelse i enlighet med en reservation av herr von Koch. I dag ha kamrarna i det ärendet beslutat, att andra kammaren, med frånträdande av sitt beslut, skulle biträda första kammarens i ärendet fattade beslut. Jag tror, att det skulle vara skäl i att man erinrade sig denna episod, då man nu så bevakande talar om att första kammaren utav billighetshänsyn bör frånträda de grundsatser, som den hittills följt på det ifrågavarande området.

Det förhållandet, att vi i jordbruksutskottet icke lyckats giva några direktiv åt Kungl. Maj:t, varigenom det kan vara möjligt för Kungl. Maj:t att i tillräckligt god tid bringa den hjälp, som vi i alla fall lämna dem, som verkligen äro i behov av hjälp därnere i Skåne, är icke beroende på bristande vilja hos jordbruksutskottet, utan det är uteslutande beroende på den brådska som uppstått på grund av den oerhört knappa tid, som vi haft till förfogande för att behandla denna proposition, som inkom efter den ordinarie propositionstidens utgång.

De invändningar, som herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet gjort emot utskottets förslag beträffande understödandet av försäkringsverksamheten, vill jag på grund därav icke upptaga till bemötande eller behandling, därför att utskottet icke har gjort anspråk på att komma med några definitiva anvisningar på detta område, utan det har därvidlag ansett, att den frågan, såsom saken nu ligger, måste förtroendefullt lämnas i Kungl. Maj:ts hand. Chefen för försäkringsinspektionen har framhållit den utvägen, att man genom att lämna lån till de föreningar, som nu drabbats av dessa svårigheter, skulle göra det möjligt för dem att utsträcka utbetalningstiden under en längre tidrymd. Detta ha vi omnämnt, icke därför att vi ansett, att Kungl. Maj:t skall gå just den vägen, utan vi ha endast velat påpeka att det finns olika möjligheter på detta område.

Det är på grund av dessa principiella synpunkter som jag, herr talman, anhåller att få yrka bifall till jordbruksutskottets förslag i den föredragna punkten.

Herr Vennersten: Herr talman! För den, som icke deltagit i detta ärendes förberedande behandling och för övrigt icke äger på samma sätt som ledamöterna i jordbruksutskottet förutsättningar att bedöma en sådan fråga som denna, är det naturligtvis svårt att uppträda här för att tillkännagiva sin mening och motivera densamma. Jag har emellertid gått ut ifrån mera allmänna synpunkter, då jag nu tillkännagiver, att jag för min del nödgas rösta för reservationen.

Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet har redan så utförligt redogjort för vad som ligger till grund för den kungl. propositionen, att det icke behövs mera än, som herr Jönsson nyss gjorde, att hänvisa till vad som sålunda har framlagts. Den allmänna synpunkt, som jag för min del vågat anlägga på denna sak, är den, att jag mycket väl kan tänka mig, att man inför en så hotande fara som den ifrågavarande ju måste anses vara — den har ju ästadkommit något som jag tror, att man utan överdrift vågar kalla en riksolycka

— att man inför en sådan fara mycket väl hade kunnat tänka sig åtgärder av långt radikalare natur, avspärrningsåtgärder, som kunnat bereda övriga näringar här i landet, handel och industri icke minst, mycket stora svårigheter. Nu ha jordbrukarna där nere fått taga emot icke bara den första stöten, utan en mycket hård sådan, och det förefaller mig därför icke vara mer än en gärd av rättvisa, om vi andra skulle säga: »Detta är en angelägenhet, som rör oss alla och här måste vi stå såsom en man för att i möjligaste mån mildra följderna av den svåra farsot, som nu har härjat där nere så starkt!»

Det är i allra första rummet den synpunkten, som har föranlett, att jag för min del finner, att vi nu böra handla raskt och ge all den hjälp vi rimligen kunna, och jag kan därför icke finna annat, än att vad Kungl. Maj:t föreslagit eller vad nu reservanterna här hemställa, icke är mer än vad jag vågar beteckna såsom en snabb och rimlig hjälp och därför, herr greve och talman, anhåller jag att få yrka bifall till reservationen.

Under detta anförande hade herr talmannen infunnit sig och övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Sederholm: Det finns väl icke i denna kammare och jag vågar säga ej heller i hela vårt land någon av dem, som utöva jordbrukarens strävsamma yrke, som icke djupt beklagar den katastrof, som denna smittosamma sjukdoms härjningar medfört i vår sydligaste provins. Det finns väl heller ingen, som icke känner den djupaste medkänsla för de jordbrukare, som drabbats av de ekonomiska följderna härav. Om man utgår ifrån detta såsom något klart och givet, så kommer man, efter den siste ärade talarens resonemang, ovillkorligen till den slutsatsen: Låt oss då raskt gripa in, låt oss då stödja och hjälpa dessa lantbrukare, som gjort så stora förluster på grund av denna sjukdom! Jag undrar, om det dock icke är ett hopp i denna bevisföring och om det icke vore riktigast, att riksdagen först tänkte efter, vilka konsekvenser ett sådant raskt och resolut handlande verkligen kan medföra, innan den gick till beslut; även de konsekvenser, som ligga däri att, om något liknande skulle hända någon annan landsända eller kanske en stor del av landet, vi ju också på grund av detta vårt beslut måste känna oss förpliktade att även då handla på ett liknande sätt. Man måste, när man går att besluta i denna fråga, tänka på konsekvenserna därav och vilken innebörd ett sådant beslut har just ifrån statsfinansiell synpunkt.

Utskottets vice ordförande framhöll i sitt anförande genom citat ur medicinalstyrelsens utlåtande, att de förluster, som drabba jordbrukarna liksom andra yrkesutövare genom sådan risk, som kan anses följa med utövningen av deras yrke, dessa risker ha jordbrukarna liksom andra yrkesutövare själva fått bära såsom med yrkets utövning ofrånkomliga. I många fall har det åter varit dem möjligt — icke att undgå dessa risker — men att genom försäkring utjämna dem. Så är också fallet beträffande denna sjukdom. Det kan väl knappast vara möjligt för staten — jag vill icke inlåta mig på vad som kan vara billigt och önskvärt utan endast vad som kan vara möjligt — att staten går in för att understödja eller ersätta förluster, som uppkomma genom risker, som äro direkt förbundna med yrkesutövningen.

Så till exempel — jag minns det så väl — hände det år 1902, att frosten på en enda natt totalt förstörde hela vårsädsskörden i hela Mälardalen och angränsande provinser ävensom i övre Norrland. Detta var då en katastrof av, vill jag påstå, mycket större ekonomisk betydelse än den härjning av mul- och klövsjukan, som nu gått över Skåne, och är icke också detta en sådan katastrofal förlust för jordbrukarna, när översvämningar härja stora trakter av vårt land? Just genom den av mig nu omnämnda frostnatten år

Om ersättning för förluster på grund av mul- och klövsjukan.
(Forts.)

Om ersättning
för förluster
på grund av
mul- och klövsjukan.
(Forts.)

1902 inträffade i våra allra nordligaste provinser en sådan där omfattande förlust för lantmännen. Då ingrep staten. Men hur ingrep den? Jo, den gjorde det så, att det i varje individuellt fall prövades, huruvida denna frost, denna missväxt, åstadkommit sådana förluster för jordbrukarna, att verklig nöd var å färde; sådana förluster att de icke kunde skaffa utsäde för följande år; så att de icke överhuvud taget kunde ha kraft att utan understöd fortsätta att på ett ekonomiskt sätt driva sitt yrke. Det förelåg då nöd, det förelåg missväxt, och man ordnade med en understödsverksamhet efter en individuell behovsprövning, och staten lämnade betydande medel för att med ledning av denna individuella behovsprövning lämna stöd och hjälp, där nöd var för handen. Något liknande, om också i mindre omfattning, ägde rum år 1899, när mjältbrand härjade i Västergötland, då staten där lämnade anslag, som dock endast skulle utgå i mån av behov efter individuell prövning.

Här föreligger nu ett förslag, som innebär, att staten skulle lämna ersättning till alla, som under denna tid ha gjort förluster genom den minskning i produktionen, som uppstått på grund av mul- och klövsjukan. Förslaget skulle alltså innebära, att alla skulle få ersättning oberoende av någon sådan behovsprövning, och att denna ersättning skulle utgå efter en schablonmässigt vald norm, så beräknad att mjölmängden skulle antagas normalt nedgå till hälften och att hälften av denna nedgång i mjölmängden skulle ersättas. Tiden medger mig icke att ingå på någon kritik av denna beräkningsgrund. Jag vill dock hävda, att den är så ytterligt schablonmässigt gjord och att den i de olika fallen kommer att medföra, att många få mycket mindre i proportion till den förlust de gjort än de borde ha och att andra få väsentligt mycket mera, då naturligtvis denna mjölknedgång varierar högst betydligt och den ju i många fall motsvaras av en minskad åtgång av fodermedel. Denna minskning i mjölkproduktionen är således icke detsamma som motsvarande minskning i nettoavkastningen från ladugården. På denna grund anser jag, att den förlust, som själva sjukdomen förorsakat, hur tungt, hur besvärligt och hur bittert det än kan kännas för de enskilda jordbrukarna, icke bör ersättas av statsmedel, annat än i sådana fall där det kan påvisas, att en sådan nedgång verkligen medfört ett nödläge eller så stor ekonomisk förlust att på grund av särskilt ömmande omständigheter understöd bör lämnas.

Annorlunda ligger efter min uppfattning saken, när man ser på den förlust, som åsamkas djurägarna genom de åtgärder, som staten vidtager för att hindra sjukdomens spridning till andra gårdar, till andra besättningar. Dessa åtgärder äro icke på något sätt betingade av något behov att stödja dem, som drabbats av farsotens följder, utan de äro tvärtom vidtagna för att hindra, att sjukdomen sprides till andra, vilkas djur äro friska. Då borde det vara rimligt och riktigt, att dessa, som skola skyddas, få bekosta detta skydd, och icke de, som redan förut, på grund av att deras besättningar angripits av sjukdomen, hava fått bära betydande kostnader därför och som i varje fall icke kunna ha någon som helst nytta av dessa spärrningsåtgärder. Från den synpunkten sett borde det ha varit riktigtast att först och främst dessa, som lidit förlust på grund av åtgärder från statens sida för att hindra smittans spridning, hade blivit föremål för understöd. Så är icke den kungl. propositionen lagd. Visserligen skola de förluster, som orsakas av spärrningsåtgärderna, i vad de avse smittade gårdar, i viss mån ersättas av staten, men i de fall däremot, då gårdarna förklarats misstänkta och blivit avspärrade på den grund, men icke fått sjukdomen d. v. s. med andra ord de renodlade fallen, där förlusterna orsakats uteslutande av spärrningsåtgärderna och icke på grund av själva sjukdomen, där skulle staten icke lämna något som helst understöd.

Det synes mig, att det just i ett sådant fall skulle vara mera motiverat, att staten lämnade understöd än i det förra fallet. Härvidlag ha också reservanterna föreslagit en ändring, som, efter min mening, i sig själv är fullt befogad och riktig, under förutsättning att man överhuvud taget vill gå in för sådan ersättning. Om man gör det, så får man dock icke vara blind för konsekvenserna. De medföra ovillkorligen, synes det mig, att, om sjukdomen sprider sig, så böra av dessa spärningsåtgärder förorsakade förluster även ersättas inom andra delar av landet. Det finns ingen rationell grund för att hävda, att spärningsåtgärderna skola ersättas inom detta område, men icke inom andra delar av landet. Det är svårt att överblicka konsekvenserna av detta, men jag menar, att det här föreligger så talande och ömmande skäl för att verkligen staten skall träda emellan, att denna sak är väl förtjänt av en undersökning. Det vore kanske lämpligt och riktigt att — när saken vore bättre utredd och ännu mera, då man bättre kunde överblicka sjukdomens verkningar och sjukdomens spridning och vilka belopp det rör sig om — denna fråga åter förelades riksdagen till prövning. Jag tror icke heller, att saken skulle förlora så mycket på att skjutas upp ett år. Dessa kostnader äro ju nu redan utlagda av jordbrukarna och det rör sig då för dem endast om ett förskotterande till dess. Riksdagen har då bättre blivit i tillfälle att överblicka konsekvenserna och avpassa den ersättning, den vill ge, med hänsyn till det belopp, som i detta fall borde tagas i anspråk.

Kommer jag så till den tredje delen av propositionen eller den, som handlar om understöd till försäkringsanstalterna. Jag vill då betona, att dessa försäkringsanstalter hava byggt sina premier — det gäller ju ömsesidiga försäkringsanstalter — på den relativt ringa risk för ekonomisk uppoffring genom denna sjukdom, som uppstått vid de jämförelsevis hastigt övergående angrepp av sjukdomen, som hittills förekommit i vårt land. Dessa ha kanske mest genom det resoluta ingripandet, genom nedslaktningen, kunnat hållas tillbaka. Epidemierna ha varit kortvariga och starkt begränsade till sin omfattning och därför ha premierna beräknats lågt. Men det borde stått klart både för försäkringsbolagen och för djurägarna, att denna nedslaktningsmetod icke alltjämt kunde tillämpas och att den icke kunde genomföras under andra förhållanden än att sjukdomen på ett kort stadium verkligen kunde resolut bekämpas på detta sätt. Det måste ha stått klart för vederbörande, att, om sjukdomen fick en viss omfattning och intensitet, denna metod måste övergivas och man i stället måste gå in för den, som i de flesta andra länder är den vanliga. Detta har nu inträffat. Man menar då — efter min mening med fullt fog — att bolagen hade bort avsätta till en riskfond mera än de verkligen gjort, eller, med andra ord, att de bort taga upp större premier av djurägarna; djurägarna ha sålunda sluppit undan med lägre premier under de gångna åren än de bort betala för den verkliga risk, som var förenad med sjukdomen. Hur förhålla sig då dessa premier till djurägarnas kostnader och omfattningen av deras rörelse?

Jag skall be att få anföra ett exempel. En skånsk lantman har en kreatursbesättning av ett trettiotal kor. Han har försäkrat hela sin besättning för mul- och klövsjuka till ett värde av 30.000 kronor. Hans mjölkproduktion uppgår för år räknat till ett värde av 20.000 kronor, summa försäkringsbelopp 50.000 kronor. För denna försäkring betalar han en årlig premie efter $2\frac{1}{2}\%$, d. v. s. 125 kronor, och för denna premie har han vunnit garanti för att, i händelse sjukdomen drabbade hans besättning, få ersättning till fulla värdet för alla djur, som störtade i sjukdomen, samt att jämväl få full gottgörelse för såväl den minskning i mjölkproduktionen, som uppstod på grund av sjukdomen, som också den minskning i mjölkens realisationsvärde, som uppstod på grund av påbudna spärningsåtgärder. Det synes mig, att detta är en mycket

Om ersättning för förluster på grund av mul- och klövsjukan.
(Forts.)

*Om ersättning
för förluster
på grund av
mul- och klöv-
sjukan.*
(Forts.)

billig premie i förhållande till en så pass omfattande rörelse som en mjölkproduktion av 20,000 kronors värde per år.

Nu upplyses det i den kungl. propositionen, att, ifall premierna skulle utdebiteras nu på en gång för all den ersättningsskyldighet, som sista året drabbat Skånska lantmännens ömsesidiga försäkringsförening, utdebiteringen skulle bli ungefär tiodubbel mot förut, d. v. s. att nämnda jordbrukare skulle på en gång få betala en premie av 1,250 kronor. Den siffran förefaller mig liksom Kungl. Maj:t vara ganska hög och jag vill säga oskäligt hög, under förutsättning att den skall betalas på detta sätt. Men är det icke både rimligt och riktigt, att tänka sig en förhöjning av premien, låt mig säga, till det tredubbla, och är det icke också möjligt att tänka sig, att denna förhöjda premie kunde utgå under några år, så att på det sättet sistnämnda stora risk fördelades? Jag menar, att detta nödläge, som här har målats upp för försäkringsbolagen, nog icke är så mycket större än det nödläge, som till exempel drabbade städernas brandstodsbolag, när Sundsvalls stad brann. Då fick det vidtagas en extra utdebitering, som fördelades på flera år.

Oberoende av allt detta synes det mig att, på grund av alla de ömmande omständigheter, som uppstått på grund av sjukdomens plötsliga härjningar och det plötsliga upphörandet av statens åtgärder och vidare på grund av att försäkringsbolagen icke voro så rustade som de borde vara, åtgärder böra vidtagas för att även på detta område lämna statshjälp. Men den borde då lämnas på ett sådant sätt, att den icke begränsas till detta avgränsade område utan även lämnas på ett mera varaktigt sätt, och så att man bättre kunde överblicka de ekonomiska konsekvenserna för staten av ett sådant understöd.

Det är just detta, som utskottet i sitt skrivelseförslag velat framhålla. Jag menar, att här borde genom anstånd med försäkringsföretagens utbetalande av ersättningarna till försäkringstagarna, eventuellt genom upptagande av lån från bolagens sida för anskaffande av medel till gäldande av ersättningar enligt gällande försäkringsavtal, försäkringsfrågan provisoriskt kunna ordnas under detta år, så att den kunde föreläggas nästa års riksdag i ett bättre utrett skick och med större möjlighet att överblicka dess konsekvenser.

Jag vill för min personliga del uttala, att det för mig innebär en stor besvikelse, att nu rekommendera utskottets förslag. Jag skulle ha önskat, att det varit utskottet möjligt — och jag tror, att alla inom utskottsmajoriteten delar denna uppfattning — att redan nu komma fram med förslag, varigenom dessa förhållanden voro på ett slutgiltigt sätt klarlagda och ordnade, så att man hade klarhet i på vad sätt staten kunde inträda såsom hjälpare. Utskottets vice ordförande har här framlagt de skäl, som gjort, att detta icke varit möjligt och då återstår oss ingenting annat än att söka ernå det uppskov med frågans slutliga avgörande, som utskottets förslag innebär.

På denna grund ber jag, herr greve och talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Elisson: Herr greve och talman! Jag kan mycket väl förstå, att det är med en stor besvikelse herr Sederholm går att yrka bifall till utskottets förslag. Jag har med intresse åhört hans anförande, vari han först drog upp en jämförelse mellan frostskador och översvämningar å ena sidan och vad som det nu är fråga om å den andra sidan, och det synes mig vara märkvärdiga konsekvenser, som han har kommit till. Ty när det gäller sådana naturolyckor, som han talat om, är det icke staten som ingriper på ett sätt, som medför svårigheter för dem som drabbas därav. Olägenheterna för de av epizootien berörda hava nämligen framför allt förorsakats av de stränga isoleringsåtgärder, som staten vidtagit, och de dryga böterna, när någon överträtt desamma. Herr Sederholms jämförelser äro därför icke alls träffande.

När så herr Sederholm talade om ömmande fall och om att någonting bör göras, nämnde han i nästa ögonblick de konsekvenser, som skulle följa av ett sådant medgivande, som reservanterna hava uttalat sig för. För min del kan jag icke anse, att det skulle bliva så svåra konsekvenser, ty enligt den kungl. propositionen är tiden begränsad till endast detta år, och som även herr statsrådet påpekar, kan det icke bliva fråga om så stora summor. Genom att gå den väg reservanterna förordat finge man samtidigt en erfarenhet, och man finge en uppfattning om hur det skulle komma att verka, i händelse man för framtiden behövde vidtaga liknande åtgärder. På detta sätt kunde man vinna en erfarenhet och få den utredning, som utskottet önskar.

När man vet, hur många lantbrukare som undan för undan hava blivit förhindrade att leverera mjölk och känner de många tvångsåtgärder, som vidtagits, anser jag att det icke är mer än statens skyldighet att i viss mån ersätta något av dessa förluster. Vad som föreslås i den kungl. propositionen, är nämligen icke, att förlusterna skola helt täckas, utan endast till viss del, och dessa lantbrukare drabbas således ändå av avsevärda förluster. Jag förstår icke, hur utskottet kunnat komma till det resultat, som betänkanudet utvisar, vari utskottet endast talar om att någonting bör göras och där man endast pekar på en utredning. Herr Sederholm yttrade också, att det inte bör vara så svårt för de lantbrukare, som drabbas av dessa förluster, om man uppskjuter ersättningen ett år. Ja, det kan den säga, som icke själv drabbats därav, men om herrarna ville sätta sig in i vilka svårigheter många hava, skulle ni kanske inte taga saken så lättvindigt.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Nilsson, Nils Anton: Herr greve och talman! Jag skall genast be att få gratulera herr Sederholm till att vara på god väg att bliva en de icke jordbruksvänliga principernas ständige riddare. Det är nämligen icke första gången det visat sig, att jordbrukets intressen i vårt land hava herr Sederholm emot sig.

När herr Sederholm säger — jag skall icke i detta sammanhang ingå i något försvar för herr Vennersten, det kan han säkerligen själv prestera — men när herr Sederholm säger, att det var ett hopp i herr Vennerstens argumentering, så kan man med mycket större sanningsenlighet säga, att det var många stora och farliga kullerbyttor i herr Sederholms. Jag förstår inte riktigt — har herr Sederholm varit nere och sett, huru det ser ut hos de smittade besättningarna, huru det ser ur, när besättningarna bliva friskförklarade och man skall försöka återgå till normala förhållanden? Jag tror inte det. Om herr Sederholm det hade varit, skulle han inte här föra det språk han gör. Det är fullkomligt uteslutet, att han det skulle kunna göra. Men det är nog så, att man på herr Sederholm skulle kunna tillämpa gudsordet, som säger: »man prisar oss med sina läppar, men deras hjärtan äro långt ifrån oss». Herr Sederholm försöker bland annat driva den argumenteringen att om man är sjuk, så att man inte kan äta, då bör man kunna leva billigt. Jag skulle gratulera herr Sederholm, om vi alla skulle försöka lägga oss sjuka och leva billigt. Det skulle bli en skön historia! Att det inte ens från den synpunkten skulle vara en fördel att vara sjuk tror jag knappt herr Sederholm i varje fall skall lyckas få oss skåniska jordbrukare att tro. Det går inte i oss, om jag får använda ett något vulgärt uttryck.

Om jag skall tala i sak i den här frågan, vilket jag icke anser, att herr Sederholm gjort, så vill jag säga det, att i det här fallet är det väl ändå så, att djurägarna, vilkas besättningar drabbats av den här sjukdomen, fått påtaga sig kostnader och göra förluster för det allmännas väl, för att sjukdomen skall få den minsta möjliga omfattningen och icke spridas vidare. För detta ändamål är

*Om ersättning
för förluster
på grund av
mul- och klöv-
sjukan.
(Forts.)*

Om ersättning
för förluster
på grund av
mul- och klöv-
sjukan.
(Forts.)

det, som dessa isoleringar skett, och dessa isoleringar hava kostat jordbrukarna så mycket, icke endast i kontanta utlägg utan jämväl i förluster, därigenom att de icke få utföra eller sälja sina produkter. Nu kan det icke bli tal om att man skall begära ersättning för att djur från de sjuka besättningarna icke få föras ut till slakt, utan få stå där och magra och sedan växa till igen. Herr Sederholm, som är jordbrukare, vet kanske själv vad det vill säga att ånyo göda upp djur igen, som äro avmagrade till oigenkännlighet. För sådana förluster är det icke meningen att få ersättning, men däremot för förluster, som uppstått därigenom, att man icke fått leverera mjölk till mejerierna. Jag ber att få erinra om, vad man i andra länder gör. Jag trodde, att herr Sederholm hade satt sig in i även denna del av detta spörsmål. I utlandet gör man på annat sätt än vad utskottsmajoriteten föreslår. Antingen har man fått leverera mjölken eller också fått ersättning för den. Det är även åtskilliga länder, där icke ersättning lämnas för mjölken. Där tillämpas sådant försäljningsförfarande, att vissa myndigheter, motsvarande våra länsveterinärer, giva tillstånd att leverera mjölk till mejerierna, under förutsättning att den avverkas i mejerierna efter det att all annan mjölk avverkats. I andra länder åter är det så, att mjölken levereras på särskilda vagnar, som samla upp den smittade mjölken, och så behandlas den i mejerierna efter det att den friska mjölken avverkats. Där förekommer således icke någon fråga om ersättning. Men i länder, där det är verkligt stopp, såsom i England, där erhålla lantbrukarna ersättning för förlusten. Men är det någon mening i att, såsom herr Sederholm säger, han gärna ville, att det skulle vara ersättning, att det är ett statsintresse, men så ett tu tre säga nej? Det är principrytteri, sådant. Det är alldeles självklart, att djurägarna lidit förluster långt utöver vad de i detta fall skulle få ersättning för, även om man följer reservanternas.

Vi ha inte i vårt land haft tillfälle att studera förhållandena inom smittade besättningar efter friskförklarandet förr än just nu. Nu börjar resultatet visa sig. Om några månader, den 1 november, kan man av kontrollföreningarnas räkenskaper avläsa detta resultat. För många kor, som kalvat efter sjukdomen, blir det dödfödda kalvar, eller i bästa fall lämnar kon som kalvat icke ens så mycket mjölk, att det räcker till föda åt kalven. Men det är icke sådana förluster, som skola ersättas. När staten påkallar åtgärder, varigenom allmänheten skall skyddas mot en alltför vidsträckt utbredning av sjukdomen, är det dock icke mer än rätt och billigt, att staten konsekvent ansvarar för det som kan bliva följden av ett sådant statens ingripande, ty i varje fall är det blott en ringa del, som staten skulle åtaga sig att svara för. Det är icke några stora belopp, det rör sig om. Och i stockholmspressen har förklarats, att vad Kungl. Maj:t begärt dock är mycket måttligt. I utskottet, med dess ärade vice ordförande och herr Sederholm i spetsen, har man drivit en annan uppfattning. Att man på det sättet skulle tillfredsställande och rättvist klarat ut denna sak, kan jag verkligen icke finna.

Utskottets ärade vice ordförande talade om vad medicinalstyrelsen sagt. Inte skall man tala om medicinalstyrelsen, när det gäller den här frågan!

Så talade utskottets ärade vice ordförande om särskilt ömmande fall. Ja, men vem skall kunna fastslå, om det är ömmande fall?

Så talade man om att det skall vara prövning i varje särskilt fall. Ja, vid den prövningen veta vi alla, hur det tillgår. Den göres av landsfiskalen i länet och av kommunalnämndens ordförande eller andra förtroendemän, men jag har ingen tillit till att dessa prövningar, därför att det är så mycket personligt, som därvid kan spela in, alltid bliva fullt objektiva. Det är många utgifter, som man icke tänker på, men som till sist drabba mjölkleverantören. Det är t. ex. utgifter, som mejerierna hava och måste hava för ökad personal. För ett medelstort mejeri med en omsättning av 10,000 å 12,000 liter mjölk om

dagen gå dessa utgifter till 450 à 500 kronor i månaden. Det är inte några små utgifter och avbränningar, men ingen har tänkt att begära ersättning för dem.

Alltså, herr greve och talman, jag anser mig hava mycket god anledning att yrka bifall till reservationen. Jag hör inte till dem, som bruka klaga och jämra sig, och gör det inte i detta fall heller. Det är inte på det faktum, att vi för närvarande genomlida en långvarig konjunkturförsämring, som jag bygger min argumentering, utan jag är fullt på det klara med den saken att, vill man att dessa jordbrukare, vilkas besättningar drabbats av sjukdomen, skola medverka till att hålla den inom rimliga gränser, då bör man också vara konsekvent och giva dem den lilla ersättning, som reservationen förutsätter.

*Om ersättning
för förluster
på grund av
mul- och klöv-
sjukan.
(Forts.)*

Herr Jönsson: Herr talman! Jag vill icke använda så hårda ord mot herr Sederholm, som den föregående talaren gjorde, på den grund att herr Sederholm säkerligen icke hade tillräckligt praktisk erfarenhet av sjukdomens förlopp; om han det hade haft, tror jag, att han icke skulle gått på den bogen. Hans uppgifter med hänsyn till försäkringen tror jag halta något. Jag har härvid i min hand en uppgift från den försäkringsinrättning, som har de flesta försäkringar i det fallet, och där låter det på annat sätt: »För innevarande år har föreningen beviljat försäkringar för smittsamma nötkreatursjukdomar med

ett belopp av	kr. 25,963,670,	premier kr. 69,623: 49
samt mjölkförlust	» 15,453,230,	» » 41,615: 26
tillsammans	kr. 41,416,900,	premier kr. 111,238: 75.

För mjölkförlust hava beviljats skadeersättningar

under år 1924 för 66 fall med	kr. 11,187: 09
» » 1925 » 940 ersättningsfall med	» 367,436: 54

Summa 1,006 ersättningsfall med kr. 378,623: 63.»

Jämföres detta med de premier, som förr omnämnts, så tror jag inte, att det står i paritet med de uppgifter, som herr Sederholm lämnade.

Så skulle jag vilja nämna något om, vad jag häromdagen var i tillfälle att klippa ur en tidning. Det står att den sammanlagda nedslaktningen av nötkreatur under tiden från och med den 8 november 1924 till och med den 30 april 1925 utgör 17,892 nötkreatur. Dessa äro fördelade sålunda: I Malmöhus län 9,582, i Kristianstads län 4,774, i Hallands län 2,258, i Kalmar län 491, i Älvsborgs län 404, i Göteborgs och Bohus län 193 i Kronobergs län 82 samt i Blekinge län 51. — Om dessa siffror äro fullt riktiga, vågar jag naturligtvis icke svara för. Men jag anför dem mot ett uttalande från jordbruksutskottets ärade vice ordförande, då han, åtminstone såsom det föreföll mig, ville göra denna fråga till en speciellt skånsk fråga. Jag tror, att det är oriktigt att göra den till något sådant.

Sedan var det ett yttrande från herr Hellström, som förvånade mig mycket. Han som annars brukar tala så fint och försynt. Men här nämnde han ordet »nödhjälp». Det tyckte jag var ofint i detta fall. Vi vilja inte ha någon nödhjälp. Vi begära heller inte någon sådan. Vi begära endast ersättning för de förluster, som drabbat oss genom de förhållanden, som statens ingripande fört med sig. Om herrarna visste, huru det förhåller sig, när det gäller nedslaktning av kreatursbesättningarna samt därmed följande isolering, då är man liksom en fånge omgiven av bevakning med påskruvade bajonetter å gevären, som om det vore någon, som gjort något illa! Men detta böjde vi oss gärna för, i förhoppning att vi skulle vara i tillfälle att hämma smittans vidare spridande i vårt land. Här, mina herrar, föreligger ett fall, då ni äro i tillfälle att räcka en hjälpare hand åt personer, som genom statens ingripande gjort förluster, då de

Om ersättning
för förluster
på grund av
mul- och klöv-
sjukan.
(Forts.)

försökte skydda samhället mot den härjande epizootien. Det säges, att man skall vänta på bättre utredning. Ja, då kanske det dröjer för mängden alltför länge. Herr talman, jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr **andre vice talmannen**: Herr talman! Då jag genom ett missöde blivit antecknad för en reservation som är blank, har jag begärt ordet för att upplysa om att i utskottet har jag jämte herrar Persson och Carlström, som också avgivit reservation i denna fråga, talat för bifall till Kungl. Maj:ts proposition. Som emellertid andra kammaren bifallit herr Nilssons reservation, skall också jag instämma i detta och yrka bifall till denna reservation.

Då jag för min del varken vill eller kan giva mig in på något egentligt sakbedömande av denna fråga, i vilken för övrigt redan flera talare förut uppträtt, anser jag mig endast böra meddela, att jag föranletts uppträda i utskottet på nyss angivet sätt därför, att det förefaller mig som om, när mycket stora förluster vållats jordbrukare och djurägare genom statens eget ingripande och genom dess tvångsåtgärder, det inte är mer än rätt och billigt, att staten åtminstone i någon mån också ersätter dessa förluster, som vållats genom statens ingripande.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Nilsson i Tånga m. fl. vid utlåtan- det avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övertvägande ja besvarad.

Herr *Elisson* och herr *Nilsson, Nils Anton*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 72, punkten 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Nilsson i Tånga m. fl. vid utlåtan- det avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

Punkten 2.

Kammaren beslöt, att de i ämnet väckta motionerna I:135 och 300 samt II: 56, 237, 455 och 456 i den mån de ej kunde anses besvarade genom kamma- rens föregående beslut ej skulle föranleda någon riksdagens åtgärd.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 73, i anledning av väckta motioner för åstadkommande av lindring i ar- rendevillkoren för vissa arrendatorer av publik jord;

nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förkortning av ti- den för vissa arrenden;

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrämjande av lufttrafik, i vad rör anslag för komplettering av den officiella väderlekstjänsten, jämte en i ämnet väckt motion; och

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring under budgetåret 1925—1926 för viss personal inom den civila statsförvaltningen i vad rör nionde huvudtiteln.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och lades till handlingarna jordbruksutskottets memorial nr 78, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om väckta motioner angående vissa egnahemsrörelsen rörande frågor.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets memorial nr 79, angående ersättning åt byråchefen Carl Mannerfelt, vilken såsom särskild sekreterare biträtt utskottet vid behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 90, angående kolonisation å kronoparker i Norrland och Dalarna ävensom de i anledning av nämnda proposition väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 10, i anledning av väckt motion i andra kammaren, nr 256, angående fastställande av maximiarbets-tid för automobilförare i yrkesmässig automobiltrafik, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 128, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till allmänt rese-reglemente ävensom i ämnet väckta motioner;

nr 129, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av återbetalningsskyldighet beträffande till underofficerare vid flottans station i Karlskrona oriktigt utbetalda dyrtidstillägg; samt

nr 130, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkten 127, gjorda framställning angående arvoden åt extra och vikarierande lärare vid de allmänna läroverken.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 131, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln gjorda framställningar angående anslag till sjukkasseväsandets befrämjande samt till sjukkassor, som meddela moderskapsunderstöd, jämte i ämnet väckta motioner.

*Ang. anslag
till sjuk-
kasseväsandets
befrämjande
m. m.*

Uti den till riksdagen den 2 januari 1925 avlåtna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov för budgetåret 1925—1926 hade Kungl. Maj:ts under femte huvudtiteln

dels upptagit det ordinarie förslagsanslaget till sjukkasseväsandets befrämjande med oförändrat belopp, 2,470,000 kronor,

dels ock föreslagit riksdagen att, i likhet med vad för innevarande budgetår ägt rum, för understödjande av sjukkassor, som meddelade moderskapsunderstöd, för budgetåret 1925—1926 anvisa ett extra förslagsanslag av 170,000 kronor.

Ang. anslag
till sjuk-
kassväsendets
befrämjande
m. m.
(Forts.)

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren (nr 49) av herr *Ernst Jonsson* och den andra inom andra kammaren (nr 45) av herr *E. Laurén* m. fl., vari hemställt, att Kungl. Maj:ts kungörelse angående statsbidrag åt sjukkassor den 11 oktober 1920 måtte ändras i så måtto, att i § 1, i första stycket och andra raden, orden »dels 2 kronor för varje medlem» — — — utbyttes mot: »dels 3 kronor för varje medlem» — — —, och att andra stycket i samma paragraf måtte erhålla följande lydelse:

»dels med en fjärdedel av under nästföregående år — eller del därav, som kassan varit registrerad — utbetald kontant sjukhjälp från kassan till lägst 90 öre och högst 4 kronor om dagen, dock att för sjukhjälp utöver 4 kronor om dagen statsbidrag även härför må beräknas efter 4 kronors sjukhjälp, dels för vård å sjukhus, som av sjukkassa bekostats, därvid bidraget utgår med högst 1 krona om dagen, samt att bidraget för utbetald kontant sjukhjälp skall beräknas till minst 1 krona för medlem den 31 december nästföregående år.»

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte

a) avslå herr *Jonssons* och herr *Lauréns* m. fl. berörda motioner, I: 49 och II: 45;

b) upptaga ordinarie förslagsanslaget till sjukkasseeväsendets befrämjande med oförändrat belopp, 2,470,000 kronor; samt

c) för understödjande av sjukkassor, som meddelade moderskapsunderstöd, för budgetåret 1925—1926 anvisa ett extra förslagsanslag av 170,000 kronor.

Herr Norling: Såsom kammaren finner, har statsutskottet yrkat avslag på de i båda kamrarna väckta motionerna om förhöjning av statsbidraget till den frivilliga sjukkasseeverksamheten. Detta avslagsyrkande motiveras dels genom hänvisning till den statsfinansiella situationen och dels genom anslutning till några av de utav socialstyrelsen anförda synpunkterna. Mot det först nämnda av dessa skäl har jag, ehuru en bland motionärerna i frågan, ingenting att invända, utan erkänner tvärtom gärna, att detta skäl har en så pass övertygande kraft, att vi motionärer icke längre kunna vidhålla vårt yrkande.

Däremot måste jag påpeka, att en reservationslös anslutning till socialstyrelsens synpunkt näppeligen kan vara tillräddig. Socialstyrelsen drar upp en jämförelse mellan sjukkasserörelsen i Sverige och dylik rörelse i vissa andra länder samt kommer till det resultatet, att den svenska sjukkasseeverksamheten företer en del »grundväsentliga brister», som orsaka, att rörelsen endast i begränsad omfattning kan fylla sina viktiga sociala uppgifter. Det framhålles också i socialstyrelsens uttalande att sjukkassorna ha allt för stor frihet att ordna sin verksamhet efter eget behag, vilket säges ha förorsakat bl. a. en tendens till stegring av förvaltningskostnaderna, medan sjukhjälpen icke stegrats i motsvarande grad. Samtidigt klagas också över att en tendens i motsatt riktning skulle vara för handen. Socialstyrelsen finner nämligen uppenbart, »att ett eventuellt bifall till motionerna i nu berörda hänseende måste sammanbindas med kravet på garantier för att icke heller hos oss den frivilliga sjukkasseeverksamheten genom att medgiva för hög sjukförsäkring kommer att obehörigen utnyttjas»; och vidare synes styrelsen vara rädd för att en förhöjning av statsbidraget skulle åstadkomma »ökad anslutning till sjukkasserörelsen även från samhällselement, för vilka en statsunderstödd sjukkasseeverksamhet näppeligen torde kunna anses direkt behöflig».

Dessa olikartade argument stå näppeligen i sådant förhållande till varandra, att det skulle vara lyckligt att på en gång och i ett sammanhang acceptera

dem alla. Men dessutom hänvisar uttalandet till de ganska djupgående reformer i fråga om bland annat den frivilliga sjukkasseverksamheten, som ifrågasätts av statens besparingskommitté, och det säges, att någon förhöjning av statsbidraget icke bör ifrågakomma förrän man kunnat avvakta resultatet av detta initiativ. — Jag vill nu icke bestrida, att reformer i avseende å sjukkasornas verksamhet här i landet skulle vara behöfliga och önskvärda, men hela frågan härom befinner sig ännu i ett ganska outrett läge, och det kan knappast anses välbetänkt att redan nu i princip giva något på hand i avseende å innebörden av erforderliga reformer. Det kan mycket väl tänkas, att vid ett fortsatt övertvägande av frågan man skall finna andra vägar att gå än dem man hittills företrädesvis tänkt sig, till vilka socialstyrelsen hänvisar i sitt uttalande.

Med hänsyn till vikten av att riksdagen i detta frågans outredda läge, undviker att binda sig, tillåter jag mig, herr talman, att föreslå, att kammaren med avslag å motiveringen måtte bifalla vad utskottet föreslagit. Jag anser mig böra nämna, att andra kammaren redan fattat beslut i enlighet med där framställt yrkande av samma innebörd, som det jag här tillåtit mig att göra.

Herr **Örne**: Herr Norling nämnde i sitt anförande, att han böjde sig för ett av de motiv utskottet anförde för avslagsyrkandet, nämligen statens finansiella läge. För min del finner jag detta motiv vara synnerligen malplacerat. Det förhåller sig nämligen på det sättet, att en höjning av bidraget till sjukkasserörelsen, om den vore organiserad på lämpligt sätt, skulle innebära en från sparsamhetssynpunkt synnerligen välbetänkt åtgärd. Såsom besparingskommittén har visat, kan en avsevärd förhöjning i detta anslag i längden komma att medföra högst betydande besparingar i fråga om statsutgifterna. Jag ämnar emellertid icke nu yrka på något bifall till motionärernas hemställan. Tvärtom, jag är fullkomligt enig med statsutskottet i dess avstyrkande av motionerna. Mitt skäl är likväl det, att ett bifall till motionerna skulle förhindra den nödvändiga omläggning av sjukkasseväsendet, som *måste* genomföras, om sjukkasorna skola komma att fylla den uppgift, som staten kan fordra att de skola göra, när den anslår betydande medel till deras verksamhet.

För närvarande är sjukkasseväsendet i hög grad splittrat och i stor utsträckning illa organiserat. Under sådana förhållanden finnes ingen anledning att göra någon ytterligare uppoffring, förrän sjukkasseväsendet blivit så organiserat, att det fyller de uppgifter ett väl organiserat sjukkasseväsende bör fylla. Enligt min uppfattning kan man icke nå fram dit man bör komma, utan att genomföra principen om enhetliga lokala sjukkassar över hela linjen, och förrän man nått fram dit, kommer jag för min del icke att vara med om ökning av statsbidraget.

Här föreslå motionärerna, att man skulle giva en ökning av statsbidraget, som skulle innebära, att för åtta sjukdagar skulle i en sjukkassa med 1 kronas daglig sjukhjälp lämnas ett statsbidrag av 5 kronor. Då i en stor del av rikssjukkasorna liksom i en del av de lokala kassorna, de sjuka medlemmarna endast få en kröna om dagen från kassan och sjuktiden är i genomsnitt något sådant som 8 dagar, skulle det innebära, att staten finge betala i genomsnitt $\frac{5}{8}$ av all den lämnade sjukhjälp. Men det går icke för sig, herr talman, att ordna saken på detta sätt.

Jag ber sålunda att för min del få instämma i utskottets avslagsyrkande, men jag kan icke instämma i den del av motiveringen, som säger, att det är statsfinansiella skäl, som skulle hindra en höjning; det är nämligen icke så, ty statsfinansiella skäl tala för ökning av bidraget, under förutsättning att sjukkasorna bli rätt organiserade.

Ang. anslag
till sjuk-
kasseväsendets
befrämjande
m. m.
(Forts.)

Ang. anslag
till sjuk-
kassväsendets
befrämjande
m. m.
(Forts.)

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende å det nu ifrågavarande utlåtandet annat yrkande ej förekommit, än att vad utskottet hemställt skulle bifallas med utelämnande av utskottets motivering.

Sedermåra gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan med godkännande av motiveringen samt vidare på bifall till berörda yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 44, i anledning av väckt motion angående revision av gällande bestämmelser om tull å automobiler och automobildelar, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående provisorisk löne- och pensionsförbättring för reservstatspersonalen m. m., i vad angår pensionsförhållanden; samt

nr 67, i anledning av väckt motion i fråga om pensionsförhållandena för vissa kammarskrivare i tullverket.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. pen-
sionsreglering
för vissa
pensionärer
m. m.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 55, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelser om ny pension för vissa pensionerade f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer ävensom med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

I detta utlåtande hade utskottet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition, nr 198, samt med avslag å motionen I: 289, av herrar Julin och Bårg, måtte

1) antaga vid utlåtandet såsom Bil. I och II fogade

dels förslag till kungörelse med bestämmelser om ny pension för vissa pensionerade f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer.

dels förslag till kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer;

2) besluta, att kostnaderna för pensionstillägg, pensionsförhöjning och dyrtidstillägg åt f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer, vilka varit anställda vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar, statens vattenfallsverk och statens domäner eller vid av nämnda verk övertagna företag eller inrättningar, skulle bestridas av de medel, av vilka vederbörande verks omkostnader i övrigt bestredes; samt

3) för budgetåret 1925—1926 under elfte huvudtiteln såsom extra förslagsanslag anvisa

dels till pensionsreglering för f. d. civila befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer ett belopp av 2,400,000 kronor;

dels till dyrtidstillägg åt f. d. civila befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer ett belopp av 4,100,000 kronor;

dels till pensionsreglering för f. d. militära befattningshavare ett belopp av 2,670,000 kronor;

dels ock till dyrtidstillägg åt f. d. militära befattningshavare ett belopp av 2,200,000 kronor.

I herrar *Julins* och *Bärqs* berörda motion hade hemställts, att riksdagen med godkännande i övrigt av Kungl. Maj:ts i propositionen 198 framlagda förslag till pensionsreglering måtte besluta, att § 4 i kungörelsen med bestämmelser om ny pension för vissa pensionerade f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer skulle givas den avfattning 1921 års pensionskommitté föreslagit, och att riksdagen i sammanhang därmed måtte vidtaga den förändring i vederbörande anslagsposter, detta beslut nödvändiggjorde.

Ang. pensionsreglering för vissa pensionärer m. m.
(Forts.)

Vid utlåtandet hade reservation avgivits av herrar *Bäcklund*, *Lovén* och *Höglund*, vilka anfört följande:

»Då vi, i likhet med motionärerna herrar *Julin* och *Bärg*, ansett, att den i förslaget omförmälda reella pensionsförhöjningen (förhöjning II) bör fastställas i överensstämmelse med pensionskommitténs förslag till *två tredjedelar* av skillnaden mellan summan av den äldre pensionen och förhöjning I, å ena sidan, samt, å andra sidan, vad som tillkommit pensionären, om hans pension avpassats efter motsvarande nyreglerat pensionsunderlag, respektive av kommittén föreslaget särskilt underlag, hemställa vi,

att riksdagen, med bifall till motionen I: 289, må

1:o besluta, att i § 4 mom. 1 a) och b) av förslaget till kungörelse i ämnet (Bilaga I) orden 'hälften av skillnaden' skola utbytas mot orden 'två tredjedelar av skillnaden'; samt

2:o vid bifall till vad här ovan under 1:o) föreslagits, för budgetåret 1925—1926 under elfte huvudtiteln såsom extra förslagsanslag anvisa

dels till pensionsreglering för f. d. civila befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer ett belopp av 2,530,000 kronor;

dels till dyrtidstillägg åt f. d. civila befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer ett belopp av 4,125,000 kronor;

dels till pensionsreglering för f. d. militära befattningshavare ett belopp av 3,080,000 kronor;

dels ock till dyrtidstillägg åt f. d. militära befattningshavare ett belopp av 2,290,000 kronor.»

Herr *Julin*: Med hänsyn till det slut, vartill andra kammaren kommit, och till den långt framskridna tiden skall jag, herr talman, icke yrka bifall till den reservation, som avgivits till förmån för den av mig i frågan väckta motionen, men jag kan ändå icke underlåta att säga, att hade andra kammaren och sedan första kammaren följt motionerna, hade den här eviga frågan om pensionernas reglering för alltid varit bragt ur världen; nu torde den nog återkomma. Det var nämligen på det sättet att man här sökte lösa frågan om pensionernas reglering så att, sedan man genom ett tekniskt tillägg, eller förhöjning I, som det kallas, lyft upp de gamla pensionerna till ett plan, där de kunde jämföras med de andra, skulle en reell förhöjning komma härtill såsom en förhöjning nr II. Den skulle utgå med vad som fattades i den gamla pensionen, för att den skulle bli lika hög som den nya pensionen på motsvarande tjänst. Emellertid ansågs det icke vara fullt riktigt, att hela denna skillnad tillerkändes de gamla pensionärerna, så att de skulle få precis samma pensionsbelopp som de få, vilka pensioneras efter nu gällande grunder; de borde nämligen icke, ansågs man, få den del av de nya pensionerna, som nuvarande befattningshavare själva skapat genom sina pensionsavgifter. Det var ju rimligt, och jag har även i min motion gått på den linjen. Jag har där-

Ang. pensionsreglering
för vissa
pensionärer
m. m.
(Forts.)

vid för övrigt ställt mig på vederbörande kommitterades förslag i frågan, men Kungl. Maj:t har ansett att, för att göra saken litet billigare, man denna gången borde nöja sig med att giva de gamla pensionärerna endast hälften av den skillnad, som på detta sätt skulle uppkomma, i motsättning mot vad vederbörande kommitté och jag i min motion tänkt att man skulle giva, nämligen $\frac{2}{3}$ av denna skillnad, då såsom bekant en tredjedel anses vara betald av vederbörande tjänstemän själva.

Jag kan icke finna annat, än att om man gått på mitt förslag, några befogade anspråk på höjda pensioner icke vidare skulle kunna uppställas av de gamla pensionärerna, utan de hade kommit jämt i den ställning de kunde komma till. Nu har man kommit till något mindre, och det kommer säkerligen inte att bli tystnad i denna fråga genom förevarande otillfredsställande lösning.

Jag beklagar, att det gått som det gått, men jag skall i föreliggande situation inte framställa något yrkande.

För att sedermera icke upptaga ytterligare tid begagnar jag nu tillfället att säga, då jag antager, att utskottets kläm i bankoutskottets betänkande nr 55 kommer att gå igenom, att jag icke kommer att göra något yrkande eller ha något anförande beträffande bankoutskottets utlåtande nr 56, därför att de gamla pensionärer, jag i där behandlade fråga motionerat till förmån för, i viss utsträckning bliva tillgodosedda genom det beslut, som jag antager kommer att fattas här i kammaren om någon minut.

Herr Dalberg: Jag inskränker mig till att yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 63, i anledning av framställningar om pensionsreglering och dyrtidstilllägg åt f. d. befattningshavare hos riksdagen eller i dess verk;

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring under budgetåret 1925—1926 för viss personal inom den civila statsförvaltningen, i vad avser pensions- och indragningsstaterna; samt

nr 65, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning om tillfällig löneförbättring under budgetåret 1925—1926 för en tjänsteman i riksbanken samt vissa befattningshavare vid Tumba bruk.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 35, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om bulvanförhållande i fråga om fast egendom, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 20 mars 1925 dagtecknad proposition, nr 216, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om bulvanförhållande i fråga om fast egendom.

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling förehaft två i anledning av densamma inom första kammaren väckta motioner, nämligen nr 284 av herr *Lindhagen* och nr 285 av herr *Enhörning*.

I motionen I: 284 hade yrkats, att riksdagen med anledning av det genom propositionen framlagda lagförslaget ville:

1) besluta eller hos regeringen begära förslag till lagbestämmelser i syfte att, i anslutning till förebild i norsk lagstiftning, bolags styrelseledamöter samt tjänstemän och andra hos bolag anställda personer jämte makar, såvitt anginge trävarubolag, icke skulle, där ej särskilda anledningar visades, få förvärva jordbruksfastighet med skogsmark;

2) i enlighet med jordkommissionens senaste och till lagrådet remitterade förslag, besluta lagbestämmelser i och för bulvanförhållandets kriminalisering, vad anginge så väl bulvanen som hans huvudman;

3) hos regeringen begära ett organiserat ingripande med stöd av lagen mot alla enligt föregående utredningar redan specificerade fall av skedda bulvan-köp;

4) besluta till lagens 8 § göra det tillägg, att envar ägde att hos vederbörande ange ett bulvanförhållande.

I motionen I: 285 hade hemställts om avslag å förevarande proposition eller i varje fall sådan ändring av densamma, att lagen icke skulle äga tillämplighet å före tiden för dess ikraftträdande uppkomna bulvanförhållanden annat än i den mån de fortbestode efter den 1 januari 1931.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A) att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande lagförslag icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga i utlåtandet infört förslag till lag om bulvanförhållande i fråga om fast egendom;

B) att motionerna I: 284 och 285, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad under A) hemställts, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Angående sättet för utlåtandets föredragning yttrade

Herr Petré, Bror: I avseende å föredragningen av andra lagutskottets utlåtande nr 35 hemställles:

att detsamma må företagas till avgörande punktvis och de av utskottet i punkten A framställda lagförslagen föredragas, där så erfordras, paragrafvis och momentvis med promulgationsstadgandet, ingressen och rubriken sist;

att sedan lagförslaget blivit genomgången, utskottets hemställan i punkten A föredrages;

att vid behandlingen av den paragraf, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta utlåtandet i dess helhet;

att lagtexten icke må behöva uppläsa i vidare mån än sådant av någon kammararens ledamot begäres;

att för den händelse det av utskottet i punkten A av utlåtandet framställda lagförslaget kommer att i en eller annan del återremitteras, utskottet lämnas öppen rätt att i avseende å de delar, som blivit med eller utan ändring godkända, föreslå sådana jämkningar, som kunna föränledas av ifrågasatta ändringar i återförvisade delar; samt

att utskottet lämnas öppen rätt att i avseende å nummerbeteckningar av paragrafer och moment vidtagna sådana ändringar, som påkallas av kamrarnas beslut.

Denna hemställan bifölls.

Punkten A.

Lagförslag om
bulvan-
förhållande
i fråga om
fast egendom.

Utskottets förslag till lag om bulvanförhållande i fråga om fast egendom.

1—9 §§.

Godkändes.

10 §.

Denna paragraf lydde:

Är anledning antaga, att av handling, som finnes i svarandes värjo, kan i målet vinnas upplysning, som eljest ej är att tillgå, äger domstolen förelägga svaranden att förete handlingen, dock ej, då fråga är om brev eller annat enskilt meddelande eller då skäl finnes antaga, att handlingens företeende kan, oberoende av målets utgång, lända svaranden eller någon, vilken med honom är i den skyldskap eller det svågerlag, som i rättegångsbalken om jäv mot domare sägs, till skada eller synnerlig olägenhet. Vite må, där så finnes nödigt, av domstolen föreläggas svaranden.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herr *von Sydow*, greve *Spens* samt herrar *Magnusson* i Skövde och *Wallerius* av angivna orsaker ansett, att utskottet bort tillstyrka, att § 10 skulle uteslutas ur lagen.

Greve **Spens**: Herr greve och talman! För att kammarens ledamöter skola kunna rätt fatta skälen till herr von Sydows och min reservation nödgas jag först be att med några få ord få redogöra för några av de viktigaste bestämmelserna i detta lagförslag.

Enligt lagförslaget skall bulvanskap anses föreligga, då i lag stadgat förbud att utan tillstånd eller särskilt godkännande förvärva och behålla fast egendom kringgås därigenom, att fånget till viss egendom sker genom bulvan för någon, mot vilken dylikt förbud gäller, i det att fastigheten innehaves huvudsakligast för dennes räkning. Allmän åklagare skall inför domstol föra talan angående dylikt bulvanskap, och domstol har att, om bulvanskap befinnes vara för handen, förordna att överexekutor skall pröva, huruvida gården skall säljas på offentlig auktion. Själva bulvanskapet är däremot icke straffbelagt. Överexekutor skall upptaga frågan, enligt Kungl. Maj:ts förslag genast så fort domstolens utslag vunnit laga kraft, men enligt utskottets förslag först 6 månader efter det domstolsutslaget vunnit laga kraft. I fråga om förfarandet vid egendomens försäljning skall Konungens befallningshavande pröva och besluta, huruvida exekutiv försäljning skall äga rum, och Konungens befallningshavande måste meddela förordnande om försäljning, därest icke av lagfartsprotokollet framgår, att egendomen avyttrats. Sådant förordnande blir gällande ändå att det befinnes, att egendomen har varit avyttrad eller sedermera avyttras. I fråga om förfarandet vid egendomens försäljning har lagförslaget vidare avvikit från bestämmelserna i utsökningslagen så till vida, att något lägsta belopp icke fastställes, under vilket egendomen icke får säljas, och egendomen skall ovillkorligen säljas, oavsett köpeanbudens storlek.

Av denna kortfattade redogörelse framgår, att lagförslaget rör sig på ett ovanligt och därtill mycket ömtåligt område. Förslaget avser att stifta lag mot kringgående av en annan lag. Redan häri ligger en svaghet från rättsordningens synpunkt. Man har nödgats förklara formellt riktiga och lagfarna köp ogiltiga. Mycket svårt blir ofta för domstolarna att avgöra, huruvida ett verkligt bulvanskap föreligger. Begreppet »bulvanskap» har ej heller i lagförslaget fått någon egentlig definition, utan det har överlämnats åt

domstolarna att enligt vissa allmänna bestämmingar i förekommande fall konstatera, huruvida bulvanskap föreligger eller icke.

Det exekutiva förfarandet är, som antytts, ovanligt otrevligt och äventyrar inteckningshavarnas rätt. Man har nödgats gå ifrån bestämmelserna i utsökningslagen till säkerställande av inteckningshavarnas rätt.

Nu säges det av såväl departementschefen som av utskottet, att dessa för inteckningshavarna äventyrliga bestämmelser finnas såväl i norrländska förbudslagen, vilken nu utsträckts till hela riket, som i lagen 1916 om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller aktier i vissa bolag, vilken sistnämnda lag huvudsakligen riktar sig mot utlänningars jordförvärv. Det är visserligen så, men förhållandena i dessa bägge lagar äro helt olika mot förhållandena i det föreliggande förslaget. I den norrländska förbudslagen och lagen 1916 medgives såsom undantag, att bolag eller utlänning får å exekutiv auktion inropa fastighet till säkerhet för fordran, och det stadgas vidare, att om en sådan å exekutiv auktion inropad fastighet icke ånyo försålts inom viss längre tid, 3 år, skall exekutiv försäljning äga rum. Försäljningar enligt dessa lagar utan lägsta buds fastställande äro således fullkomliga undantag och torde knappast hava förekommit, men enligt den nu föreslagna lagen kunna dylika försäljningar bli ganska vanliga.

Försäljningarna kunna ock medföra stora förluster för jordägarna däri- genom, att fastigheterna skola säljas ovillkorligen och till vilket pris som helst.

Allt detta gör, att stor försiktighet bör iakttagas vid lagens tillämpning, och att det, särskilt till undvikande av det otrevliga förfarandet vid exekutiv försäljning, bör stadgas tillräcklig lång övergångstid, innan lagen träder i kraft, så att försäljning på frivillig väg av genom bulvan inköpta fastigheter kan så mycket som möjligt åstadkommas.

Utskottet har ansett, att detta blivit tillräckligt tillgodosett genom det av utskottet föreslagna stadgandet, att överexekutor skall dröja med försäljningen 6 månader efter det domstolsutslaget vunnit laga kraft, men såväl Kungl. Maj:t i propositionen som de socialdemokratiska reservanterna ha ej medgivit ens detta anstånd. Herr von Sydow och jag hava däremot ansett, att till undvikande i största möjliga utsträckning av processer och exekutiva auktioner, det bör bestämmas, att lagen skall träda i kraft ett år senare än Kungl. Maj:t och utskottet föreslagit, och detta, tycker jag, är en ganska billig fordran.

Då emellertid utredningen i detta ärende synes giva vid handen, att den norrländska förbudslagen kringgåts i rätt avsevärd omfattning, så att lagstiftningens syfte i många fall icke uppnåtts, ha vi reservanter icke ansett oss böra yrka avslag å lagen, vilket vi redan visat genom att ej yrka avslag på de redan föredragna paragraferna i förslaget, utan — jämte det vi uttalat förhoppning om stor varsamhets iakttagande vid tillämpning av lagen — inskränkt oss till att föreslå *dels* nämnda förändring av tiden, då lagen skall träda i kraft, och *dels* uteslutande av bestämmelserna om editionsplikt i § 10. Vi anse, av skäl som i den skriftliga reservationen närmare utvecklats, att bolag och utlänningar böra tillgodonjuta gällande svensk rättsordning och således vara befriade från editionsplikt.

Jag ber sålunda, herr talman, att i enlighet med reservationen få yrka att denna måtte utgå, och kommer sedermera även att begära ordet vid bestämmelsen om lagens ikraftträdande.

Herr Petré, Bror: Då de första nio paragraferna av förslaget redan antagits genom kamrarnas därutinnan samstämmigt fattade beslut, skall jag icke närmare inlåta mig på den föregående talarens anmärkningar emot lagförslaget i dess principiella delar. I sådant hänseende vill jag endast understryka,

*Lagförslag om
bulvan-
förhållande
i fråga om
fast egendom.
(Forts.)*

Lagförslag om
bulvan-
förhållande
i fråga om
fast egendom.
(Forts.)

att inom utskottet har skett en omläggning av lagen på en rätt så väsentlig punkt. Kungl. Maj:ts förslag var nämligen lagt så, att så fort ett bulvanförhållande var konstaterat genom domstols lagakraftvunna utslag, skulle en exekutiv tvångsförsäljning omedelbart komma till stånd, medan däremot majoriteten inom utskottet ansett, att skäl här talade för att lämna en så lång tidsfrist för tvångsförsäljnings åvägabrängande, att frivillig försäljning kunde förväntas bli va det normala, detta dels för bättre tillgodoseende av inteckningshavarnas intressen och dels för att fastigheterna omedelbart skulle komma att övergå å verkliga köpare och icke å mellanhänder. I denna del har andra kammaren nu godtagit utskottsmajoritetens uppfattning, och torde det väl kunna förutsättas att jämväl i denna kammare finnes majoritet för denna omläggning. Härigenom har man vunnit, att frivillig försäljning av respektive fastigheter torde komma att bli va det normala. Vederbörande få nämligen ett halvt års frist på sig efter det domstols utslag vunnit laga kraft för att ordna saken, och detta torde i regel komma att medföra en försäljning under hand. På detta sätt kommer man i det stora flertalet fall undan de svårigheter, som greve Spens var inne på i händelse av exekutiv försäljning. Efter min tro blir det endast i undantagsfall som en sådan försäljningsform skall komma att tillitas.

Jag har på förut angiven grund icke anledning att nu upptaga kammarens tid med att närmare utveckla de bärande skälen för genomförande av en lagstiftning av nu föredragen innebörd.

Jag kan i detta avseende hänvisa till vad propositionen och utskottets uttalande därom innehålla. Jag vill endast med styrka stryka under vad andra kammarens förutvarande talman, landshövdingen Widén i denna del uttalat såsom varande en av de främsta kännarna av förhållandena på detta område i Norrland, där han haft sig uppdraget att särskilt undersöka, i vad mån kringgående av lagstiftningen på området har ägt rum. Han har såsom sin uppfattning uttalat, att hela ändamålet med 1906 års norrländska förbudslag är på väg att gäckas genom de förhållanden, som härutinnan efter hand utvecklats sig. Inför sådant kan man icke längre stå till svars med att icke vidtaga åtgärder för att bringa en sedan länge bestående lag till efterlevnad. Det kräves emellertid, att man härvid förfar med nödig varsamhet. Jag tror dock, att det lagförslag, som här föreligger, särskilt med den av utskottet vidtagna, av mig förut berörda föändringen, vilken har stöd i lagrådets enhälliga tillstyrkan, icke skall komma att i tillämpningen visa sig betänkelig. Det är i varje fall i förlitande på att så skall bli va förhållandet, som jag har givit min röst för detta lagförslag.

Den föregående talaren har nu endast på två punkter tagit upp yrkanden om ändringar i lagförslaget. Det ena yrkandet avser, att ur lagen skulle uteslutas vad som innefattas i 10 § om editionsplikt, med andra ord möjligheten för domstol att genom förelägganden kunna skaffa fram upplysningar i sådana fall, då det är anledning antaga, att av en handling, som finnes i svarandens värjo, kan i målet vinnas upplysning, som eljest ej är att tillgå. Domstolen kan enligt förslaget i sådana fall förelägga svaranden att förete handlingen, dock ej, då fråga är om brev eller annat enskilt meddelande eller då skäl finnes antaga, att handlingens företeende kan, oberoende av målets utgång, lända svaranden eller någon, som till honom står i viss närmare släktskapsförhållande, till skada eller synnerlig olägenhet. Härom vill jag nu säga, att då greve Spens såsom grund för att dylik editionsplikt icke skulle kunna åläggas åberopar dessa måls natur av brottmål, så är detta en sanning med modifikation. Förhållandet är ju, att ifrågavarande förfarande har i tidigare förslag kriminaliserats, så att det varit straffbelagt att vara bulvan eller att använda annan som bulvan. Men i denna del har Kungl. Maj:it, sedan lagförslaget va-

rit föremål för lagrådets granskning på grund av dess därvid gjorda starka erinringar å denna punkt låtit lägga om förslaget, så att kriminaliseringen borttagits, och det gäller nu endast ett konstaterande av ett bulvanförhållande och en därav föranledd skyldighet att undanröja detta förhållande genom en frivillig försäljning, eventuellt en tvångsförsäljning av respektive fastighet. I och med detsamma har ju målet icke längre den naturen, att det är ett brottmål med straffpåföljd för vederbörande, utan det är här endast fråga om en bestämmelse, att målet skall behandlas i den för brottmål stadgade ordning med den snabbare procedur, den kortare stämningstid och allt annat dylikt som följer därav. Lagrådet har varit utförligt inne på frågan om editionsplikten och har uttalat, att därest kriminaliseringen kvarstått i lagförslaget, lagrådet icke skulle hava kunnat tillstyrka, att editionsplikten upptoges i detsamma. Jag för min ringa del finner denna ståndpunkt fullkomligt riktig och skulle icke heller hava kunnat biträda editionsplikten bibehållande i lagen, om kriminaliseringen fortfarande kvarstått, men så är ju såsom sagt icke nu förhållandet.

*Lagförslag om
bulvan-
förhållande
i fråga om
fast egendom.*

(Fortw.)

I övrigt har nu lagrådet i denna del åberopat det lagförslag om fri bevisprövning, som ett flertal gånger förelagts riksdagen utan att dock vara antaget. Att förslaget fallit har icke berott på att det icke befunnits motsvara vad som här i landet ansetts vara uttryck för gällande rätt, utan det har icke föranlett någon riksdagens åtgärd allenast på den grund, att kamrarna stannat i olika beslut om nämndens ställning vid underdomstolarna å landet. Vad som här föreslagits om editionsplikten har sin fulla motsvarighet i det lagförslag om fri bevisprövning, som sålunda redan prövats av riksdagen och i denna del av båda kamrarna vunnit gillande. Lagrådet har också med rätta yttrat, att »delade meningar knappast gjort sig gällande rörande lämpligheten och den principiellt riktiga innebörden av vad sålunda föreslagits». Lagrådet har emellertid varit betänksamt i ett hänseende. Lagrådet har nämligen tänkt sig möjligheten av, att om man införde editionsplikt i denna speciallag, man skulle kunna därav draga den slutsatsen, att en dylik plikt icke skulle anses gälla på andra områden, i andra mål, där det icke finnes något specialstadgande om en sådan plikt. Emellertid har lagrådet funnit, att det icke på grund av den möjlighet till missförstånd, som sålunda kunde anses uppstå, borde väjas tillbaka för editionsplikten införande i detta fall, utan lagrådet säger sig icke vilja avstyrka stadgandet i fråga. Lagrådet är alltså under förutsättning att kriminaliseringen borttages, med om att bestämmelse om editionsplikt införes i lagen.

Med hänsyn till beskaffenheten av de mål det här vanligen gäller, där det är fråga om att utröna ett bestående bulvanförhållande mellan en enskild och ett bolag, i vars förvaltning fastigheten på ett eller annat sätt ingår, tror jag, att det nog mången gång skall visa sig nödigt för att kunna konstatera och i erforderlig mån utreda ett dylikt förhållande, att man kan ge ett vitesföreläggande för att få en viss, till beskaffenheten känd handling företedd inför rätten. Det gäller i alla fall som sagt här icke ansvarsåtgärd, utan det är endast fråga om att upphäva ett förhållande, som faktiskt tillkommit i strid med inom landet gällande lag. Jag tror icke, herr talman, att det ligger någonting betänkligt däri, utan jag finner liksom lagrådet, att ifrågavarande bestämmelse är av beskaffenhet att icke böra ur lagförslaget utskäras.

Jag ber fördenskull att få yrka bifall till nu föredragna 10 § enligt utskottets förslag.

Greve Spens: Endast ett par ord. Utskottets ordförande sade, att lagrådet enhälligt har tillstyrkt förslaget, sådant det nu föreligger i utskottets utlåtande. Det är emellertid icke fullt så, utan lagrådet har efter att hava yttrat

Lagförslag om
bulvan-
förhållande
i fråga om
fast egendom.
(Forts.)

ganska stora betänkligheter förklarar, att det icke anser sig böra avstyrka förslaget.

Vad 10 § beträffar, är ju i lagförslaget stadgat, att ifrågavarande mål skola handläggas i den för brottmål stadgade ordning, och de äro ju därför på sätt och vis att betrakta såsom brottmål. I sådana mål förekomma icke editionsplikt enligt svensk lag. Jag ämnar emellertid icke begära votering på denna punkt; däremot kommer jag att göra det i fråga om stadgandet angående lagens ikraftträdande.

I övrigt vill jag säga, att jag tror för min del icke, att det kommer att bli så, som utskottets ordförande gjorde gällande, att frivillig försäljning kommer att äga rum så gott som undantagslöst, i synnerhet icke, om ej en längre övergångstid stadgas, innan lagen träder i kraft. Jag tror för min del, att om det blir en kort övergångstid, komma ganska många exekutiva försäljningar att äga rum, och dessa bli, som jag förut påpekade, förenade med synnerligen stora svårigheter för såväl in-teckningshavare som jordägare. Jag skulle därför vilja vädja till kammaren att ge ett års uppskov med lagens trädande i kraft.

Herr Trygger: Herr greve och talman! För min del tror jag icke, att man på grund av denna bestämmelse i 10 § i fråga om editionsplikt kan draga några slutsatser med avseende på editionsplikten i civila mål i allmänhet, ty denna plikt är alldeles obestridlig enligt svensk rätt. Den här givna bestämmelsen förklaras naturligtvis därav, att dessa mål skola behandlas i den för brottmål stadgade ordning.

Eftersom jag har ordet, skall jag be att av utskottets ärade ordförande eller andra, som äro mera inne i denna lag än jag, få upplysning om vad som verkligen menas med bulvan. När man sysslat med juridik under en lång följd av år, blir man något häpen, då man möter ett sådant uttryck i en lag som uttrycket bulvan. Det är naturligtvis synnerligen viktigt, att man vet, vad detta uttryck verkligen innebär. Här ges nu i 1 § ett slags förklaring — att egendomen huvudsakligen innehaves för annans räkning, som icke själv äger förvärva densamma. Det är förvisso ingen klar definition på vad som menas med bulvan. Men medan jag väntar på att få svar på min fråga av dem, som varit med om tillkomsten av denna lag, skulle jag vilja säga vad jag anser, att man borde lägga in i uttrycket bulvan. Jag misstager mig kanske, men jag ser saken så, att jag skulle vilja göra gällande, att en person, som t. ex. fått ett äganderättsfång, lagfaret på sig, kan anses för bulvan för en annan, när förhållandet är det, att utåt framstår den förre som ägare men i förhållandet mellan dessa parter är den andre den verkliga ägaren. Då har man en fast juridisk ståndpunkt. Jag skall göra en jämförelse med avseende på lös egendom — i fråga om fastighet framstår saken ej lika klar, därför att i fråga om fast egendom hava vi ju formella bestämmelser, vid vilkas iakttagande äganderätten är knuten. Om en person såsom fullmäktig för en annan köper lös egendom, blir denne senare även i förhållandet till säljaren och alla andra ägare. I fall en person återigen såsom kommissionär i sitt namn köper lös egendom för min räkning, framstår kommissionären i förhållandet till tredje man såsom medkontrahent och ägare men i förhållandet mellan kommissionären och mig är det jag som är ägare. Nu fattar jag bulvanförhållandet på det sättet, att en bulvan är en person, som har förvärvat en egendom och i sitt namn lagfarit den o. s. v. men gentemot den, på vilkens uppdrag han köpt egendomen, och som själv icke äger förvärva den, är han icke ägare, utan det är just uppdragsgivaren, som är att betrakta som ägare i det inbördes förhållandet mellan dem båda. Om man tager saken så, tror jag, att man får en klar och bestämd regel, när man skall tillämpa denna lag.

Vi skola nu taga ett annat fall, där ett bulvanförhållande icke föreligger.

Vi antaga, att det är ett bolag, som har en trämassfabrik. Det behöver skog för att säkert ha tillgång till sin råvara. Bolaget har icke tillräckligt pengar för att själv köpa skog och har icke den kredit, som erfordras för att göra det. Man kan då tänka sig, att någon person, som är intresserad av detta företag, köper skog. Det är aldrig tal om annat än att han är ägare och erlägger köpeskillingen etc., men han gör det i syfte att gagna bolaget, som äger fabriken i fråga, för att det skall finnas möjlighet för bolaget att få råvaran, detta utan att han på något sätt binder sig. Då föreligger det icke ett bulvanförhållande, utan det är en fullkomligt legitim åtgärd.

*Lagförslag om
bulvan-
förhållande
i fråga om
fast egendom.
(Forts.)*

Kan man icke hålla isär dessa saker, är jag övertygad om att lagen skulle komma att medföra mycket trassel. Men de svenska domstolarna ha ju under de senare åren visat sig äga en stor förmåga att tolka egendomliga lagar, och jag förmodar, att de däri fått så pass mycken övning, att de möjligen skola gå i land också med denna.

Herr statsrådet **Nothin**: Herr talman! Det är med stor tillfredsställelse jag fastslår, att herr Trygger icke haft någon erinran att göra mot den nu föredragna paragrafen och att han tydligen anser, att lagen är så pass säkert i hamn, att han redan nu kan komma med sina bekymmer för den blivande lagtillämpningen.

Den fråga, som här berörts, avser nämligen första paragrafen. Jag vill gärna medgiva, att jag mycket funderat över hur den paragrafen borde avfattas och vilken definition av begreppet bulvanförhållande, som erfordrades. Det må emellertid tillåtas mig att här läsa upp lagrådets yttrande i hithörande del. Lagrådet säger, att det synes »vara otvivelaktigt, att denna det föreslagna lagbudets egenskap att icke binda genom en utformad begreppsbestämning bäst är ägnad att låta rättstillämpningen komma till rätta med de kringgåenden, lagförslaget avser att bekämpa». Ur de av herr Trygger berörda synpunkterna torde således icke finnas någon anledning till betänksamhet mot det föreliggande lagförslaget.

Herr **Petrén, Bror**: Jag vill i anslutning till herr statsrådets yttrande endast säga, att det givetvis alltid blir en svårighet att finna en i allo hållbar definition på begreppet bulvanförhållande. Utskottet har liksom säkerligen varje myndighet, som haft att syssla med detta lagstiftningsområde, sökt efter ett annat namn än bulvanskap, men man har icke funnit någon utväg att undvika den beteckningen. Det har tidigare förekommit icke mindre än tre definitioner å bulvanskap i föregående lagförslag i ämnet, det ena förslaget från 1918, utarbetat inom justitiedepartementet av en delegation med numera presidenten Östergren som ordförande, det andra lagförslaget utarbetat 1920 och det tredje 1921, båda av jordkommissionen. Det förslag, som nu föreligger till bedömande, innehåller ju icke en definition av begreppet bulvanförhållande i egentlig mening utan blott en viss bestämning av begreppet. Formuleringen är gjord av det i år sittande lagrådet.

Jag tror i likhet med herr Trygger, att det får bli domstolarnas sak att vid rättstillämpningen uppdraga de lämpliga gränslinjerna för lagens tillämpning, och jag tror, att man icke på grund av svårigheten att finna en fullt tillfredsställande definition av begreppet bulvanskap nu bör resa hinder mot lagförslagets antagande. Man blir nog här tvungen att lita på domstolarnas urskillning.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på godkännande av den nu ifrågavarande paragrafen samt vidare därpå att paragrafen skulle ur

Lagförslag om bulvanförhållande i fråga om fast egendom. lagförslaget utgå; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

11—13 §§.

(Forts.)

Godkändes.

Promulgationsstadgandet.

Detta stadgande var så lydande:

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1926.

Enligt den av herr *von Sydow* m. fl. vid utlåtet avgivna reservationen hade reservanterna ansett, att utskottet bort tillstyrka, att lagens ikraftträdande skulle sättas till den 1 januari 1927.

Greve **Spens**: Under återopande av vad i reservationen anförts hemställer jag, att bestämmelsen om lagens ikraftträdande måtte lyda: »Denna lag träder i kraft den 1 januari 1927.»

Herr **Petrén, Bror**: Lagen träder i kraft först den 1 januari nästa år, och man har således till en början detta år på sig för verkställande av överlåtelse under hand. Om sådan icke sker och det väckes talan inför domstol, är det först sedan lagakraftvunnet utslag från den sist dömande instansen föreligger, som tidpunkten för skyldigheten att försälja egendomen inträder, och sedan är det då ett halvt års frist för dylik försäljning under hand. Om man icke vill låta saken gå till domstol, har man ju således under detta år möjlighet antingen att i förekommande fall ansöka om koncession eller eljest verkställa frivillig överlåtelse. I den mån det däremot förekommer ett domstolsförfarande, kommer det utan tvivel att taga flera år, innan försäljning behöver ske. Det är nämligen mer än sannolikt, att mål av denna natur komme att passera mera än en instans.

Jag vill gärna vitsorda, att man bör iakttaga varsamhet vid övergången. Det är nämligen konstaterat så mycket missbruk på detta område, att jag säkerligen icke säger för mycket, om jag beräknar antalet fastighetsförvärv, beträffande vilka bolag kringgått gällande lag, till åtminstone ett tusental. Jordkommissionen har i sin statistik konstaterat omkring 600 dylika fall redan 1921, varvid det enbart var fråga om 1906 års förbudslag och icke om den lag av år 1916, som gäller utlänningars förvärv av fast egendom. Har man något hört sig för om denna angelägenhet med representanter från Norrland, har man fått tydligt belägg för att dessa köp fortgått jämväl senare in på 1920-talet. Jag skulle därför våga uttala den förmodan, att det antal hithörande fall jag nämnde icke är för stort. En viss varsamhet är således av nöden vid övergången, men jag har icke kunnat finna, att såsom förslaget nu föreligger, man har brustit härutinnan, utan jag vågar tro, att lagförslaget i dess nu föreliggande skick skall utan olägenhet jämväl i vad avser övergångsbestämmelsen kunna bifallas.

Herr talman! Jag anser mig därför böra yrka bifall till utskottets förslag även i denna del.

Herr **Hammar skjöld, Hjalmar**: Den av utskottet införda sexmånadersfristen tjänar till att mildra övergången endast på det sätt, att det under dessa sex månader finnes möjlighet att enligt andra stycket i 1 § avyttra fastigheten till en tredje person. Emellertid kan ju tydligen bulvanförhållandet upphöra även på ett annat sätt, nämligen så, att den formelle ägaren, bulvanen ordnar sitt förhållande till uppdragsgivaren på sådant sätt, att han icke vidare är bulvan utan fullt självständig ägare. Tid härtill får han icke genom bestämmelsen om sex

månaders frist, ty när domstolen en gång fällt sitt utslag, kan ju icke den exekutiva försäljningen underlätas, naturligtvis under förutsättning att icke egendomen avyttras till en tredje person, eftersom enligt förutsättningen uppdragsgivaren, bolaget eller utlänningen, icke själv kan uppträda som köpare. Jag tror därför, att det för att mildra övergången kunde vara skäl att bereda en längre frist för avlösning av bulvanförhållandet utan förändring i den formella äganderätten men genom ett nyordnande av förhållandet mellan bulvanen och hans uppdragsgivare, och på den grund hemställer jag om bifall till reservationen.

*Lagförslag om
bulvan-
förhållande
i fråga om
fast egendom.*
(Forts.)

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att därunder yrkats dels att det nu föredragna promulgationsstadgandet skulle godkännas, dels ock, av greve *Spens*, att förslaget i denna del skulle godkännas med den ändring, att tiden för lagens ikraftträdande bestämdes till den 1 januari 1927.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på promulgationsstadgandets godkännande vara med övervägande ja besvarad.

Greve *Spens* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner promulgationsstadgandet i det av andra lagutskottet i utlåtande nr 35 punkten A tillstyrkta lagförslaget, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes förslaget i denna del med den av greve *Spens* föreslagna ändringen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Ingressen och rubriken.

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten A.

Förklarades vara besvarad genom kammarens beslut i fråga om lagförslaget.

Punkten B.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 132, i anledning av vissa framställningar under riksstatens fjärde huvudtitel i avseende å budgetåret 1925—1926.

Punkten 1.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang.
anskaffning
av viss artilleri-
materiel.

Punkten 2.

I en inom första kammaren av herr *C. G. Hammarskjöld* väckt motion, nr 47, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta dels att för fortsatt motorisering av Bodens artilleriregemente för budgetåret 1925—1926 anvisa ett extra reservationsanslag av 400,000 kronor, dels att för anskaffning av luftvärnsartillerimateriel bevilja ett extra reservationsanslag av 5,550,000 kronor och härav för budgetåret 1925—1926 anvisa 1,850,000 kronor, dels att för anställande av försök med följepjäser för budgetåret 1925—1926 anvisa ett extra reservationsanslag av 190,000 kronor, dels ock att för anskaffning av tung bestyckning för Bodens fästning för budgetåret 1925—1926 anvisa ett extra reservationsanslag av 1,600,000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på åberopade grunder hemställt, att herr *C. G. Hammarskjöld*s förevarande motion icke måtte av riksdagen bifallas.

Herr Widell: Herr greve och talman! Under brådskan vid justeringen av det förevarande utskottsutlåtandet råkade jag förbise den motivering, som utskottet anfört för sitt avstyrkande av herr Hammarskjöld's motion. Utskottet yttrar: »Sedan riksdagen numera fattat beslut i fråga om grunderna för de närmaste årens materielanskaffningar för lantförsvarets behov, har utskottet icke ansett sig kunna tillstyrka motionärens framställning.» Detta skäl har på intet sätt varit bestämmande för min och jag kan även säga mina meningsfränders ståndpunkt i utskottet. Vad som förmått oss att biträda avstyrkandet har uteslutande varit finansiella skäl, svårigheten att på nästa års stat upptaga nya eller ökade statsutgifter, men givetvis kan det icke föreligga något som helst hinder för att, i den mån medel härtill förefinnas, vid kommande riksdagar bevilja anslag för materielanskaffningar utöver vad nu riksdagen beräknat för de närmast kommande åren.

Jag skall emellertid icke framställa något särskilt yrkande om ogillande av motiveringen, detta med hänsyn till det uttalande, som för någon tid sedan gjordes av herr talmannen angående betydelsen eller rättare sagt betydelselösheten av den motivering utskotten anföra för avstyrkande av motioner.

Jag har alltså, herr greve och talman, intet särskilt yrkande.

Herr Hammarskjöld, Carl Gustaf: Jag har i motionen nr 47 hemställt om anvisande av medel till viss artillerimateriel. I motiveringen anföres, att det för innevarande år i statsverkspropositionen för nästa budgetår icke upptagits några anslag för angivna ändamål, och jag drog av statsverkspropositionen den slutsatsen, att så icke heller skulle bliva fallet i härordningspropositionen. Detta har också bekräftats. Det anslag till engångskostnader för materielanskaffning, som upptages i härordningspropositionen, gäller tioårsperioden 1926—1936 och berör sålunda icke nästa budgetår. Den motivering, som statsutskottet anfört, »sedan riksdagen numera fattat beslut i fråga om grunderna för de närmaste årens materielanskaffningar för lantförsvarets behov, har utskottet icke ansett sig kunna tillstyrka motionärens framställning», berör sålunda icke motionen. Jag har icke i motionen yttrat mig om engångskostnaderna, och jag kunde icke göra detta, emedan propositionen om engångskostnaderna ännu icke var avlämnad till riksdagen, då min motion väcktes. Den artillerimateriel, vars anskaffande här av mig föreslås, är utan tvivel av behovet påkallad även med den nu antagna härordningen, och det så mycket mer, om det skall bliva möjligt att uppsätta de två reservfördelningar, vilka omnämnas i propositionen.

Jag vill i detta sammanhang påpeka, att det för två av de angivna ändamålen, motorisering av Bodens artilleriregemente och anskaffning av luftvärnsartillerimateriel, finnes anslag anvisade för innevarande år, men däremot icke för nästa budgetår. Under därefter följande budgetår komma utan tvivel medel att anvisas för dessa ändamål. Det synes inkonsekvent att nu avbryta denna materielanskaffning.

*Ang.
anskaffning
av viss artilleri-
materiel.
(Forts.)*

Nu säger herr Widell, att den egentliga anledningen till statsutskottets avstyrkande var, att medel fattades för detta ändamål. Det är emellertid icke säkert, att så är fallet. Det har nämligen ställts i utsikt, att genom vissa överföringar bereda skatteminskningar både i fråga om inkomst- och förmögenhetsskatten och i fråga om sockersbeskattningen.

Jag vill erinra om att det i den debatt, som fördes här den 23, 24 och 25 maj, upprepade gånger framhölls, att bara en vänsterlösning av försvaret bleve antagen, skulle nog försvarets behov bliva väl tillgodosedda. Beslutet om en sådan lösning fattades på morgonen den 26 maj. Detta utskottsutlåtande är avgivet senare samma dag. Jag kan icke finna, att detta bådär gott för försvarets tillgodoseende i framtiden.

Jag anhåller att få yrka bifall till min motion.

Herr **Kvarnzelius**: Jag skall be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Med anledning av vad herr Widell yttrade vill jag säga, att jag givetvis ger honom rätt i att en riksdag icke kan binda kommande riksdagar. Överhuvud taget har jag nog den uppfattningen, att det är litet vanskligt att göra upp några program på detta liksom på många andra områden, i vilken omfattning och i vilken ordning medel skola anvisas för olika ändamål. Erfarenheten, icke minst i vad det gäller försvarsväsendet, har givit vid handen, att sådana program i regel aldrig kunnat fullföljas. I regel har det alltid blivit mindre, än man enligt programmet tänkt sig, och det är icke omöjligt, att detsamma kommer att bliva förhållandet även med det program, som nu angivits i försvarsutskottsbetänkandet.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomma yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 3—5.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 56, i anledning av väckta motioner om höjning av pensionsunderlaget för härardshövdingar; och

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pensionsförbättring åt regementsveterinären i fältveterinärkårens reserv Fritz Albin Setterbom jämte en med anledning av propositionen väckt motion.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang.
avlönings-
reglementet för
tjänstemän vid
domänverket
m. m.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad lydelse samt förlängd giltighetstid av avlöningsreglementet för tjänstemän vid domänverket m. m.

I anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition, nr 174, hade utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte

1) godkänna vid utlåtandet såsom Bil. A och C fogade förslag dels till kungörelse angående ändrad lydelse i vissa delar av avlöningsreglementet den 22 juni 1920 (nr 493) för tjänstemän vid domänverket ävensom av den vid reglementet såsom bilaga fogade tjänsteförteckningen dels ock till kungörelse om ändrad lydelse av 3 § i kungörelsen den 15 juni 1922 (nr 323) med bestämmelser för ordinarie tjänstemän vid domänverket i fråga om rätt till pension m. m.;

2) bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda de övergångsbestämmelser, som i anledning av förstnämnda kungörelse kunde befinnas erforderliga;

3) medgiva, att det av 1920 års riksdag provisoriskt antagna avlöningsreglementet för tjänstemän vid domänverket finge med de ändringar däri som dels 1921, 1922 och 1924 års riksdagar godkänt, dels ock departementschefen i statsrådsprotokollet föreslagit, äga provisorisk tillämpning jämväl för tiden från och med den 1 januari 1926 till och med den 31 december 1926;

4) beträffande sådana befattningar vid domänverket, vilkas antal enligt avlöningsreglementet för tjänstemän vid detta verk skulle fastställas av Kungl. Maj:t och riksdagen, från och med 1926 bestämma detta antal på sätt angäves i en vid utlåtandet fogad bilaga B;

5) besluta, att beträffande de pensioner, som beviljades enligt bestämmelserna i förberörda kungörelseförslag (bilaga C), skulle i fråga om rätt till dyrtidstillägg gälla vad som kunde vara bestämt eller komma att bestämmas rörande pensioner, som utginge enligt de för tjänstemän vid nyreglerade verk gällande grunder.

3 § mom. d) av det i Bilaga C intagna kungörelseförslaget hade följande avfattning:

»Tjänstår beräknas för tid, under vilken tjänsteman efter fyllda aderton år i statens tjänst innehaft ordinarie eller icke-ordinarie befattning eller annan anställning, som prövas vara därmed jämförlig, eller ock bestritt förordnande å sådan tjänst. Vid sådan tjänstårsberäkning skall avdrag göras för tid omfattande minst femton dagar i följd, under vilken ledighet från tjänsten ägt rum, dock icke för tid, varunder tjänsteman utan att tjänstgöra å sin befattning ägt uppbära oavkortad avlöning eller eljest åtnjutit ledighet på grund av sjukdom, olycksfall i tjänsten eller offentligt uppdrag eller för fullgörande av honom åliggande militär tjänstgöring eller för resa, som med vederbörligt tillstånd företagits till egen utbildning.

Har enskilt företag övertagits av staten, må, där ej Konungen annorlunda bestämmer, tjänsteman, som vid sådant övertagande övergått till statstjänst, såsom tjänstår för erhållande av tjänstepension efter prövning tillgodoräknas jämväl tid, varunder han innehaft fast anställning vid nämnda företag.

Efter prövning av Konungen i varje särskilt fall må tjänsteman kunna förklaras berättigad att få såsom tjänstår för pension tillgodoräkna intill två tredjedelar av den tid, han utom statens tjänst må hava utfört sådant arbete av direkt allmännyttig beskaffenhet, som kan anses hava varit till särskilt gagn för hans arbete i statstjänst.»

Herr **Hellström**: Herr greve och talman! På grund av det beslut, som i afton fattats vid föredragningen av bankoutskottets utlåtande nr 50 i anled-

ning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till civil tjänstepensionslag, ber jag att få hemställa, att i bilaga C, Förslag till kungörelse om ändrad lydelse av 3 § i kungörelsen den 15 juni 1922 etc., i 3 § under momentet d), de två sista styckena måtte utgå.

*Ang.
avlönings-
reglementet för
tjänstemän vid
domänverket
m. m.
(Forts.)*

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att därunder endast yrkats, att vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt skulle bifallas med den ändring av 3 § av det i Bilaga C intagna kungörelseförslaget, att de två sista styckena av mom. d) utelämnades.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare enligt berörda yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 11, i anledning av inom andra kammaren väckta motioner angående utbildningen av befäl för den svenska handelsflottan, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 69, i anledning av väckt motion angående utredning rörande förbättring av pensioner åt änkor efter befattningshavare i statens tjänst; och

nr 70, i anledning av väckt motion om utgivande av ett större historiskt och statsrättsligt arbete om den svenska riksdagen.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 10.42 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Onsdagen den 3 juni.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.; och dess förhandlingar leddes av herr andre vice talmannen.

Justerades protokollen för den 27 nästlidne maj.

Anmälades och bordlades bevillningsutskottets betänkande nr 45, angående beräkning av bevillingarna för budgetåret 1925—1926, m. m.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 9 B, angående reglering för budgetåret 1925—1926 av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel, innefattande anslagen till jordbruksdepartementet;

nr 248, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen, nionde huvudtiteln, gjorda framställning om anslag till tryckningskostnader;

nr 259, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 206, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar;

nr 321, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående uppvärmning av till kreatursföda avsedd mjölk m. m.;

nr 322, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till befrämjande av växtförädling m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 323, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrämjande av lufttrafik, i vad rör anslag för komplettering av den officiella väderlekstjänsten; samt

nr 324, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring under budgetåret 1925—1926 för viss personal inom den civila statsförvaltningen i vad rör nionde huvudtiteln.

Anmälades och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 312, i anledning av väckta motioner om offentligheten av vissa handlingar; samt

nr 313, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Tyskland och Sverige avslutad skiljedoms- och förlikningskonvention.

Anmäldes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 314, till Konungen, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens godkännande av vissa å allmänna konferenserna för samfärdsels- och transiteringsfrågor i Barcelona och Genève antagna överenskommelser jämte en i anledning av propositionen väckt motion.

*Skrivelse-
förslag ang.
godkännande
av vissa
internationella
överens-
kommelser.*

Herr Reuterskiöld: Herr talman! Det skrivelseförslag, som konstitutionsutskottet här framlagt, avviker ifrån vad som brukar vara fallet, då man i skrivelsen vanligen intager den motivering, om vilken båda kamrarna varit ense. I detta fall har emellertid utskottet hänvisat allenast till de handlingar, som finnas i ärendet, och bifogat de två betänkanden från utskottet, som hava förekommit. Emellertid har härav blivit en följd, emot praxis, att ett huvudsakligt moment i utskottsbetänkandet, som var avsett att ingå i riksdagens skrivelse, icke kommit med i skrivelsen. Som kammaren behagade erinra sig, förhöll det sig så, att här i kammaren såväl under debatten som vid beslutet skarpt betonades, att när kammaren tillstyrkte biträdande av konventionen rörande segelbara internationella vattenvägar, skedde detta under samtidigt framhållande av önskvärdheten av uppskov med ratifikationerna, och från statsrådsbänken avgavs en förklaring i samma riktning. Denna punkt har nu utslutits ur skrivelseförslaget.

När andra kammaren emellertid utan reservation biträtt första kammarens beslut, så kan trots denna ovanliga form för skrivelsen icke föreligga någon avvikelse i sak från vad vid beslutet förekommit. I anledning härav har jag i utskottet reserverat mig angående den form, som utskottets förslag fått, och har velat, herr talman, här erinra om, att även om formen är avvikande från den brukliga i detta särskilda fall, någon ändring i vare sig beslutet eller motiveringen därigenom icke kan anses ha kommit till stånd, utan att samma önskan, som finnes uttryckt i handlingarna, fortfarande alltså stå kvar, som om skrivelsen varit avfattad på vanligt sätt.

Under sådana förhållanden har jag velat begränsa mig till denna erinran och anser mig icke behöva göra något yrkande.

Efter härmed slutad överläggning godkändes förevarande skrivelseförslag.

Anmäldes och godkändes sammansatta stats- och andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 315, till Konungen i anledning av väckta motioner rörande förhöjning av livräntor enligt lagen den 5 juli 1901 angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete.

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 316, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område m. m. dels ock i anledning därav väckta motioner;

nr 317, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom m. m. dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 318, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om undersökning angående monopolistiska företag och sammanslutningar dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 319, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om bulvanförhållande i fråga om fast egendom dels ock i ämnet väckta motioner; samt

nr 320, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 5 § i lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring.

Föredrogs och lades till handlingarna bankoutskottets utlåtande nr 73, i anledning av riksdagens revisorers uttalanden i fråga om renhållningen m. m. vid riksdagshuset samt polisbevakningen m. m. vid riksbanken.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 11.12 f. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Torsdagen den 4 juni.

Kammaren sammanträdde kl. 3.30 e. m.

Justerades protokollet för den 28 nästlidne maj.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 2 B, angående reglering för budgetåret 1925—1926 av utgifterna under riksstatens andra huvudtitel, innefattande anslagen till justitiedepartementet;

nr 10 B, angående regleringen för budgetåret 1925—1926 av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel, innefattande anslagen till handelsdepartementet; samt

nr 276, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkten 127, gjorda framställning angående arvoden åt extra och vikarierande lärare vid de allmänna läroverken.

Anmäldes och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 325, till Konungen angående av riksdagen beslutad ändring i rikets grundlagar.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 326, till Konungen, i anledning av väckt motion, angående revision av gällande bestämmelser om tull å automobiler och automobildelar.

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 330, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till skogsvårdens befrämjande;

nr 337, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd av statsmedel i vissa fall på grund av förluster, förorsakade av mul- och klövsjukeepizootien inom landet jämte i ämnet väckta motioner;

nr 338, i anledning av väckta motioner om åtgärder för åstadkommande av lindring i arrendevillkoren för vissa arrendatorer av publiik jord; samt

nr 339, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förkortning av tiden för vissa arrenden.

Anmäldes och godkändes sammansatta stats- och första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 331, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående tid för ikraftträdande av lagen den 22 juni 1923 innefattande bestämmelser angående kvinnas behörighet att innehava statstjänst och annat allmänt uppdrag samt lagen den 22 juni 1923 innefattande tillägg till vissa stadganden i rättegångsbalken.

Anmäldes och bordlades

bankoutskottets memorial och utlåtanden:

nr 11 B, med överlämnande av sammanställning över anslagen under riksstatsens elfte huvudtitel innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna;

nr 71, angående vissa ändringar i avlöningsreglementet för riksdagens verk m. m.;

nr 72, angående vissa ändringar i bankoreglementet;

nr 75, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande vissa delar av bankoutskottets utlåtande nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till civil tjänstepensionslag jämte åtskilliga i ämnet väckta motioner;

nr 76, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande bankoutskottets utlåtande nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2, 5, 6, 7, 13 och 16 §§ i lagen den 11 oktober 1907 (nr 85) angående civila tjänst innehavares rätt till pension;

nr 77, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande viss del av bankoutskottets utlåtande nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om vissa ändringar i lagen den 4 juni 1920 angående rätt till tjänstepension för ordinarie tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 78, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande bankoutskottets utlåtande nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring i gällande grunder för pensionering av arméns och flottans befäl och underbefäl med vederlikar jämte en i ämnet väckt motion;

jordbruksutskottets memorial, nr 81, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad lydelse samt förlängd giltighetstid av avlöningsreglementet för tjänstemän vid domänverket m. m.; samt

första särskilda utskottets memorial nr 4, angående ersättning åt dess tjänstemän m. fl.

Vid punktvis skedd föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 45, angående beräkning av bevillningarna för budgetåret 1925—1926, m. m., bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

På framställning av herr talmannen beslöts att bankoutskottets utlåtanden nr 71 och 72 skulle uppföras näst efter samma utskotts memorial nr 78 på föredragningslistan för morgondagens sammanträde.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3.40 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
